

Közösségi részvétel a helyi egészségfejlesztésben és a fenntartható fejlődésben

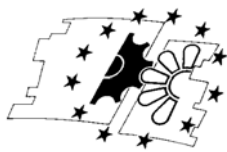
Megközelítések és módszerek

Európai Fenntartható Fejlődés és Egészség Sorozat: 4

European Sustainable
Cities & Towns Campaign

European Commission
DG XI

WHO Regional Office
for Europe

Healthy Cities Network

KIVONAT

A közösségi részvétel az Egészséges Városok és a Local Agenda 21 programok lényeges eleme. Jelen dokumentum a közösségi részvétel jelentését és fontosságát írja röviden le. Ezen a területen stratégiai megközelítésre van szükség a hatékony munkához. A dokumentum részletesen feltárja azokat a gyakran használt technikákat és módszereket, melyeket az akciótervezési modell öt szempontja alapján csoportosít: szükségletek és adottságok felmérése, közös jövőkép meghatározása, a megvalósítás elképzeléseinek és terveinek elkészítése, a tevékenységek és azok monitorozásának, értékelésének biztosítása. A dokumentum speciális útmutatást biztosít azok számára, akik szeretnék saját, a közösségek részvételhez kötődő tevékenységüket elkezdni. A dokumentum esettanulmányokat, elérhetőségeket és a felhasznált irodalom listáját is tartalmazza.

KULCSSZAVAK

Fogyasztói részvétel
Közösségi egészségtervezés
Stratégiai tervezés
Irányelvek
Fenntarthatóság
Egészséges Városok
Európa

© World Health Organisation - 2002

Az Egészségügyi Világszervezet Európai Regionális Irodája jelen dokumentummal kapcsolatos minden jogot fenntart. Mindazonáltal ezt a kiadványt szabadon idézhetik, kivonatolhatják, és bármilyen más nyelvre lefordíthatják (kivéve kereskedelmi célokat - pénzért nem árusítható) feltéve, hogy a forrást pontosan megnevezik. Az Egészségügyi Világszervezet emblémájának használatáért az Egészségügyi Világszervezet Európai Regionális Irodájának engedélyét be kell szerezni. Minden fordításnak tartalmaznia kell az alábbi mondatot: *Jelen dokumentum fordítója (kiadója) felelős a fordítás pontosságáért.* A kiadványban különböző szerzők neve alatt megjelenő vélemények kizárólag adott szerzők felelőssége.

© Egészséges Városok Magyarországi Szövetsége - 2004

Jelen kiadvány hű és pontos fordítása az Egészségügyi Világszervezet „Community participation in local health and sustainable development - Approaches and techniques” című kiadványának.

Kiadásért felelős: Egészséges Városok Magyarországi Szövetsége - De Blasio Antonio, főtitkár.

Fordította: Nagy Zsuzsanna

Lektorálta: De Blasio Antonio

TARTALOM

Előszó	1
Bevezetés.....	2
1. A Health 21, a Local Agenda 21 és az Egészséges Városok program tartalma	3
Bevezetés.....	3
Health 21	3
Agenda 21	4
Egészséges Városok	5
Közösségi részvétel, egészség és a fenntartható fejlődés	7
2. Közösségi részvétel: bevezetés	8
Mi a közösségi részvétel?	8
Miért fontos a közösségi részvétel?	10
A közösségi részvétel szintjei.....	11
A közösségi részvétel stratégiai megközelítésének fontossága	14
A talaj előkészítése, előfeltételek	15
3. Közösségi részvétel: eszköztár - technikák, módszerek, esettanulmányok, elérhetőségek.....	18
Bevezetés.....	18
Az eszköztár	21
4. Közösségi részvétel: észrevételek.....	68
Bevezetés.....	68
Dilemmák és buktatók.....	68
A peremterületekről a fő áramvonalba	70
Irodalomjegyzék	72
Hasznos források és elérhetőségek.....	77
Honlapok	78
Elérhetőségek	79

Előszó a magyar kiadáshoz

A közösségi részvétel biztosítása és erősítése a helyi egészségfejlesztési tevékenységekben az Egészséges Városok mozgalom 1987. évi indulása óta a programban résztvevő városok tevékenységének alapköve volt, és a program immár IV. ötéves fázisában is fontos prioritást képez.

Ezzel együtt az elmúlt 15 évben világszerte megerősödtek és a közéletben is mind fontosabbá váltak azok a helyi közösségi kezdeményezések és szerveződések, melyek a fenntartható fejlődést és a jobb életminőséget tűzték ki célul. Az Egészséges Városok mozgalom a helyi közösségek és a döntéshozók lehetséges együttműködésének széleskörű tapasztalatait kívánja a területen tevékenykedő közösségi és önkormányzati szakemberek elé tární jelen kiadványával, hogy a közös tanulás és ismeretszerzés módszerével erősítse az érintettek életüket érintő döntésekbe való beleszólási képességét és a változtatásokra indított akciókban való részvételük lehetőségét.

Az Egészséges Városok Magyarországi Szövetsége mind országos, mind helyi szinteken széleskörű együttműködést alakított ki olyan civil szerveződésekkel, melyek a HEALTH 21 és az AGENDA 21 stratégiák mentén képzelik el a helyi egészség és fenntartható fejlődés biztosítását, így reményeink szerint jelen kiadvány hasznos segítséget nyújt majd mind az Egészséges Városok helyi szervezői, mind a helyi civil és önkormányzati szakemberek közös munkájához.

De Blasio Antonio

főtitkár

Egészséges Városok

Magyarországi Szövetsége

A közösségi részvétel a Health 21 - az Egészséget Mindenkinél a XXI. században WHO stratégia - és a Local Agenda 21 egyik alapvető eleme. Az Egészséges Városok program e két stratégia alapelveire épül, ezért a közösségi részvétel elengedhetetlenül szükséges az egészségfejlesztésben és a fenntartható fejlődés eléréséhez a helyi szinten.

A közösségi részvételnek túl kell mutatnia a fórumokon, hogy lehetővé váljon a lakosság számára a döntéshozás és a megvalósítás folyamatában való részvétel. Nem korlátozódhat a politikusok és szakemberek által elindított kezdeményezések és programok reakciójára. Sokkal aktívabb érdekvédő közösségek szerveződésének szükségességét tükrözi, ahol az emberek felfigyelnek bizonyos igényekre, és azoknak megfelelően cselekednek. A közösségi részvétel a közösségekben rejlő energiát és lelkesedést használja fel arra, hogy meghatározza a közösség céljait és azt, hogy hogyan akar működni.

Jelen dokumentum bevezeti az olvasót a közösségi részvétel gyakorlati megvalósításába, valamint példákat nyújt néhány gyakran használt megközelítésről és módszerről. Ez a dokumentum második kiadása, mely több esettanulmányt és példát tartalmaz mind Európából, mind Európán kívüli területekről. A könyv továbbfejlesztését széles körű megbeszélés és konzultáció előzte meg a WHO Európai Egészséges Városok Hálózatában.

A WHO nevében szeretném kifejezni hálámát és köszönetemet a következőknek:

- Az Európai Bizottság Környezetvédelmi, Nukleáris Biztonság és Katasztrófavédelmi Főosztályán (DG XI) keresztül az Európai Uniónak pénzügyi támogatásáért.

- Mark Dooris-nak (University of Central Lancashire, England) a dokumentum előkészítéséért.
- A WHO Egészséges Városok mozgalom III. szakaszában és a Tematikus Városközi Együtműködésben (Multi-city Action Plan on Health and Local Agenda 21) résztvevő városoknak hozzájárulásukért a dokumentum korábbi vázlataihoz.
- A Tematikus Városközi Együtműködés három tagjának: Joan Devlin és Adrew Hassard (Belfast, Észak-Írország), Bjarne Rasmussen (Storstrøm County, Dánia).
- Sue Caudle-nak, Mark Buckley-nak, Carol Kubicki-nak és John Murrey-nak tanácsaikért és javaslataikért.
- Robert Bree-nak, Sara Mumby-nak és Ruth Harris-nak támogatásukért.
- Claire Mitcham-nak (Egészséges Városok Project Iroda, WHO Európai Regionális Iroda) a dokumentum szerkesztéséért, elkészítésének koordinálásáért, és irányításáért.
- Anne Mette Nielsen-nak (Egészséges Városok Project Iroda, WHO Európai Regionális Iroda) technikai, adminisztrációs és művészeti munkájáért.
- David Breuer-nak a dokumentum nyelvezetének jelentős fejlesztéséért.

Agis D. Tsouros

Head, Comprehensive Health Policy Support
Head, Healthy Cities and Urban Governance
Programme
WHO Regional Office for Europe

2 Bevezetés

Miről szól a közösségi részvétel? Miért fontos? Hogyan valósul meg? Mi működik és mi nem? Ez csak néhány kérdés azok közül, melyek a Local Agenda 21-ben, az Egészséges Városok programban és egyéb várostervezési, megújító és fejlesztő kezdeményezésekben résztvevő emberekben felmerültek.

A jelen dokumentumot úgy tervezték, hogy választ adjon ezen kérdésekre, valamint forrást nyújtson a helyi önkormányzatoknál, egészségügyi hatóságoknál és egyéb helyi szervezeteknél dolgozóknak, akik a közösségi részvétel folyamatára programokat kívánnak elindítani, illetve továbbfejleszteni. A könyv az Európai Fenntartható Fejlődés és Egészség Sorozat részét képezi, egy nemzetközi munkacsoport: a Multi-city Action Plan (Tematikus városközi együttműködés) on Health and Local Agenda 21 munkájának eredménye. Kifejezi az európai és Európán kívüli népegészségügyi dolgozók, várostervezők, építészek, környezet-egészségügyi, egészségügyi szakemberek, hivatalnokok és politikusok közösségi részvétel terén nyert tapasztalatainak és ismereteinek különféleségét, és nagymértékben felhasználja az Egészséges Városok és a Local Agenda 21 programokban dolgozó emberek tapasztalatát.

A közösségi részvétellel kapcsolatban már meglehetősen gazdag irodalom jelent meg, de egyre több információ és forrás érhető el az interneten keresztül is. A dokumentumban megtalálhatók a legfőbb források, a hasznos internetes oldalak és elérhetőségek további információkhoz. Emellett az adott témákhoz kapcsolódóan az internetes oldalak és kapcsolatok (linkek) címei a dokumentumban végig megtalálhatók.

Jelen dokumentumnak az a célja, hogy kiegészítse az eddig leírtakat azzal, hogy egy átfogó gyakorlati útmutatót nyújt, ami önmagában is értékes, valamint azzal, hogy a további információk és útmutatások forrását is megjelöli. Felvázolja az egészségfejlesztés és a fenntartható fejlődés tartalmát, áttekinti, hogy mi a közösségi részvétel, miért fontos és hogyan lehet hasznosan és stratégiaileg alkalmazni, valamint a leghasznosabb módszerek összegzésével eszköztárat biztosít, és lehetőséget ad a kritikai észrevételekre.

A könyv első kiadása elektronikus formában jelent meg. Javaslatokat és véleményeket a WHO Egészséges Városok internetes oldalán keresztül lehetett megtenni (www.who.dk/healthy-cities/debate.htm). Az Egészséges Városok program számos koordinátorával, valamint a helyi egészségfejlesztés és fenntartható fejlődés területén dolgozó szakemberekkel folytatott konzultációt követően a második kiadás mind elektronikus, mind nyomtatott formában elkészült. Több esettanulmányt és információt tartalmaz Európából és Európán kívüli területekről - tükrözve a politikai rendszerek és kulturális tényezők sokféleségét, melyek befolyásolják a különböző országok gyakorlatát.

1. Fejezet

A HEALTH 21, a Local Agenda 21 és az Egészséges Városok program tartalma

Bevezetés

A közösségi részvétel nem új dolog. Hosszú évek óta különböző területeken széles körben alkalmazzák, nemcsak az egészség, de sokkal szélesebben a társadalmi gyakorlat és fejlesztés (1) terén is. Mindamellott számos, viszonylag újkeletű fejlesztés hatásának eredményeként, a közösségi részvétel egyre inkább fontos szerepet kapott a helyi önkormányzatok, az egészségügyi hatóságok és más szervezetek politikai és lakossági kérdéseiben. Ezek a fejlesztések a: Health 21, Local Agenda 21 és az Egészséges Városok program.

HEALTH 21

Az Egészséget Mindenkinnek az Egészségügyi Világszervezet (WHO) által meghirdetett globális egészségfejlesztési stratégia. Ez a stratégia - melyet az összes tagállam (189) 1980-ban hagyott jóvá (2) - az alapellátásról szóló 1978-as Alma-Ata Nyilatkozatra (3) épül, és hasonlóan magas prioritásként kezeli a közösségi részvételt. 1998-ban fogadták el az Egészséget Mindenkinnek a XXI. Században stratégia egy átdolgozott változatát (4), melyet a Világ Egészségének Nyilatkozatával (World Health Declaration) (5) erősítettek meg, ami kihangsúlyozta a regionális és nemzeti irányvonalak és stratégiák fontosságát. Az európai régió új Egészséget Mindenkinnek stratégiája a Health 21 (6), átfogó célja a teljes egészség-potenciál elérése mindenki számára.

A részvételre vonatkozó központi kötelezettségvállalása kimondja, hogy:

Az etikai alap három alapértékből áll:

- az egészség, mint alapvető emberi jog,
- egyenlőség az egészségben és szolidaritás az országok, embercsoportok, nemek közötti tevékenységekben,
- az egyének, csoportok, közösségek, valamint intézmények, szervezetek és szektorok részvétele és felelősségvállalása az egészségfejlesztésben.

A Health 21 huszonegy célt fogalmaz meg a XXI. századra. Kiemeli a tudományos, gazdasági, szociális és politikai fenntarthatóság biztosításának fontosságát, ami négy kulcs-stratégiájának egyikében fogalmazódik meg:

. . . a részvételen alapuló egészségfejlesztési folyamat, mely minden szinten - otthon, iskola, munkahely, helyi közösség és nemzet - bevonja az egészség fontos szereplőit, és amely támogatja a közös döntéshozást, végrehajtást, valamint a felelősségvállalást, elszámoltathatóságot.

A 21 cél közül több is továbbtárgyalja annak fontosságát, hogy biztosítva legyen az egyének, csoportok és szervezetek részvétele a döntéshozásban, az egészségi hatásvizsgálatokban, az értékelésben és a megvalósításban.

A fenntarthatóság kérdésével az 5. fejezet foglalkozik, mely kimondja:

a multiszektoriális cselekvés jelentőségét a fenntartható egészség és fejlődés eléréséhez:

- az egészség hátrányos fizikai és társadalmi-gazdasági meghatározóinak leküzdésével,
- könnyebbé téve az emberek számára az egészséges választásokat,
- az egyének, helyi közösségek, magán és alapítványi szervezetek különböző színtereken történő helyzetbe hozásával, pl.: otthon, munkahely, iskola, város,
- az összes ágazat ösztönzésével, hogy közös célt határozzanak meg és érjenek el az egészségfejlesztés és a gazdasági fejlődés terén.

A fenntartható egészség kifejezés bevezetése - egy olyan fogalom, melyet King (7) és Russell & de Viggiani (8) már korábban kifejtett - és a fenntarthatóság, valamint a hozzá kapcsolódó koncepciók beolvasztása az Egészséget Mindenkinél stratégiába, korábbi olyan fejlesztési tervek épül, melyek bemutatják és kihangsúlyozzák a környezet és az egészség közötti összefüggéseket (9-13).

A részvétel és a fenntarthatóság hangsúlyozása azokat a távlati célokat tükrözik, melyeket az Ottawa-i Egészségkartában (14) és az egészségmegőrzés XXI. századba való bevezetéséről szóló Jakarta-i Nyilatkozatban (15) fejtettek ki. Az Ottawa-i Karta az egészség előfeltételeiként a stabil ökoszisztémát és a megújuló erőforrásokat sorolja fel, és kimondja:

Az egészségmegőrzés konkrét és hasznos közösségi akciókon keresztül valósul meg. Ennek a folyamatnak a középpontjában a közösségek helyzetbe hozása, saját törekvéseik és sorsuk birtoklása és irányítása áll.

A Jakarta-i Nyilatkozat szintén a megújuló erőforrások használatának, valamint a közösségi képességfejlesztés és az egyéni lehetőségek elősegítésének szükségességét emeli ki.

Agenda 21

1992 júniusában 178 ország kormánya képviseltette magát Rio de Janeiro-ban, az Egyesült Nemzetek Föld Csúcs (Earth Summit) elnevezésű konferenciáján, melynek témája a Környezet és a Fejlődés volt. A konferencia egyik fő eredménye az Agenda 21 volt - az Egyesült Nemzetek akcióprogramja a fenntartható fejlődés megvalósítására a XXI. században (16). A fenntartható fejlődést a következőképpen fogalmazták meg (17):

. . . fejlődés, amely megfelel a jelen igényeknek, anélkül, hogy veszélyeztetné az eljövendő generációk képességét, hogy kielégítsék majdan saját igényeiket.

A Föld Csúcs kihangsúlyozta, hogy a fenntartható fejlődés egy széles körű koncepció, mely nemcsak a környezetvédelemre és a Föld teherbíróképességének keretein belüli életre vonatkozik, hanem az emberek életminőségére, a generációk közötti egyenlőségre, a társadalmi igazságosságra is. Ennek következtében összeegyezteti a gazdasági, környezeti, politikai, kulturális, etnikai és egészségi szempontokat, valamint újfajta, integrált gondolkodásmódot és akciókat igényel.

Az Agenda 21 egy olyan keretet biztosít, amely elősegíti az ilyenfajta gondolkodást és akciókat. Egyik fejezete kifejezetten az emberi egészségre koncentrál az Agenda 21 több, mint 200-szor utal az egészségre, az egész dokumentum az egészség és a jólét kérdésével kapcsolható össze. Ezt a környezetről és fejlesztésről szóló Rio-i Nyilatkozat is megerősíti, melynek első alapelve a következő (18):

A fenntartható fejlődés középpontjában az emberek állnak. Joguk van az egészséges és eredményes élethez, harmóniában a természettel.

Az Agenda 21 központi tétele, hogy a városfejlesztés nem lesz környezetileg, gazdaságilag vagy társadalmilag fenntartható a közösségek aktív részvétele nélkül. Ezzel a kérdéssel a 28. fejezet foglalkozik, rámutatva a helyi akciók fontosságára (16):

Mivel az Agenda 21-ben felvetett problémák nagy része a helyi akciókból ered, a célok eléréséhez elengedhetetlen a helyi önkormányzatok részvétele és együttműködése . . . Az emberekhez legközelebb álló kormányzati szervként alapvető szerepet játszanak a lakosság oktatásában, mozgósításában és tájékoztatásában, a fenntartható fejlődés előmozdításának érdekében.

Különösen a 28. fejezet sürgeti a helyi önkormányzatokat egy tanácsadó, konszenzus-építő folyamat elindítására a lakosság és a helyi szervezetek bevonásával, azzal a céllal, hogy kialakítsák saját stratégiájukat a fenntartható fejlődés megvalósításához - egy helyi Agenda 21-et.

1992 óta a Local Agenda 21 egyre több helyi önkormányzatot és egyéb képviselőt sarkallt arra, hogy figyelmüket a fenntartható fejlődésre irányítsák, valamint, foglalkozzanak azzal a kérdéssel, hogy hogyan alakítsanak ki olyan teljes körű és integrált megközelítéseket a város irányításában, melyek prioritásként kezelik a közösségek részvételét, a döntéshozás és a megvalósítás folyamatában.

A környezetről és fejlődésről szóló Rio-i Nyilatkozat számos alapelve, valamint az Agenda 21 több fejezete is megerősíti ezt az elkötelezettséget a közösségi részvétel irányában, kiemelve annak fontosságát, hogy minél nagyobb számban kell biztosítani a nők, fiatalok, civil szervezetek, munkások és egyéb közösségek részvételét.

Egészséges Városok

A WHO Európai Regionális Iroda 1986-ban alapította meg az Egészséges Városok programot, azzal a céllal, hogy az Egészséget Mindenkinél alapelveit, valamint az egészségmegőrzésről szóló Ottawa-i Karta (14) stratégiai útmutatóját felhasználva egy olyan keretet hozzon létre, amely alkalmazható a helyi, városi szinten (19).

Napjainkra - harmadik ötéves szakaszára - a program egy kisméretű európai projectből egy nagy, globális népegészségügyi mozgalommá nőtte ki magát. Európában több mint 1000 város és település

csatlakozott a nemzeti, regionális és tematikus alapon szerveződött Egészséges Városok hálózatokhoz.

Az Egészséges Városok elkötelezettsége a fenntartható fejlődés irányában fokozatosan nőtt. Az Egészséges Városok 1990-es Milánói Nyilatkozata tartalmazta az első határozott utalást a koncepcióra, kifejezve a politikai támogatást:

a lakosság egészségének és a környezet minőségének védelme érdekében a városstervezés környezeti fenntarthatóságának biztosítására.

A WHO Egészséges Városok project az Európai Fenntartható Városok és Települések Kampány irányítóbizottságának is tagja (www.sustainable-cities.org/home.html). A Kampány elindítását követően, az 1995-ben Madridban megrendezett Egészséges és Ökológikus Városok Kongresszusa fontos szerepet játszott abban, hogy az Agenda 21 alapelvei beépüljenek az Egészséges Városok programba (21). Az Egészséges Városok 1998-2002-re vonatkozó stratégiai terve még ennél is tovább megy, és a Health 21 és Agenda 21 programokat az Egészséges Városok kettős alapjaként emeli ki.

A WHO Egészséges Városok program egy hosszú távú, nemzetközi fejlesztési project, melynek célja, hogy az egészség kérdése fontos szerepet kapjon az európai városok döntéshozóinak munkájában, valamint, hogy támogassa az Egészséget Mindenkinél a XXI. században és a Local Agenda 21 alapelveire és célkitűzéseire épülő, átfogó helyi stratégiákat az egészségfejlesztés és a fenntartható fejlődés terén. Vagyis az Egészséges Városok project a városokban élő és dolgozó emberek fizikai, mentális, szociális és környezeti jólétének növelésére törekszik.

Társadalmi és környezeti fenntartható fejlődés nélkül nem valósulhat meg a fenntartható gazdasági fejlődés.

Szükséges a politikai akarat, irányítás, a változtatás és végrehajtás képessége, valamint nyitottság az újítások és az intézményi reform

terén. Az Egészséget Mindenkinél és az Agenda 21 stratégia helyi alkalmazásához szükséges az egyértelmű politikai elkötelezettség, a különböző politikai pártok közötti konszenzus, a megfelelő infrastruktúra, áttekinthető stratégiai és részvételi mechanizmusok, valamint széles tulajdonosi szemlélet.

Az előzőekben bemutatottak, hogy a Health 21, az Agenda 21 és az egészségmegőrzésről szóló Ottawai Karta (14) központi kérdése a közösségi részvétel. A közösségi részvétel biztosításának terén vállalt elkötelezettség egy olyan következetes alapelv, amely folyamatosan jellemezte az Egészséges Városok programot mindhárom szakasza során. Az első (1987-1992) és a második szakaszban (1993-1997) az egyik kötelezettség, amit a jelentkező városoknak vállalniuk kellett a következő volt (23):

közösségi részvételt biztosító mechanizmusok létrehozása és az egészséggel kapcsolatos javaslattételi lehetőségek megerősítése . . .

A III. szakaszban (1998-2002) ez az elvárás már részletesebben fogalmazódik meg a "Csatlakozási Feltételek" B5 pontjában (24):

A városoknak bizonyítaniuk kell a megnövekedett lakossági részvételt a döntéshozó folyamat azon ügyekben, melyek hatással vannak a város egészségére - ezáltal hozzájárulnak a helyi lakosság erejének növeléséhez.

Az Egészséges Városok program elismeri, hogy a közösségeknek joguk van részt venni a döntéshozás folyamatában és megfogalmazni saját ügyeiket és prioritásaikat, valamint felismeri, hogy a közösségi részvétel folyamata önmagában is az egészséget támogatja. Az Egészséges Városok program I. szakaszának értékelése kiemelte, hogy a project-városok prioritásként kezelték a közösségi részvételt - kihangsúlyozva a speciális közösségi bázisú akciók fontosságát, a források és döntéshozás átirányítását a közösségek felé, és a közösségi részvételt az irányító bizottságokban. Közvetkezésképpen:

Az Egészséges Városok program, a helyi akciókra koncentrálva, elérte a közösségi részvétel növekedését is. Ez azt jelentette, hogy a helyi lakosságnak nagyobb beleszólása lett a helyi önkormányzat - egészséget befolyásoló - döntéseibe, egy olyan környezetben, amely képes támogatni a változást.

Az Egészséges Városok 1998-as Athéni Nyilatkozata (25) - melyet 125 európai ország képviselője írt alá - a következő elkötelezettségeket erősítette meg:

. . . az egészséget mindenkinél és a fenntartható fejlődés által meghatározott akciók folytatása a XXI. században . . . az emberek és források mozgósítása az Egészséges Városok céljainak elérése, valamint a helyi közösségek teljes bevonásának érdekében.

Számos Egészséges Városok dokumentum hasznos útmutatókat és esettanulmányokat tartalmaz, melyek mindegyike kiemeli a közösségi részvétellel kapcsolatos kérdéseket:

- *Egészséges Városok Projectépítés 20 lépésben (19)*
A közösségi részvételt a 6 akcióterület egyikeként említi. Kiemeli azokat az eszközöket, melyek segítségével kialakítható támogató szervezeti struktúrák, adminisztrációs rendszerek, munkastílus, és project prioritások, melyek a közösségi részvétel akcióit támogatják.
- *Városi Egészségtervezés: kerettervezet (26) Városi Egészségfejlesztési és fenntartható fejlődés tervezés (27) Városi Egészségfejlesztési Tervezés: koncepció, folyamat, szerkezet és tartalom (28)*
Kihangsúlyozza a közösségek mozgósításának és bevonásának stratégiai fontosságát - más partnerek mellett - a helyi egészségfejlesztés tervezésének folyamatában.

- *Egészséges Várostervezés (29) Egy új tervezési folyamat irányába: Útmutató a várostervezés reorientálásához a Local Agenda 21 irányába (30).* Kihangsúlyozza a közösségi részvétel fontosságát a várostervezési folyamatban.

Közösségi részvétel, egészség és fenntartható fejlődés

Az egészség és a fenntartható fejlődés egymással szorosan összefüggő és egymást átfedő fogalmak (31-35). A Local Agenda 21 és az Egészséges Városok program által nyújtott keretek is sok közös vonással rendelkeznek (36, 37) - amit ennek a sorozatnak az első könyvében emeltünk ki (36). Összefoglalva, mindkét keret:

- Helyi akciókra összpontosít egy olyan globális stratégia alapján, mely a nemzetközi, nemzeti és helyi szinteken történő megvalósítást javasolja.
- Holisztikus elképzelések és stratégiai megközelítések kidolgozását javasolja olyan helyi irányítás alapjául, amely integrálja a környezeti, gazdasági és társadalmi megfontolásokat is.
- Kihangsúlyozzák közös alapelveiket és folyamataikat az egyenlőség és a társadalmi igazságosság, a fenntarthatóság, az interszektoriális cselekvés, a közösségi részvétel terén vállalt elkötelezettségekkel.

Továbbá, mind a Local Agenda 21, mind az Egészséges Városok program olyan kereteket biztosít, melyek figyelembe veszik és erősítik a meglévő folyamatokat, valamint elősegítik az innovációt. Ahogy Agis Tsouros kihangsúlyozta: ezért fontos, hogy felismerjük, hogy az Egészséges Városok programot - és közvetve a Local Agenda 21 stratégiát (38):

. . . nem a közösségi akciók és a közösségfejlesztés intézményi hatalomátvételének kell tekinteni, hanem a közösség felhatalmazási folyamatának törvényesítő, oktató és támogató eszközeként.

Európai szinten a közösségi részvétel biztosításának elkötelezettsége a döntéshozásban, a tervezésben és a végrehajtásban, a fenntartható fejlődés és az egészség akció területein tovább erősödött néhány hasonló kezdeményezés során. Pl.: Sundsvall-i Nyilatkozat az Egészséget Támogató Környezetekről (10), Európai Környezet-egészségügyi Akcióterv (12), Környezet Európáért Folyamat (www.unece.org/env/europe). A Környezet Európáért folyamat legutóbb az „Információhoz való hozzáférés, a nyilvánosság részvétele a döntéshozásban és a környezeti ügyek igazságos kezelése” című megállapodás (39) elfogadását eredményezte a Környezet Európáért Negyedik Miniszteri Konferenciáján Aarhusban (Dánia) 1998 júniusában. A Megállapodás a Riói Nyilatkozat 10. alapelveire épülve kihangsúlyozza az elmozdulás jelentőségét a környezeti egészség, egészséget támogató és fenntartható fejlődés felé, valamint kiemeli a nyilvánosság és a kulcsszereplők részvételének fontosságát. A fentiek alapján a Megállapodás javasolja:

egy új, magasabb részvételen alapuló demokrácia kialakulását, a nyilvánosság szélesebb körű bevonása, valamint a kormányzati és az ipari intézmények átláthatóságának, illetve felelősségvonnatóságának növelése érdekében.

A Partneri Együttműködésről szóló Londoni Nyilatkozat (40) a WHO 3. Környezet és Egészség Miniszteri Konferenciájának eredménye, melyet 1999 júniusában rendeztek meg. Ez a konferencia az 1989-es Frankfurt am Main-ban (9) tartott első és az 1994-es Helsinkiben (13) rendezett második ilyen konferencia alapjaira épített, és újra tárgyalta az „Információhoz való hozzáférés, a nyilvánosság részvétele a döntéshozásban és a környezeti ügyek igazságos kezelése” című megállapodás gondolatait és követeléseit főleg a közösségi érdekeket képviselő civil szervezetek döntéshozatalban való részvételét illetően.

2. Fejezet

Közösségi részvétel: Bevezetés

Mi a közösségi részvétel?

A közösségi részvétel kifejezést olyan széles körben használják, hogy jelentése sokszor nem egyértelmű. A közösségi részvétel megértéséhez érdemes a két szót külön-külön megvizsgálni.

A *közösség* kifejezés használata általában földrajzi alapon és/vagy közös érdek, azonosság vagy valamilyen kölcsönhatás alapján csoportosult emberekre utal. A következőképpen fogalmazható meg (41):

Azonos érdekű, azonos környéken vagy körülmények között élő embercsoport, akik vagy tudatában vannak, vagy nem, hogy egy adott közösség tagjai.

A különböző emberek úgy tűnik, különbözőképpen értelmezik a közösség fogalmát - és ez befolyásolhatja a közösségi részvételt a gyakorlatban. Így egy politikus talán a választókerületek által meghatározott közösségekre, egy várostervező a földrajzi határok által meghatározott közösségekre, egy közegészségügyi orvos a veszélyeztetett csoportokra összpontosít. Míg a lakosság egy tagja talán olyan közösségre vagy közösségekre összpontosít, melyeknek úgy érzi, hogy részese - ezt akár meghatározhatja a közös környék, közösen használt létesítmények, vagy a kötődés egy adott lakossági csoporthoz.

A közösség egy több-dimenziós fogalom (42), amely az emberek és a szervezetek összetett horizontális és vertikális kapcsolatait tartalmazza. A kifejezés használata Boutilier és munkatársai (43) szerint is elkerülhetetlenül kérdéseket vet fel. De Leeuw (44) a

XX. század végi technológiai változások hatása kapcsán megkérdőjelezi a közösség hagyományos módon történő értelmezését. Állítása szerint a közösségeket kommunikációs megállapodások jellemzik, a kapcsolatteremtés új formái tárultak fel.

A *Collins szótár* a *részvételt* a következőképpen értelmezi:

Közreműködni, aktívan részt venni, vagy résztvevő válni, osztozni valamiben.

Gyakorlatban a kifejezést széles körben használják. Egy WHO tanulmány csoport ajánlása szerint a részvételt: hozzájárulásként, szerveztként és hatalomként lehet értelmezni (45). A két szót összekötve, a közösségi részvételt sokféleképpen értelmezik a különböző tudományágak, mint azt Churchman (46) és Lawrence (47) a környezettervezésről és az épített környezetről szóló munkájukban tárgyalják. Bár nem meglepő, hogy különböző emberek nagyon eltérően értelmezik a közösségi részvétel fogalmát, ez a sokféleség nehézségeket okozhat - különösen a nemzeti és nemzetközi döntéshozó testületek által megfogalmazott stratégiai nyilatkozatokban és közleményekben, melyek néha azt sugallják, hogy a közösségi részvétel jelentése magától értetődő (48). Kummeling (49) ezt a kihívást a "Közösségi részvétel az Egészséges Városokban" témájú kutatási beszámolóban fejti ki.

A részvétel kifejezés valóban sok különböző dologra utal. Kulcsfontosságú irodalom (41,50,51) alapján a következő definíciót fogjuk használni:

Olyan folyamat, melynek során az emberek számára lehetővé válik, hogy aktívan és nyíltan részt vegyenek az őket érintő kérdések meghatározásában, az életüket befolyásoló döntések meghozatalában, az irányelvek előkészítésében és végrehajtásában, a szolgáltatások tervezésében, fejlesztésében és nyújtásában, valamint a változást célzó cselekvésben.

A közösségi részvételt gyakran használják más kifejezések helyett vagy mellett. Bár nincs teljes egyetértés, hogy mi a különbség a következő kifejezések között, anélkül, hogy nagyon belemennék a részletekbe, hasznos tisztázni a jelentésüket (41,50-52).

- *Tanácsadás (Konzultáció):* Gyakran szerves részét képezi a törvény által előírt várostervezési folyamatoknak és olyan embereket von be a munkába, akiktől információt, valamint véleményt kérnek. Bár ez arra utal, hogy a közösségek nézeteit figyelembe vehetik, általánosan nem azt jelenti, hogy az emberek aktívan részt vesznek a döntéshozás folyamatában.
- A *közreműködés* kifejezést gyakran a részvétel szinonimájaként használják. Arra utal, hogy valakit az adott ügynek szükséges részeként bevonják a folyamatba.
- *(Állam)Polgárság:* A szó a latin *civitas* szóból ered. Jelentése: „kapcsolatban áll egy várossal”, egy közösség teljes jogú tagja. Tartalmazza a szabadsághoz és igazsághoz való jogot, a politikai jogot a hatalom gyakorlásában való részvételre, a társadalmi jogot arra, hogy a társadalom egésze által élvezett életminőségből kivehesse részét. (53,53).
- *Közösségi akció:* A kifejezést az egészségmegőrzésről szóló Ottawai Kartában (14) használták, és különböző módokon definiálják, de általában a közösség által, a változás érdekében elindított cselekvést értjük alatta (55).
- *A felhatalmazás* egy állandó folyamat, ami által az egyének és/vagy a közösségek magabiztosságot, önbizalmat, megértést és hatalmat szereznek, ami által képesek lesznek megfogalmazni felvetéseiket, biztosítva ezáltal, hogy a megvalósítandó akciók valóban azokat célozzák meg, és szélesebb értelemben irányítást nyernek saját életük felett (56). Központi helyet foglal el az egészségfejlesztést célzó közösségi akciók megközelítésében (14), valamint implicit módon jelenik meg az Agenda 21 elkötelezettségében a közösség részvételének erősítésében (16). Gyakorlata gyakran Freire *tudatosító elméletéből* nyer inspirációt (57-61).
- *Közösségi képességfejlesztés:* Egyfajta fejlesztési munka - amely képzést és a támogatáshoz és az erőforrásokhoz való hozzáférhetőséget is magában foglalja - elismerve a meglévő képességeket, valamint megerősítse a közösségi szervezetek és csoportok azon képességét, hogy olyan struktúrákat, rendszereket és jártasságokat fejlesszenek, melyek lehetővé teszik a közösségi akciókban való részvételüket (62). Az ilyen képességfejlesztés egy életen át tartó tanulással és egyéb módokon érhető el. Alapvető része a közösségi részvétel stratégiai megközelítésének az egészségmegőrzés (15) és fenntartható fejlődés (16) terén, és a szakemberekkel és politikusokkal folyó párhuzamos munkával kell kiegészíteni olyan szervezetek keretében, melyek ezt lehetővé teszik.
- *A közösségfejlesztés* egy olyan módja a munkának, melyet megerősít az elkötelezettség az egyenlőség, a társadalmi igazságosság és a részvétel felé, amely képessé teszi az embereket, hogy megerősítsék a hálózatokat, és azonosítsák a közös ügyeket, valamint támogatja az embereket a hálózatokhoz kapcsolódó munkájukban. Tiszteletben tartja a közösség által meghatározott prioritásokat, felismeri a közösségi adottságokat, csak

úgy mint a problémákat, prioritásként kezeli a képességfejlesztést (54), valamint kulcsfontosságú mechanizmusa a hatékony közösségi részvételnek és felhatalmazásnak.

- A *közösségi szervezet* kifejezés az Egyesült Államokból ered és gyakran összekeverik a közösségfejlesztéssel. Jelentése (63):

Az a folyamat, mellyel a közösségi csoportokat segítik, hogy közös problémákat és céljaikat meghatározzák, forrásokat mozgósítsanak, és más módokon stratégiákat fejlesszenek ki és hajtsanak végre a közösen kitűzött célok elérése érdekében.

Miért fontos a közösségi részvétel?

A közösségi részvétel sarkalatos alapelve mind a Local Agenda 21-nek, mind az Egészséges Városok programnak. Számos eltérő okból fontos és sokféle hasznot nyújt az egyéneknek, közösségeknek, szervezeteknek és az egész társadalomnak (41). Ezek az előnyök a részvétel folyamatához, hatásaihoz és eredményeihez kapcsolódnak - a részvétel, mint egy elérendő célhoz és mint egy eszközhöz a további célok eléréséhez (1,48).

A lakosság és a közösségek a következő érveket használhatják:

- „Jogunk van beleszólni azokban a döntésekbe, melyek befolyásolják az életünket.”
- „Többet tudunk arról, ahol élünk, jobban tudjuk, hogy mit akarunk, hogy mi a legjobb nekünk, mint a nagy szervezeteknél dolgozó emberek.”
- „Elegünk van azokból a politikusokból és köztisztviselőkből, akik kikérik a véleményünket, aztán nem veszik azt figyelembe - aktívan részt akarunk venni, és befolyásolni akarjuk a sorsunkat.”

- „Mindannyian hozzájárulhatunk valamivel - ötleteink és véleményünk ugyanolyan értékesek, mint bárki másé.”

A helyi önkormányzatoknál, egészségügyi szervekél és más szervezeteknél dolgozó szakemberek másfajta érveket hangoztathatnak:

- „A közösségi részvétel segíthet minket a források hatékonyabb és eredményesebb megcélzásában.”
- „Az emberek bevonása a szolgáltatások tervezésébe és nyújtásába fogékonyabbá teszi azokat az igényekre, ezáltal növekszik az igénybevételük.”
- „A közösségi részvétel módszerei segíthetik a képességek, valamint a kompetenciák és kapacitások növelését a közösségekben.”
- „A közösségek bevonása a döntéshozásba, jobb döntések meghozatalát eredményezi, melyek megfelelőbbek és fenntarthatóbbak, mert az emberek sajátjai.”
- „A közösségi részvétel egy mód a demokrácia folyamatának kiterjesztésére, a vezetés hozzáférhetővé tételére és a hatalmi egyenlőtlenségek helyreállítására.”
- „A közösségi részvétel új lehetőségeket biztosít a kreatív gondolkodásra, az innovatív tervezésre és fejlesztésre.”

A közösségek és a szakemberek véleménye együttesen meggyőző érv, annak érdekében, hogy a közösségi részvételt prioritásként kezeljék, egy olyan kétirányú folyamatként, amelyet kezdeményezhetnek és fenntarthatnak mind egyének és közösségek, mind a helyi önkormányzatok, egészségügyi hatóságok és egyéb helyi szervezetek. Így a közösségi részvétel hozzájárulhat számos, az alábbiakban részletezett cél eléréséhez:

A demokrácia növelése

A közösségek részvétele a döntéshozásban, az előkészítésben és a végrehajtásban emberi jog. A lakosság egyre nagyobb része kiábrándul a kormányzatokból, és a demokrácia részvételen alapuló megközelítéseit részesítik előnyben. Egyre inkább azok az érvek kerülnek előtérbe, melyek

szerint új stílusú és szerkezetű kormányzásra van szükség, amely túllép azon, hogy az embereket a hivatalok által nyújtott szolgáltatások passzív befogadjaként kezelje, illetve sorsukról választott képviselők döntsenek - a valódi részvételt, a hatalommal való felruházást és a polgári szemléletet kell lehetővé tennie. (63,64).

Küzdelem a kirekesztés ellen

A közösségfejlesztés és közösségszervezés gyakran speciális, főként hátrányos helyzetű vagy perifériára szorult csoportokkal való munkát jelent. Az európai országok közötti, és országokon belüli változó környezet (pl. menedéjogot kérők növekvő száma) speciális politikai és kulturális kihívásokat teremthet, melyek megoldása megfelelő tudású, jártasságú és hozzáállású munkaerőt igényel. Ha lehetőséget adunk ezeknek a közösségeknek, a közösségi részvétel fontos szerepet játszhat a társadalmi kirekesztés leküzdésében.

Az emberek hatalommal való felruházása

A közösségi részvétel lehet a hatalommal való felruházás eredménye vagy egy hatásos stratégia a hatalommal való felruházás elérésére (61). A mindenkori részvételi folyamat az egyéneket és közösségeket képessé teszi arra, hogy megértsék saját helyzetüket, és hogy több irányítást szerezzenek az életüket befolyásoló tényezők felett. Ez pedig növeli az emberek jólét és életminőség érzését, ahogy azt a Health 21 is kihangsúlyozza (6).

Az Egészséget Mindenkinek célja, hogy minden embernek megadja élete során a magas életminőség lehetőségét. Az emberek jóléte összefügg azzal, hogy az egészségük milyen mértékben engedi meg, hogy részt vegyenek az életben és a fejlődésben, valamint mennyire részesüljenek azok hasznából.

Források és energia mozgósítása

A közösségekben kiaknázatlan források és energiák jelennek, melyeket a közösségi részvétel során hasznosítani és mobilizálni lehet, olyan gyakorlati módszerek használatával, melyek által be lehet vonni az embereket a közösségi fejlesztési munkába, és ahol szükséges, oktadják és alkalmazzák őket a közösségfejlesztési munkára. Érezhető feszültség van az

erőforrások közösségeket hatalommal felruházó mozgósítása és a szolgáltatásnyújtás költségének csökkentését célzó mozgósítás között (59). Ezt a problémát a 4. fejezetben tárjuk fel a "Dilemmák és buktatók" c. részben.

Holisztikus és integrált megközelítések fejlesztése

Az átlagos emberek gondolkodása nem specializálódott egy adott területre, mint sok szakember esetében, akiket erre képeztek. Így jelentősen hozzájárulhatnak az európai városok és települések előtt álló komplex ügyeket célzó, holisztikus és integrált megközelítések kialakításához - amennyiben a szakemberek a fontosnak ítélt ügyekben készek együttműködni velük, függetlenül attól, hogy az egészség és a fenntartható fejlődés címkéit használják-e.

Jobb döntések és hatékonyabb szolgáltatások elérése

Az emberek bevonása a szükségletek meghatározásába, az akciók megtervezésébe és végrehajtásába, kreatívabb döntések meghozatalát, valamint kedvezőbb és megfelelőbb szolgáltatások nyújtását eredményezheti.

A programok tulajdonszemléletének és fenntarthatóságának biztosítása

A közösségi részvétel alapvető, ha azt akarjuk, hogy az egészségmegőrzést, a jólétet, az életminőséget és a környezetvédelmet célzó programok, illetve beavatkozások széleskörű tulajdonosi szemlélettel bírijanak és fenntarthatóak legyenek. Az ilyenfajta fenntarthatóság azonban megkívánja, hogy a közösségi részvételi folyamat maga is fenntartható legyen, és rendelkezzen bizonyos alapvető előfeltételekkel (lásd alább).

A közösségi részvétel szintjei

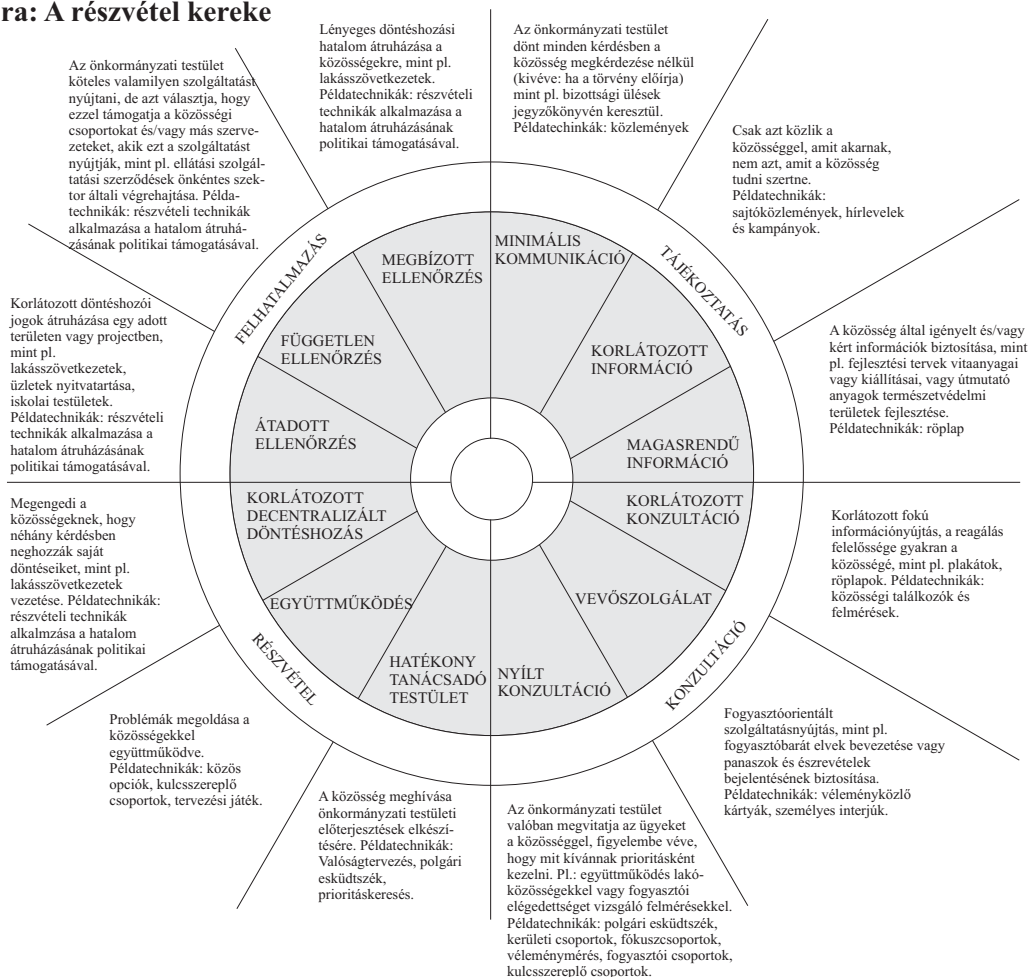
Ahogy az előzőekben rávilágítottunk, a közösségi részvétel egy olyan széleskörű kifejezés, amely számos különböző gyakorlatot fed le. Különösen fontos, hogy megkülönböztessük a részvétel különböző fokozatait vagy szintjeit - ahogy azt

1. ábra: A közösségi részvétel lépcsőfokai a részvétel fokozatai, a résztvevők lépései és elérésük szemléltetése

BEFOLYÁS	RÉSZTVEVŐ LÉPÉSE	PÉLDÁK
Magas ----- Alacsony	Van befolyása	A szervezet felkéri a közösséget, hogy határozza meg a problémát, és hozza meg az összes lényegi döntést - a célokat és az eszközöket illetően. A szervezet segítséget kíván nyújtani a közösségnek a célmegvalósítás minden egyes lépésében.
	Van meghatalmazás	A szervezet meghatároz egy problémát és ismerteti a közösséggel. Határokat szab meg, felkéri a közösséget, hogy hozzon döntéseket, melyek beépülhetnek abba a tervzetbe, amit a szervezet fogad el.
	Közösen tervez	A szervezet egy próbatervezetet nyújt be, azzal a céllal, hogy változtathassanak rajta azok, akikre hatással van. A tervezetet legalább kis mértékben módosítja, később akár nagyobb mértékben is.
	Tanácsokat ad	A szervezet benyújt egy tervezetet, melyre kérdéseket vár. Csak akkor változtat a terven, ha feltétlenül szükséges.
	Tájékoztatást kap	A szervezet népszerűsíteni kíván egy tervezetet. Támogatást keres a tervzet elfogadásának megkönnyítéshez vagy teljes megerősítéséhez az adminisztratív végrehajtás érdekében.
	Információt kap	A szervezet tervet készít és ezt bejelenti. Közösséget tájékoztatják. Végrehajtják.
Alacsony	Semmi	A közösséggel nem közölnek semmit sem.

Forrás: Brager & Specht (66)

2. ábra: A részvétel kereke

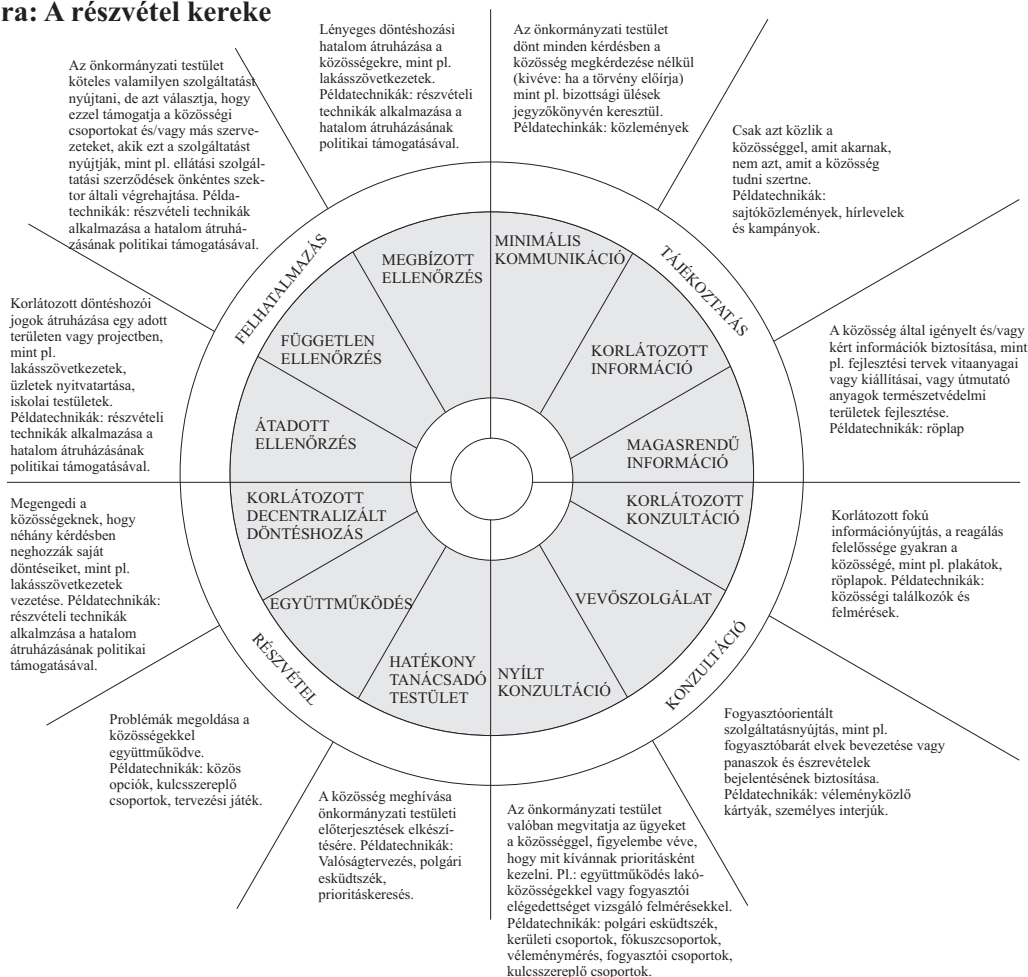
Arnstein (65) és Brager & Specht (66) leírják „lépcsőfokaikban”. (1. ábra)

Mind a Local Agenda 21, mind az Egészséges Városok program a közösségi részvétel magas fokát követeli meg. Sok - a helyi önkormányzatoknál, egészségügyi hatóságoknál, és más hivataloknál dolgozó - ember számára az a kihívás, hogy ezen a létrán előre jusson, új eszközöket és módszereket találva az aktív, nyílt részvétel, a polgári cselekvés és a hatalommal való felruházás fejlesztésére, ahelyett hogy az információnyújtás és tanácsadás passzívabb folyamatait alkalmazzák. Nyilvánvaló, hogy az

ilyenfajta részvétel csak azokban a társadalmakban valósulhat meg, melyek olyan politikai kultúrával rendelkeznek, ami ösztönzi azt (1). Számos kutató olyan új kormányzati rendszerek mellett érvel, melyek támogatják ezt a megközelítést.

Az is fontos azonban, hogy pragmatikusak legyünk és felismerjük, hogy nem mindig lehetséges vagy helyénvaló megcélozni a közösségi részvételi lépcső legfelsőbb fokát, ahogy azt Kummeling (49) a “Közösségi részvétel az Egészséges Városokban” c. kutatásában is kifejti. Ezt felismerve, Skóciában, Dél Lanarkshire önkormányzata a közösségfejlesztés

2. ábra: A részvétel kereke

Arnstein (65) és Brager & Specht (66) leírják „lépcsőfokaikban”. (1. ábra)

Mind a Local Agenda 21, mind az Egészséges Városok program a közösségi részvétel magas fokát követeli meg. Sok - a helyi önkormányzatoknál, egészségügyi hatóságoknál, és más hivataloknál dolgozó - ember számára az a kihívás, hogy ezen a létrán előre jusson, új eszközöket és módszereket találva az aktív, nyílt részvétel, a polgári cselekvés és a hatalommal való felruházás fejlesztésére, ahelyett hogy az információnyújtás és tanácsadás passzívabb folyamatait alkalmazzák. Nyilvánvaló, hogy az

ilyenfajta részvétel csak azokban a társadalmakban valósulhat meg, melyek olyan politikai kultúrával rendelkeznek, ami ösztönzi azt (1). Számos kutató olyan új kormányzati rendszerek mellett érvel, melyek támogatják ezt a megközelítést.

Az is fontos azonban, hogy pragmatikusak legyünk és felismerjük, hogy nem mindig lehetséges vagy helyénvaló megcélozni a közösségi részvételi lépcső legfelsőbb fokát, ahogy azt Kummeling (49) a “Közösségi részvétel az Egészséges Városokban” c. kutatásában is kifejti. Ezt felismerve, Skóciában, Dél Lanarkshire önkormányzata a közösségfejlesztés

támogatása érdekében megalkotott egy modellt: a részvétel kerekét (2. ábra). A kerék felvázolja az előzőekben említett lépcsőfokokat és megkülönbözteti az információhoz, a konzultációhoz, a részvételhez és a hatalommal való felruházáshoz kapcsolódó célokat (67).

A közösségi részvétel stratégiai megközelítésének fontossága

Ahhoz hogy a közösségi részvétel fenntartható és hatásos legyen, következetes, irányított és stratégiai módon kell fejleszteni és gyakorolni. Smithies & Webster szerint (41):

A fenntartható infrastruktúrák elképzelése - ami jelen formájában újdonság volt az 1990-es években - megerősítette azt az igényt, hogy a közösségi részvételhez kapcsolódó munkát, az egészség terén úgy tekintsük, mint egy folyamatos, stratégiai tevékenységet, az ad hoc vagy demo-programok helyett, melyek kívül maradnak a szervezetek törekvéseinek fő vonalán.

Ez azt jelenti, hogy a közösségi részvételt erősítő tevékenységeknek többféle módon és szinten kell megvalósulniuk. Olyan támogatásokat is tartalmazniuk kell, melyek a közösségi kezdeményezések legalacsonyabb szintjén biztosítják a képességek növelését és fejlesztését, hálózatok és infrastruktúrák létrehozását és megerősítését a közösséget és a szakemberek számára, valamint elkötelezettséget vállalnak egy értelmes szervezetfejlesztés terén is. (38, 41, 68). A 3. ábra ezt a három kényes elemet mutatja be a grafika segítségével.

Közösségi szintű munka

A közösségi részvétel elősegítésének kiindulópontja általában az, ha a kezdeményezéseket és a helyi akciók forrását, a földrajzi közösségek illetve az érdekközösségek biztosítják. Ez egy hosszú távú folyamat, melyhez szükséges a bizalom és a kölcsönös

tisztelet kialakulása a közösségek (főként azok melyeket gyakran kizárják) és a szakemberek között, de ugyanígy szükséges a képességfejlesztésbe való beruházás, valamint egy olyan elkötelezettség vállalása, hogy a közösségekkel együtt dolgozva célozzák meg azok prioritásait.

Hálózatok

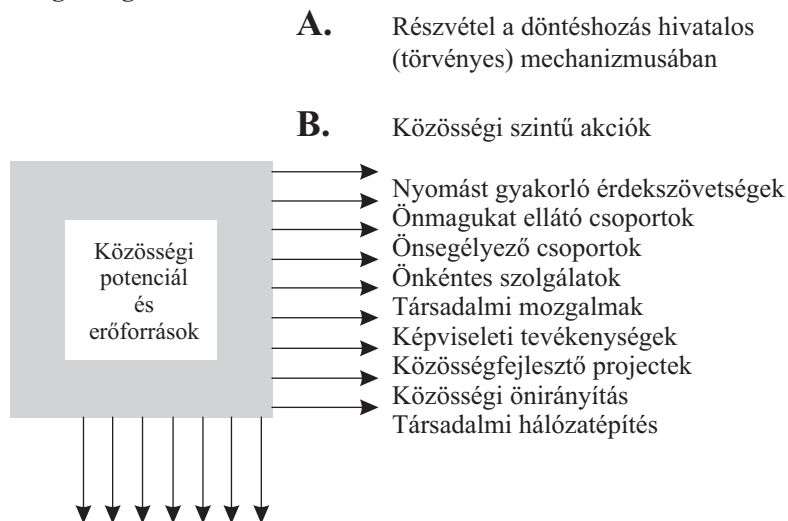
A közösségi részvétel fejlesztéséhez és befolyásának növeléséhez szükséges a közösségi illetve szakemberi infrastruktúra fejlesztésének elősegítése. Ez lehetővé teszi, hogy a közösségek, a szervezetek fejlesztő munkatársai és szakemberei hálózatokat hozzanak létre - megosztva a közös tapasztalatokat, tanulva egymástól, erősítve a szakértelmet és szövetségeket építve.

Szervezetfejlesztés

A szervezetfejlesztés a szervezeteknél dolgozó emberek azon potenciáljának felismerésére és elismerésére összpontosít, amely a hatékonyságot, a képességeket és az alkalmazhatóságot támogatja. A közösségi részvétel vonatkozásában, a szervezetfejlesztést gyakran a közösségfejlesztéssel együtt alkalmazzák. Ezáltal biztosítják, hogy a szervezetek képesek legyenek reagálni a közösségek, illetve a szolgáltatások fogyasztói által megfogalmazott nézetekre és elképzelésekre, valamint hogy a polgárság szélesebb körű megértését kifejlesszék. Ez gyakran együtt jár a szervezeti és szakemberi kapacitásfejlesztéssel, a változások irányításával, valamint a struktúra- és rendszerfejlesztéssel, a részvétel és az elszámoltathatóság biztosítása érdekében (41).

A szervezetfejlesztés fontos eszköze lehet a döntéshozók ösztönzésének, annak érdekében, hogy a közösségi részvételt komolyan vegyék és a napi tevékenységek részévé tegyék. A stratégiai tervezési folyamatba való integrálásának jelentőségét a *Várostervezés az egészség és a fenntartható fejlődés érdekében* c. WHO Egészséges Városok dokumentum (27) tárta fel, legújabbán pedig a *Városi egészségfejlesztési tervezés: fogalom, folyamat, felépítés és tartalom* (28) című publikáció. A jelentős és hosszú távú tervezési folyamat minden szintjén megvalósuló közösségi részvétel, valamint az integrált tervezés érdekében a kulcsszereplők

3. ábra: A közösségi tevékenység kategóriái és típusai az egészség terén

Közösségelemzés
 Akció megszervezése
 Képviseleti jártasság
 Lakókörnyezet tervezés
 Média munka
 Közösségi információ
 Motiváció fenntartása

Forrás: Tsouros (38)

stratégiai együttműködésekbe való széles körű bevonásának fontosságát tárgyalja. Megvizsgálva Liverpool város tapasztalatát városi egészségtervük fejlesztése terén, Strobl & Bruce (69) kiemeli a magas szintű részvétel biztosításának kihívásait a városi irányelvek fejlesztésének szintjén. Állításuk szerint strukturális megközelítés és működő kétirányú kommunikáció szükséges annak biztosítására, hogy a részvételi folyamat során a közösségek nézetet jelentősen beépülhessenek a stratégiai tervbe.

A talaj előkészítése, előfeltételek

A közösségi részvétel stratégiai és irányított megközelítéséhez számos előfeltételre van szükség, mint például: elkötelezettség, a változás megértése, nyitottság a változásra, szakértelem és erőforrások. Ezek nélkül a közösségi részvétel hatékonysága behatárolt lesz, és a közösségek azt érezhetik, hogy becsapták és cserbenhagyták őket.

Elkötelezettség

A közösségi részvételbe kapcsolódó szakembereknek mind szervezetileg, mind politikailag, valamint személyesen is elkötelezettek kell lenniük. A felső vezetők és/vagy politikusok elkötelezettsége azért szükséges a közösségi részvételben, hogy kiküszöböljék a felületes munkát és a közösségek elidegesítését. Személyes elkötelezettség nélkül, a folyamatból hiányozni fog a lelkesedés, a motiváció és képtelen lesz elérni a teljes potenciált a közösségek kapacitásának, energiájának és kreativitásának felszabadítása terén.

Nyitottság a változásra és annak megértése

Az elkötelezettséghez szorosan kapcsolódik a megértés szükségessége. Ha a felsővezetők és politikusok nem értik meg teljesen, hogy a közösségi részvétel miről is szól, mit tartalmaz és hogyan lehet elősegíteni, a folyamat hatékonysága valószínűleg

korlátozott lesz. Ehhez elengedhetlenül szükséges a hajlandóság az idő és energia befektetésére, a kommunikáció és a bizalom kiépítésére, valamint a bevont emberek motivációinak feltárására és nézeteik meghallgatására. Ezen kívül tudatában kell lenni és meg kell érteni a közösségi részvétel és a szervezetfejlesztés közötti kölcsönhatásokat. Különösen a politikusoknak és a szakembereknek szükséges megérteni, hogy a szervezeti struktúrák, folyamatok és kultúrák hogyan tudnak eredményesen hatni a közösségi részvételre, emellett szükséges, hogy nyitottak legyenek a változásokra (41). Hoggett (70) a következőket írja:

Minden lépés a valódi lakossági felhatalmazás érdekében, egyenértékű változtatást kíván a gyakorlatban is - a szakemberek szerepének újragondolásától az önkormányzati bizottságok szerkezetének újragondolásáig.

Szakértelem

A döntéshozók, középvezetők, közösségi vezetők és a lakosság közötti hatékony munka, új és továbbfejlesztett szakértelemmel rendelkező munkatársakat követel meg, az olyan területeken, mint a változás kommunikálása, elősegítése és irányítása. A helyi hatóságoknak, egészségügyi intézményeknek és egyéb hivataloknak, a közösségi részvétel iránti elkötelezettségüket olyan módon kell átültetni a gyakorlatba, hogy a szervezetfejlesztés integrált stratégiai részeként a foglalkoztatottak képzésébe és fejlesztésébe fektetnek be további energiákat.

Források

Bár az elkötelezettség, a megértés és a szakértelem fontos humán erőforrások, pénzügyi erőforrásokat is biztosítani kell, a közösségi részvételi folyamat támogatása érdekében. A közösségfejlesztés, természeténél fogva, egy hosszú távú és kiszámíthatatlan folyamat - és fontos, hogy a források elosztása ezeket a tényezőket is figyelembe vegye.

A kapacitásfejlesztő program értékes lehet a talaj előkészítésében a közösségi részvételi folyamat számára, valamint a fentiekben leírt szervezeti előfeltételek megteremtésében. Erre a programra egy adott szervezet vagy számos partnerszervezet közösen is összpontosíthat. A következő szintekből állhat:

- kulcsszereplők azonosítása (mint például: felsővezetők, politikusok, közösségi részvételhez szükséges munkatársak),
- a kulcsszereplők elkötelezettségének biztosítása a közösségi részvételi folyamat elindítása, elegendő humán és pénzügyi erőforrások elosztása, közösségi hálózatok támogatása és/vagy létrehozása, valamint megfelelő szervezetfejlesztés és változtatás végrehajtása érdekében,
- továbbképzések tartása a közösségi részvételi folyamatról és annak hatásairól a szervezetfejlesztésre, illetve kulturális változásokra.

Az ilyenfajta szervezeti kapacitásfejlesztő programok a közösségfejlesztés, a szervezetfejlesztés és a közösségi részvétel közötti kapcsolatok illetve különbségek megértésének javítására használhatók. Smithies & Webster (41) a szervezeti részvétel kifejezést használják, annak a folyamatnak a kifejezésére, melyben a közösségek hallathatják hangjukat és befolyásolhatják a szervezeteket. A Storstrøm Megyei esettanulmány bemutatja, hogy egy szervezet, hogyan tette lehetővé egy kapacitásfejlesztő tréninggel hogy dolgozói stratégiailag és következetesen közelítsék meg a közösségi részvétel kérdését munkájuk során.

Esettanulmány

Storstrøm megye, Dánia: Továbbképzés a szervezetfejlesztésről és változásról a Technológiai és Környezeti Főosztályon

Háttér

A Technológiai és Környezeti Főosztály felismerte a közösségi részvétel jelentőségét, valamint a szervezetfejlesztés és változás értékét a jelentős akciók megvalósítása terén.

Célok:

Hozzájárulni a szükséges szervezet-fejlesztés és változás elősegítéséhez, a Technológiai és Környezeti Főosztály dolgozói számára szervezett továbbképzési program segítségével. A program a következő célokat tűzte ki:

- növelni a közösségi részvétel szükségességének megértését, és a kulcsszereplőkkel való hálózatépítést,
- megismertetni a résztvevőket a közösségek bevonásának technikáival,
- támogatni a résztvevőket saját munkaterületükön olyan specifikus akciók kidolgozásában, melyek a közösségek bevonásának módszereit és eszközeit szándékozzák integrálni.

Folyamat

A továbbképzési programot az alábbiak szerint tervezték:

- résztvevők: 6 fő, a főosztály két osztályáról, beleértve az összes osztályvezetőt,
- a továbbképzés koncepciója: a továbbképzés célja speciális akciók kifejlesztése csoportos tanulási folyamatokkal,
- a továbbképzés elemei: előadások, csoportmunka, futurológiai munkacsoport és project leírások/bemutatók.

Értékelés és észrevételek

A továbbképzés sikeres volt, elérte a kitűzött célokat. Eredményei a következők voltak:

- egy útmutató első változatának elkészítése a közösségek bevonásáról,
- hét konkrét project, pl.: egy mobil iroda, helyi munkák, és egy esetgyűjtemény, mely a jó és rossz gyakorlatot mutatja be,
- a közösség bevonásának általános megértése, beleértve a képzettségek fejlesztésének szükségességét a Főosztályon.

3. Fejezet

Közösségi részvétel: eszköztár - technikák, módszerek, esettanulmányok, elérhetőségek

Bevezetés

Háttér

Az első két fejezet felvázolta, hogy mi a közösségi részvétel és miért fontos, megtárgyalta, hogyan lehet fejleszteni egy irányított és stratégiai megközelítés részeként, valamint kihangsúlyozta bizonyos szervezeti előfeltételek meglétének fontosságát. A következő feladat, megvizsgálni, hogyan lehet a közösségi részvételt a gyakorlatban megvalósítani.

A közösségi részvételt sokféleképpen lehet osztályozni és strukturálni, ahogy azt Smithies & Adams (50) és Bracht & Tsouros (51) szemlélteti. Hasonlóképpen sok technikát és módszert fejlesztettek ki a közösségi részvételi folyamat elősegítésére. Ez a fejezet egy eszköztárat kínál, amely olyan technikákat és módszereket tartalmaz, melyeket a leghasznosabbnak találtak a magas szintű közösségi részvétel terén, a Local Agenda 21 és az Egészséges Városok programokhoz kapcsolódó munka során.

Az akciótervezési ciklus

Felismerve egy integrált, stratégiai tervezési keretében történő munka fontosságát, mint például az a városi egészségfejlesztési tervezésre jellemző (28), a technikákat és módszereket egy olyan akciótervezési modell szerint osztályozzák, mely egy öt-lépcsős, folyamatos ciklust tartalmaz: szükségletek és adottságok felmérése, jövőkép meghatározása, a

megvalósítás elképzeléseinek és terveinek elkészítése, megvalósítás, ellenőrzés és értékelés biztosítása. (4. ábra)

Szükségletek és adottságok felmérése

A közösségek bevonása saját szükségletek és adottságok felmérésébe, a teljes tervezési folyamat kulcsfontosságú része. Gyakran azzal biztosít kiindulási pontot, hogy eredményeként nő mind a szakemberek, mind a közösségek megértése, valamint az igényekre jobban reagáló, részvételen alapuló döntéshozatalt és szolgáltatásnyújtást tesz lehetővé.

Jövőkép meghatározása

A Local Agenda 21 és az Egészséges Városok program jól demonstrálja a közös jövőkép meghatározásának fontosságát, arról hogy az emberek, milyennek szeretnék a jövőjüket, valamint hogyan vezérelheti a közös jövőkép a stratégiai tervezést is.

A megvalósítás elképzeléseinek és terveinek elkészítése

A közösségi részvétel hozzájárulhat gyakorlati ötletek megszületéséhez, és azok magas színvonalú, fenntartható akciótervekké való továbbfejlesztéséhez is.

A megvalósítás biztosítása

Mind az Egészséges Városok program, mind a Local Agenda 21 az akciókra, és olyan prioritások meghatározására összpontosít, melyek lehetővé teszik a tervek megvalósítását. Az akció épülhet a közösségre, vagy összpontosíthat a szervezet-fejlesztésre és a változásra.

Ellenőrzés és értékelés

Az ellenőrzés és értékelés folyamata fontos részét képezi a teljes akciótervezési ciklusnak, lehetővé teszi, hogy a résztvevők reagáljanak a tervekre és az akciókra, valamint felmérjék azokat, biztosítva a konzekvenciák levonását és beépítését a jövőbeni tervezésbe.

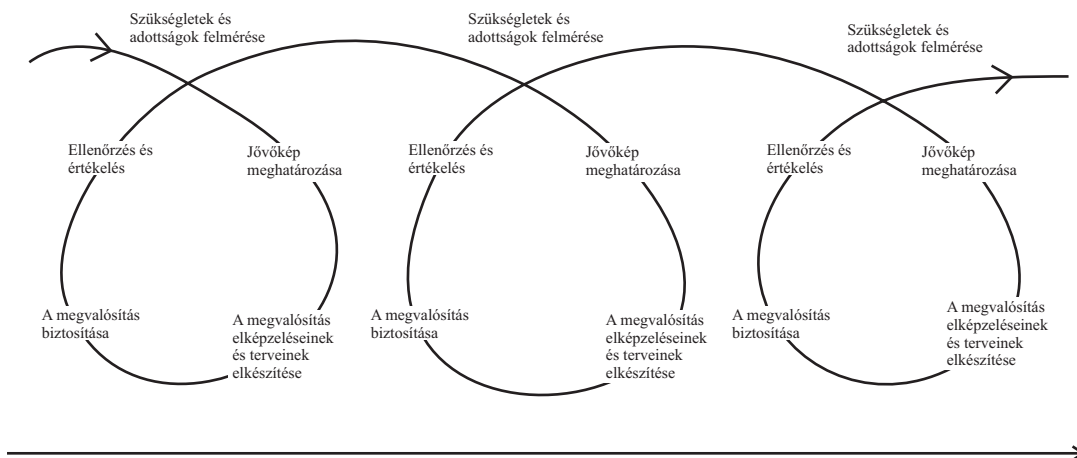
Az eszköztár használata előtt számos fontos pontot meg kell jegyeznünk.

1. Az eszköztár szemléltet, példákat nyújt, a munkát kezdetben különböző szinteken, a szintek sorrendjét nem muszáj követni, vagy összpontosíthatnak csak néhány szintre is.
2. A technikák és módszerek nem igazodnak teljesen az öt megadott szakaszhoz. Némelyikük több szinten is használható, néhány használható egy adott közösséggel mind az öt szinten - az egész cikluson

keresztül, és néhány összeillik a többivel az egyik szintről a másikra lépésnél. Jelezzük, ha egy bizonyos technika könnyen használható más szinteken is.

3. A bemutatott módszerek csak egy kis részét képezik a közösségi részvételi folyamat terén alkalmazott technikáknak. Továbbá számos bemutatott módszer maga is jól megalapozott, csoportmunka technikákat alkalmaz, pl.: brainstorming, ice-breakers, mind-mapping. Míg más technikák speciális kutatási eszközökre épülnek, pl.: fókuszcsoportok.

4. ábra: Az akciótervezési ciklus

Közösségi részvétel: eszköztár - technikák, módszerek, esettanulmányok, elérhetőségek

A megfelelő technikák és módszerek kiválasztása: ellenőrző kérdések

Mielőtt felvázolnánk a technikákat és módszereket, a következő ellenőrző kérdések segíthetnek a közösségi részvételbe bevont egyéneknek és szervezeteknek, hogy kiválasszák a helyzetüknek legmegfelelőbb technikákat és módszereket.

Mi a motiváció a közösségi részvétel megvalósítására? Mi áll a középpontjában?

Miért kapcsolódik be a közösségi részvételbe? A részvételt egy eszközként vagy végső célként tekinti? Ha eszköz, akkor mi a cél? Érdeklí a kulcsszereplők véleménye egy speciális tervezési javaslatról vagy egy bizonyos kérdésről? Felül kívánja vizsgálni a szolgáltatások nyújtását? Vagy szeretné megismerni a közösségi ügyeket, és az egészségfejlesztést és/vagy a fenntartható fejlődést szolgáló közös akciótervet létrehozni? A különböző módszerek, különböző célok elérésben lehetnek hatásosak.

Ki a közösség?

Mi a közösség sajátossága? Egy földrajzilag meghatározott környékre, egy bizonyos népesség-csoportra, a teljes helyi lakosságra vagy egy tervezett fejlesztés által érintett kulcsszereplőkre összpontosít? A különböző méretű és típusú közösségekkel való munkához, különböző módszerek szükségesek. Például, az írásos kérdőívekre vagy bonyolult megbeszélésekre épülő módszerek talán nem alkalmazhatók olyan csoportok bevonásánál, akik nehezebben fejezik ki magukat, alacsonyabb iskolázottságúak vagy kevésbé magabiztosak. Ezzel ellentétben, az olyan módszerek, melyek a művészi médiát (videót, színművészetet, rajzolás) a modellezést, a szimulálást vagy a diagrammokat használnak, valószínűleg nagyobb embercsoportot érnek el.

A részvétel mely szintje a megfelelő?

A közösségi részvétel számos különböző szinten működhet, ahogy ezt a második fejezetben leírtuk. A kívánt szint - és így a technikák és módszerek is - eltérhetnek, attól függően, hogy kikből áll a közösség és mi a motivációjuk a részvételre. Ahogy az

előzőekben is kiemeltük, az eszköztár olyan módszerekre összpontosít, melyek a részvétel magas szintjeit teszik lehetővé.

Mennyire fontos a mennyiség és a minőség?

Néhány technika viszonylag kisszámú közösségi képviselő, kulcsszereplőként való bevonását hangsúlyozza a részvételi folyamatba, gyakran civil és önkéntes szervezeteken keresztül. Mások egy adott közösség nagyszámú bevonását és ezáltal a legitimizációjuk elérését tekintik prioritásnak. Ha tisztában vagyunk a kulcsszereplők és a sokkal szélesebb körű közösségek bevonása (41) közti különbséggel, valamint ha meg tudjuk határozni a mennyiség és a minőség relatív fontosságát, ezek irányíthatják választásunkat a technikák között.

Mennyi idő és forrás áll rendelkezésre?

Többször hangsúlyoztuk, hogy a közösségi részvétel - ha egy átfogó közösségfejlesztési stratégia részeként alkalmazzuk - intenzív forrásigényű és hosszú távú tevékenység. A rendelkezésre álló időnek és forrásoknak kell befolyásolniuk, hogy milyen technikát és módszereket válasszunk.

Az eszköztár

Bevezetés

Az eszköztár 15 technikát és módszert tartalmaz, melyeket az akciótervezési modell öt szakasza alapján csoportosítottunk. Midegyik esetében egy olyan közös megközelítést alkalmazunk, melyben összegezzük a célokat, biztosítjuk a módszer leírását és részletezzük kapcsolatukat a tervezési folyamat más szakaszaival. Minden technikához bemutatunk egy esettanulmányt, valamint további információkat a szükséges forrásokról, elérhetőségekről, kapcsolódó kiadványokról, dokumentumokról és forrásanyagokról. A bemutatott technikák listája a következő:

A. Igények és adottságok felmérése

1. Közösségi képek és felmérések
2. Lakóterületi és egyházközségi térképek
3. Gyors felmérések a részvételi hajlandóságról

B. Jövőkép meghatározása

1. Futurológiai (jövőkutató) munkacsoportok
2. Irányított vizualizáció
3. Európai tudatosság műhelymunka
4. Jövőkutatás

C. A megvalósítás elképzeléseinek és terveinek elkészítése

1. Modellezés és szimuláció
2. A munkafüzet módszer
3. Lakossági (civil) esküdtszék

D. Végrehajtás biztosítása

1. Közösségi hálózatok
2. Közösségi részvételhez tanácsadó csoportok és közösségi tanácsok
3. Az elnyomottak színháza

E. Ellenőrzés és értékelés

1. Történet-párbeszéd módszer
2. Közösségi mutatók (indikátorok)

A. Szükségletek és adottságok felmérése

Bevezetés

A földrajzilag és érintettség szerint meghatározott közösségek bevonása saját igényeik és adottságaik felmérésébe, fontos része a teljes tervezési folyamatnak, mely elősegíti, hogy a döntéshozók és a szolgáltatások nyújtói jobban megértsék a helyi közösségeket, fogékonyabbak legyenek felvetéseikre, valamint figyelembe vegyék és hasznosítsák kapacitásukat. Hancock & Minkler (71) az ilyenfajta felmérések két széleskörű motivációját határozza meg: a változás hatásának serkentése, monitorozása és mérése, valamint a közösségi megerősítési folyamatokhoz való hozzájárulás.

Minkler (72) ezt a kettős fókuszot az igényekkel és adottságokkal kapcsolatban az alábbiakban hangsúlyozza:

Mindinkább felismertük annak fontosságát, hogy figyelmünket a szűken kigondolt szükségletek felméréséről kiterjesszük a szélesebb közösségek felmérésére - elismerve, hogy a közösségek nem csupán szükségletek és problémák gyűjteményei hanem élő képződmények, melyek sok erősséggel és adottsággal rendelkeznek. (137-138. oldal)

Mind a Local Agenda 21, mind az Egészséges Városok program felismeri, hogy az igények és adottságok felmérése, a stratégiai tervezési folyamat kulcsfontosságú részei, kiemelve a közösségi részvétel fontosságát ebben a felmérésben (27).

Technikák egész sora használható a közösségek bevonására, az igények és erősségek felmérésekor. Az alábbiakban hármat bemutatunk ezek közül.

A1. Közösségi képek és felmérések

Cél

A közösségi képek és felmérések célja, hogy felmérjék és elemezzék egy adott közösség szükségleteit és forrásait, azzal a szándékkal, hogy a kapott információkról tájékoztassák a helyi döntéshozókat, valamint megfelelő és hatékony megoldásokat dolgozzanak ki.

Leírás

A közösségi képek és felmérések elkészítésének folyamatába általában számos szervezetet vonnak be, melyek együttműködnek a közösségekkel - elismerve és felhasználva erőforrásaikat - az adatgyűjtésben, valamint a kutatási eszközök megalkotásában, kidolgozásában. Ezáltal nem csak az igények és adottságok felmérése válik lehetővé, de hozzájárul a képességfejlesztéshez is, mivel arra sarkallja a közösségeket, hogy áttekintsék hol helyezkednek el múltjukat és jövőjüket illetően, valamint lehetővé teszi a képességek fejlesztését és a magabiztosság növelését is.

Bár ez a folyamat egy adott területre összpontosíthat (mint például a szegénység vagy a rekreációs lehetőségek), a közösségi kép és felmérés általában átfogó és integrált perspektívát alkalmaz, amely nem választja szét az egészség kérdését az egyéb szükségletektől, hanem a közösség jólétét befolyásoló társadalmi, környezeti és gazdasági tényezők közti kapcsolatokra összpontosít.

Számos különböző modell létezik a közösségi képek és felmérések elkészítésére. A közösségi kép módszerét általában városi környezetben alkalmazzák, és egészen a legutóbbi időkig sokkal inkább a szükségletekre összpontosítottak, mint az adottságokra és a forrásokra. Ezzel szemben a felmérések módszerét eddig inkább vidéki közösségeknél használták, és a szükségletekre és az adottságokra azonos mértékben koncentrálnak. Öt fő szakasz határozható meg: előkészítés, adatgyűjtés, adatok elemzése és értelmezése, eredmények bemutatása valamint az eredmények felhasználása.

Előkészítés

A előkészítő fázis a következőket tartalmazza:

- az elkötelezettség biztosítása: egyértelmű szervezeti és politikai elkötelezettség nyilvánítása,
- szervezet létrehozása: az ügyre koncentrált interszektoriális irányító bizottság felállítása, melyben helyet kapnak a szakemberek és a helyi közösség tagjai is,
- tervezés: a motiváció, a célkitűzések és célok, az adatgyűjtés folyamatának közös meghatározása, kapcsolódó tréningek szervezése a közösség bevonásának támogatására, ütemezés megtervezése, erőforrások mozgósítása és elosztása.

Adatgyűjtés

A következő lépés valójában a kép készítése vagy a felmérés kivitelezése - mennyiségi és minőségi adatok gyűjtésével, tények, számadatok, benyomások, vélemények és tapasztalatok felhasználásával. Számos kérdés segítheti ezt a szakaszt.

Milyen adatokra van szükség? Ne felejtjük el, hogy az adatok gyűjtése nem a végcél, hanem azokat a döntéshozás és tervezés tájékoztatására kell használni. Milyen adatokra van szükség a kitűzött célok eléréséhez?

Milyen adatok állnak már rendelkezésre? Néhány mennyiségi (pl.: munkanélküliségi -, lakás adatok, szennyezettségi szintek) és minőségi mutató (pl.: újság cikkek, iskolai projektek) már létezik. Szükséges lehet ezeknek az adott közösséghez való igazítása.

Milyen hiányosságok vannak? Milyen adatokat kell összegyűjteni?

Hogyan kerülnek az adatok összegyűjtésre? Rengeteg módszer áll rendelkezésre - például: kérdőívek, interjúk, fókusz csoportok, videó, és más média eszközök.

Ki fogja elvégezni az adatgyűjtést? A közösség tagjait aktívan bevonják ebbe a folyamatba? Milyen képzést, támogatást és/vagy fizetséget biztosítanak számukra?

Adatok elemzése és értelmezése

Az adatgyűjtés után a következő lépés az adatok elemzése valamint értelmezése, és ezáltal a közösség igényeinek és forrásainak megismerése. Az adatelemzés formáját a közösségi kép vagy felmérés céljai és a rendelkezésre álló források határozzák meg. Ahhoz, hogy elkerüljük az irányító bizottság tagjainak elidegenítését, gondos megfontolás szükséges, mielőtt az adatelemzés komplex formáit használjuk, ami valószínűleg távolinak tűnik sok embernek, mind a laikusok, mind a szakemberek számára.

A közösség bemutatása a jólétet befolyásoló szociális, környezeti és gazdasági meghatározókat illetően, önmagában is értékes lehet, de ezt az információt az igények és források meghatározására kell felhasználni. Az igényeket számos módon csoportosíthatjuk, különbséget szoktunk tenni normatív (szakemberek által meghatározott), vélt (helyi lakosok által meghatározott) és komparatív (más közösségre vagy szolgáltatra vonatkozóan meghatározott) igények között. Egyre elterjedtebb, hogy a

közösségekben elérhető forrásokra és erősségekre is összpontosítanak, a mozgósítás és a változás érdekében tett akciók alapjaként.

Eredmények bemutatása

Az adatok elemzése, valamint az igények és adottságok meghatározása után, az eredményeket és megállapításokat hatásosan kell kommunikálni. Ez azt jelenti, hogy gondosan kell megválasztani, hogy az információt hogyan és kinek mutatjuk be. Az alábbiakban felsorolunk néhány irányelvet:

- érthetőség: a megállapításokat könnyen érthető módon kell bemutatni,
- rövidség: az eredményeket a lehető leg-tömörebben kell bemutatni,
- pontosság: győződjünk meg róla, hogy az információk pontosak és kellően alátámaszthatók tényekkel,

- megfelelés: a megfelelő médiumon keresztül célozzuk meg a különböző közönségeket/hallgatóságot.

Az eredmények felhasználása

A kép vagy felmérés elkészítésének utolsó szakasza - a megállapítások és eredmények felhasználása - a döntéshozás tájékoztatása, a tervezés elősegítésére, valamint megfelelő válaszok megalkotására. Ezáltal az akciótervezési ciklus további szakaszaiba jutunk, és a felmérésben résztvevő csoport, közösségi fórummá vagy tanácsadó csoporttá alakulhat, így segítve a további közösségi akciókat.

Kapcsolat az akciótervezési ciklus más részeivel

A közösségi kép vagy felmérés elkészítése valójában az igények és erősségek meghatározásának módszere,

Esettanulmány A1

Belfast, Észak-Írország: A Shankill terület egészségképe

Háttér

Az 1996-ban elkészített Shankill Egészségkép, Belfast sikeres korábbi közösségi felméréseire épül (pl.: Moyard és Blackstaff). A kezdeményezést egy tanulmány megjelentetése indította el, mely az észak-írországi relatív deprivációról szólt, a nélkülözés és a hátrányos helyzet növekvő szintjét állapítja meg a protestáns kerületek egy csoportjában (a Shankill területen). Ennek eredményeként a közösségi képviselők kifejezték aggodalmukat, és kezdeményezték, hogy az egészségi szükségletek felmérését a közösséggel együttműködve végezzék el.

Célok

A project céljai a következők voltak:

- megfelelő modell kifejlesztése egy közösségi egészségkép elkészítésére
- az egészségkép elkészítése
- egy többszereplős akcióterv megalkotása az Egészséges Shankill-ért

A folyamat

Multiszektoriális, többszereplős irányító bizottság alakult (a közösség részvételével) és project koordinátort neveztek ki 2 évre. Meghatározták az egészségkép 3 fő összetevőjét:

- releváns adatok gyűjtése, a közösség egészségi szükségleteinek meghatározásához
- egészségfejlesztési stratégiák kidolgozása, melyek megfelelnek ezeknek a szükségleteknek
- a helyi közösség bevonása és részvétele az egész folyamatban

A munka elején széles körű közösségi konzultációkat tartottak, hogy megbizonyosodhassanak arról, hogy az alkalmazott kutatási eszközök megfelelőek-e a vélt közösségi igények feltérképezésére. Miközben a felmérés kérdőívét készítették, a tudatosság növelésének érdekében a projectet széles körben ismertették, hirdették. Az interjúk elkészítésére helyi lakosokat készítettek fel, ezzel erősítve a program közösségi jellegét, biztosítva a kutatás hozzáférhetőségét és alkalmasságát, valamint fejlesztve a közösség képességeit és bizalmát. 27 interjúkészítő 1025 háztartásban járt 14 hét alatt. A válaszadási arány

63% volt a 15 ezer teljes háztartás szából kiválasztott random mintából.

Munkacsoportokra alapozott információs reggelt tartottak, az adatelemzés előzetes eredményeinek megismertetésére és megtárgyalására, melynek eredményeként elkészült egy akcióterv. Az elkészült egészségkép tartalmazta az interjúk, az SF-36 Egészség Felmérés (az egészség egyéni érzékelésének felmérése), valamint a népszámlálási adatokból nyert szocio-demográfiai mutatók elemzésének információit. A tanulmány ajánlásait bemutató kerettervet a Kapcsolattartó Egészség Bizottság dolgozta ki, melynek tagjai hivatalos, önkéntes és közösségi képviselők közül álltak.

Értékelés és észrevételek

A Shankill Terület Egészségképe (73) tartalmazta az igények részletes felmérését, számszerűsítette a helyi szociális és anyagi depriváció mértékét, és létrehozott egy olyan mechanizmust, mely lehetővé teszi, hogy a helyi szinten összegyűjtött részletes információk összehasonlíthatóak legyenek szélesebb körű szociális felmérések eredményeivel.

Elérhetőség

Ms Joan Devlin, Coordinator, Belfast Healthy Cities Project, The Beeches, 12 Hampton Manor Drive, Hampton Park, Belfast BT7 3EN
Northern Ireland, United Kingdom
Tel: 44 (0)2890 328811
Fax: 44 (0)2890 3283333
E-mail: info@belfasthealthycities.com
Web: www.belfasthealthycities.com

Más példák hasonló technikákra és módszerekre

Parson Cross és Foxhill Egészségi Szükségleteinek Felmérése, Sheffield
Healthy Sheffield
Tel: 44 (0)114 273 5868 vagy 5869
E-mail: healthysheffield@sheffcc.freemove.co.uk

Thornhill Szükségleteinek Felmérése, Southampton
Calshot Szükségleteinek Felmérése, Southampton
Liz Lee
Tel: 44 (0)2380 725488
E-mail: liz.lee@sswh-ha.swest.nhs.uk

azonban gyakran használják egy tágabb stratégia részeként is, főként a megvalósítás elképzeléseinek és terveinek elkészítéséhez, akciók elősegítéséhez, valamint monitorozáshoz.

Szükséges erőforrások

- Közösségfejlesztő, vagy annak megfelelő szakember az egészségkép elkészítési folyamatának koordinálására
- Megfelelő helyszín az irányító bizottsági és közösségi találkozók vagy prezentációk számára
- Pénzügyi háttér a képzésekre, az adatgyűjtésre és -elemzésre, valamint a tanulmány elkészítésére és terjesztésére
- Ideális esetben, egy átfogó stratégia, mely a közösségi konzultációk és a részvétel folyamatát irányítja

Elérhetőségek

- Action with Communities in Rural England (ACRE), Somerford Court, Somerford Road, Cirencester, GL7 1TW, United Kingdom
Tel: 44 (0)1285 653477
Fax: 44 (0)1285 654537
E-mail: acre@acre.org.uk
Web: www.acre.org.uk
- Countryside and Community Research Unit (CCRU), Cheltenham and Gloucester College of Higher Education, Francis Close Hall, Swindon Road, Cheltenham, Gloucestershire, GL50 4AZ, United Kingdom (Malcolm Moseley)
Tel: 44 (0)1242 544083
Fax: 44 (0)1242 543273
E-mail: jcarter@chelt.ac.uk
Web: www.chelt.ac.uk/el/ccru

Kiadványok és egyéb forrásanyagok

Village appraisals software. Cheltenham, Countryside and Community Research Unit.

Hawtin, M. et al. *Community profiling: auditing social needs*. Buckingham, Open University Press, 1994.

Hawtin, M. *Community profiling training and COMPASS software*. Leeds, Policy Research Institute, Leeds Metropolitan University, 1996.

Percy-Smith, J., ed. *Needs assessments in public policy*. Buckingham, Open University Press, 1996.

Community needs assessment protocol. In: *Health for all resource pack*. Liverpool, UK Health for All Network (P.O. Box 101, Liverpool L69 5BE, United Kingdom, Tel/Fax: 44 (0) 151 2314283, E-mail: ukhfan@livjm.ac.uk), 1993, Section 3, pp. 1-32.

City health profiles - how to report on health in your city (www.who.dk/healthy-cities/hcppub.htm#City_Health). Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 1995 (document ICP/HSIT/94/1 PB 2) (accessed 16 September 2001). Available in the following languages: English, Hebrew, Hungarian, Latvian, Portuguese, Russian and Slovakian.

City health profiles - a review of progress (www.who.dk/healthy-cities/hcppub.htm#Profile). Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 1998 (document EUR/ICP/CHDV 3 01 01/1) (accessed 16 September 2001).

A2. Környéki és egyházkerületi térképek**Cél**

A szűkebb környéki és egyházkerületi térképek célja, hogy a közösségek feltárhassák a helyi sajátosságokat és kifejezeshessék értékítéletüket.

Bemutató

Az egyházkerületi térkép egy olyan technika, melynek során a közösség képzőművészeti ágakat használ fel a helyi élet bemutatására, arra összpontosítva, hogy milyen lehet egy adott helyen élni, egy adott közösség tagjának lenni. Kihangsúlyozza a szükségleteket és a

megbecsült erőforrásokat. Az egyházkerület kifejezést főleg az Egyesült Királyságban használják, kis földrajzi területekre és a helyi kormányzás legkisebb egységére utalva.

A technikát főként az Egyesült Királyságban fejlesztették ki, és a képzőművészetek széles skáláját használták. Az egyházkerületi térképkészítés leginkább azt jelenti, hogy egy közösség meghatározza és felméri sajátosságait és értékeit - következőképpen erőforrásait és erősségeit - a kreativitás ösztönzésével és felszabadításával.

Mindemellett az egyházkerületi térkép számos célt szolgálhat:

- a közösség tudatosságának növelése lakóhelyükkel kapcsolatban,
- hozzájárulás a közösségi kapacitás-fejlesztéshez és felhatalmazáshoz, a térkép elkészítésének folyamata során,
- a helyi esztétikai értékek növelése,
- a közösség véleményének megismertetése a helyi önkormányzattal, egészségügyi hatósággal és egyéb szervezetekkel,
- és későbbi közösségi programok katalizátoraként szolgálhat.

Az egyházkerületi térképkészítésnek három fő lépcsője van: előkészületek, információgyűjtés, a térkép elkészítése és kiállítása.

Előkészületek

Az egyházkerületi térképek elkészítését általában a helyi közösség tagjai kezdeményezik, azonban néha a helyi önkormányzat vagy más szervezet indítványára indul el az ilyen irányú munka. Egy feltérképező csoportot hoznak létre, mely a szélesebb körű részvétel elősegítésére törekszik, nyilvános helyeken történő rendszeres találkozók megszervezésével. A csoport gyakran igénybe veszi olyan helyi képzőművészek segítségét, akik jártasak a kreatív folyamat támogatásában és fejlesztésében.

Információgyűjtés

Az összegyűjtött információkat befolyásolja a közösség típusa, a bevont csoport természete (például létezett-e már a csoport, vagy az egyházkerületi térkép elkészítése céljából hozták létre) és a térkép elkészítésének motivációja. A hangsúly lehet egy konkrét ügyön, mint például a helyi épületek vagy a

környék különlegessége, vagy egy tervezett fejlesztés, de fókuszálhatnak teljesen általános dolgokra is, és a motiváció lehet az, hogy a közösség valami szépet, értékeset alkosson. Így néhány esetben a részletes információkat azzal a céllal gyűjtik össze, hogy a térkép háttérül és tartalmául szolgáljanak, ugyanakkor más esetekben a folyamat ezen szakasza sokkal kidolgozottabb.

A térkép elkészítése és kiállítása

Bár a térkép kifejezést használjuk, az nem feltétlenül egy földrajzi térképet jelent, hanem a feltárt információk és/vagy a meghatározott prioritások közösség általi kifejezését. Valójában a közösség lehet, hogy nem is azonos földrajzi területről származik. A térképkészítési folyamatban a képzőművészeti ágak széles skáláját használják fel: festészet, kollázs, hímzés, fényképezés, vers, videó, zene, színházi előadások, stb. A közösségi képzőművészek fontos szerepet játszhatnak a csoport önbizalmának és kohézióképességének növelésében, saját művészeti águk kiválasztásával és gyakorlásával. A térkép nyilvános helyen történő kiállítása folyamatos megbeszélésekre és vitákra ösztönözhet de ebben az esetben is a döntést a közösség típusa és a térképkészítő csoport tagjai befolyásolják.

Újkeletű kutatások a számítógépes földrajzi információs rendszerek potenciálját a közösségi részvétel támogatása és a helyi kérdések jobb megértésének és felismerésének elősegítése érdekében értékelték. Az egyházkerületi térkép technika képzőművészeti térképek készítésére helyezi a hangsúlyt, de jellemzően nem használja fel teljes mértékben az emberek összes rendelkezésre álló információját a helyi ügyekkel kapcsolatban. A desktop földrajzi információs rendszercsomagok használata jelenleg is megfelelően egyszerű, kis felkészítéssel, a közösségi csoportok számára, hogy segítségükkel feltárhassák helyi földrajzi ügyeiket.

Az egyházkerületi térképkészítés során összegyűjtött információkat tárolhatjuk számítógépes táblázatban, adatbázisban, földrajzi információs és szövegfeldolgozó rendszerben, majd bemutatathatjuk őket számos, a helyi megbeszélésekhez, térbeli analízishez, információ-tároláshoz és megjelenítéshez kapcsolódó célból. Például:

- a már meglévő térképek kiállítása számítógépes háttértáptaként,

- fontos helyi jellegzetességekről kézzel digitalizált térkép készítése monitoron való megjelenítésre,
- a közösségtől nyert, elektronikusan tárolt információkhoz a térképre visszacsatoló linkek kapcsolása.

Nagy igény van a helyi szinten összegyűjtött adatok hasznos információkká való átalakítására, és a helyi ügyek gazdagságának jobb megértését és ismertséget célzó használatára. Az elektronikusan tárolt információforrások bemutathatóak a világhálón keresztül, honlapok vagy interaktív linkekkel ellátott egyházkerületi térképek formájában, vagy felhasználhatók tervező irodákkal való tárgyalások során, az egyházkerület vagy a környék tematikus földrajzi információs rendszer térképeként.

Kapcsolat az akciótervezési ciklus más részeivel

Ahogy a fentiekben is jeleztük, az egyházkerületi térképkészítés nem csupán a közösség sajátosságainak, erőforrásainak és erősségeinek meghatározását és felmérését teszi lehetővé, de hozzájárulhat jövőképek létrehozásához, cselekvést célzó ötletek és tervek előmozdításához, valamint közösségi és szervezeti akciók ösztönzéséhez. Ezen kívül a közösségértékelés egyik eszközeként is használható.

Szükséges erőforrások

- Ideális esetben, egy közösségi képzőművész, aki a folyamat koordinálásában és koreografálásában vesz részt.
- Megfelelő helyszín a találkozókhoz és a térkép kiállításához.
- Ideális esetben, alacsony költségvetés az anyagokra és a segítségére.

Elérhetőségek

Common Ground, P.O. Box 253009, London NW5 1ZA, United Kingdom
Tel: +44 (0)207 267 2144
Fax: +44 (0)207 267 2144
E-mail: info@commonground.org.uk
Web: www.commonground.org.uk

Kiadványok és egyéb forrásanyagok

From place to PLACE: maps and parish maps. London, Common Ground, 1996.
Parish maps pamphlet. London, Common Ground,

Esettanulmány A2

Litvánia és Románia: egyházkerületi térkép használata a közösségek erejének növelésére (Powerful Information)

Háttér

A „Powerful Information” egy olyan civil szervezet, amely a civil társadalommal és a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos helyi kezdeményezéseket támogatja, közepes és alacsony jövedelmű országokban, főként Közép- és Kelet-Európában, valamint Afrikában. Az elmúlt néhány évben a „Powerful Information” megvizsgálta az egyházkerületi térképek használatának lehetőségét, Litvániában és Romániában folyó munkája elősegítése érdekében.

Célok

A munka célja az egyházkerületi térképkészítés felhasználhatóságának vizsgálata helyi csoportokkal - az egyének felhatalmazása és a közösségi szellem újraélesztése érdekében. Főleg azért, mert ez a technika arra is használható, hogy az emberek „más szemmel lássák” saját környezetüket - és ne a hiányosságokra koncentráljanak, hanem az értékeikre, melyek lehetnek gazdag kulturális hagyományok, színes helyi fesztiválok, érdekes történelmi épületek vagy festői szépségű helyek.

Afolyamat

Az elmúlt néhány év során a „Powerful Information” egyházkerületi térképkészítő feladatokat valósított meg helyi csoportműhelyek keretében. A tapasztalatok elsősorban pozitívak voltak, a csoportok a módszert saját helyzetükre adaptálták, és új kezdeményezések születtek. Bár gyakorlatilag még nem készültek el tényleges egyházkerületi térképek, de már

sikerült megváltoztatni az emberek gondolkodásmódját, és kihangsúlyozni a helyi tudás jelentőségét és értékét. A szervezet dolgozói biztosak abban, hogy már csak idő kérdése, hogy a csoportok készen álljanak saját térképeik elkészítésére.

A folyamat a helyi sajátosságokkal kapcsolatos feladatokat tartalmazott - elérni, hogy az emberek gondolkodjanak el azokról a dolgokról, melyek különlegessé teszik falujukat vagy városukat, majd határozzák meg a kulcsfontosságú elemeket, és keressenek megoldásokat, hogyan tudják megóvni ezeket a szívtelen fejlesztőkkel, a helyi gondatlansággal vagy a nemkívánatos „kulturális” külső behatásokkal szemben. A feladatokat sikeresen végrehajtották, melyek során az emberek meghatározták egymás faluinak jellegzetes tulajdonságait - gyakran meglepő és humoros eredményekkel. Egy legutóbbi alkalommal Kelme területén (Litvánia) az emberek a falu egyik ismertető jeleként egy buszmegálló határozta meg, vagy egy másik példa az Év Legszebb Tehene Díj. Néha egy idegenre van szükség, hogy rámutasson a látszólag mindennapi dolgok értékére! Hasonló megközelítéseket használtak a helyi emberek esélyének növelése során, annak érdekében, hogy problémáikat a következőképpen oldják meg: elemezzék a kérdéseket és határozzák meg azokat, melyeket képesek saját maguk megoldani. A munkanélküliség a vidéki területeken, például, nem csak a pénz hiányát jelenti, de a személyes státusz elvesztését is a közösségben és a családban, mely depresszióhoz, alkoholizmushoz, vagy akár öngyilkossághoz is vezethet. Ezek a kérdések azok, melyekkel egy gondos közösség foglalkozhat, ha képesek megszervezni magukat. Az emberek gyakran meglepődnek azon, hogy milyen sok megoldás létezik a közösségükben, ha képesek együtt gondolkodni.

Értékelés és észrevételek

Bár a munka még kezdeti fázisában van, a folyamat különösen hasznosnak bizonyult a helyi sajátosságok és közös problémák felismerése terén. Azt is lehetővé tette az emberek számára, hogy elismerjék a közösségekben meglévő tudás és tapasztalat fontosságát és értékét. A volt Szovjetunió utódállamaiban, a helyi emberek túl gyakran fordulnak szakemberekhez problémáik megoldásáért, minthogy először inkább saját maguk próbálják megérteni a fennálló problémát. A munka egyik legérdekesebb nézőpontja: többet megtudni az olyan gazdag kultúrájú országokról, mint Románia és Litvánia, és hogy milyen sok

ember tanulhat tőlük az egész világon. Elkezdődött annak vizsgálata is, hogy a kulturális tapasztalatcserét a helyi közösségekben, minden országban fel lehetne használni, az értékek növelésére és megvédésére a globalizáció alattomosabb szempontjaival szemben.

Elérhetőségek:

Powerful Information, 21 Church Lane, Loughton, Milton Keynes MK5 8AS, United Kingdom
Tel: +44 (0)1908 666275
Fax: +44 (0)1908 666275
E-mail: powerinfo@gn.apc.org
Web: www.gn.apc.org/powerful-information

A3. Gyors, részvételen alapuló felmérés**Cél**

A gyors, részvételen alapuló felmérés célja a közösség szükségleteinek, problémáinak és preferenciáinak gyors felmérése, olyan módon mely lehetővé teszi az adott közösség aktív közreműködését.

Bemutató

A gyors, részvételen alapuló felmérés Annett & Rifkin (74) leírása szerint nagyrészt a Chambers és munkatársai (75,76) által kidolgozott gyors felméréstervezés koncepcióból ered. Ezt a kutatási módszert a fejlődő országok vidéki területein használták, majd az iparosodott országok városi környezetben történő alkalmazásra adaptálták. A megközelítés lehetővé teszi a közösségi szükségletekre és erősségekre vonatkozó információk viszonylag gyors megszerzését, jelentősebb anyagi ráfordítások és szakemberigény nélkül, a közösség tagjainak aktív részvételével.

A módszer fejlesztése és változtatása napjainkban is tovább folytatódik, amint azt különböző kontextusban alkalmazzák. Azonban a gyors, részvételen alapuló felmérés kulcsfontosságú alapelvei általában a következők:

- minőségi információ értékének és érvényességének elismerése,
- kizárólag releváns és szükséges adatok gyűjtése,

- szükséges információk meghatározása, majd elfogadható és megfelelő módszerek megtalálása a megszerzésükhöz,
- a közösség bevonása a szükségletek meghatározásába és a releváns megoldások megtalálásába.

Az egyik keretrendszer, melyet arra fejlesztettek ki, hogy a gyors, részvételen alapuló felmérés folyamatát az egészség terén is alkalmazhassák: az információs piramis (5. ábra). Azáltal, hogy kilenc témájában az egészségügyhöz kapcsolódó területet négy szintre rendezve nevez meg, a piramis a gyors felmérés útmutatója lehet, biztosítva, hogy a folyamat során széles körű információforrásokat használnak.

A gyors, részvételen alapuló felmérés kulcs lépései a következők: előkészületek, információgyűjtés, információk elemzése és értelmezése, áttekintés és visszajelzés, valamint a tanulmány és az ajánlások elkészítése.

Előkészületek

Az előkészületi szakasz a következőket foglalja magába:

- **Célok, célkitűzések megfogalmazása.** Egyezzenek meg egy közös megközelítésben, határozzák meg a célokat és célkitűzéseket.
- **A közösség meghatározása.** Tisztázzák a közösség földrajzi vagy egyéb határait.
- **Tanulmánycsoport összeállítása.** Határozzák meg a tanulmánycsoportot, tartal-

5. ábra: Információs piramis a gyors, részvételen alapuló felméréshez

Forrás: Annett & Rifkin (74)

- mazon szakembereket, ugyanúgy, mint közösségi tagokat.
- **Információgyűjtés megtervezése.** Határozzák el, milyen módon kívánnak az információhoz jutni.
 - Szakmaiság biztosítása a háromszögelés alkalmazásával: Erősítsük meg az információkat úgy, hogy különböző embereknek feltesszük ugyanazokat a kérdéseket és/vagy nem csak egy, hanem több forrásból nyerjük az információt - általában elsődleges és másodlagos adatforrások.
 - Kulcs adatforrások meghatározása - közösség tagjai, közösségi vezetők és szakemberek.
 - A kulcs adatközlőknek feltett kérdések meghatározása.
 - Másodlagos adatforrások meghatározása.

- **Tréning.** Tréningprogram megtervezése és kivitelezése a tanulmánycsoporttal.

Információgyűjtés

Az információgyűjtést a tanulmánycsoport végzi - másodlagos adatforrások megvizsgálásával és a tanulmány kérdéseire kapcsolódó észrevételek, vélemények, adatok kutatásával. Fontos, hogy ezeket a kérdéseket, különböző módszerek alkalmazásával határozzák meg (pl.: félig strukturált interjúk, fókuszcsoport megbeszélések és észrevételek). A gyors, részvételen alapuló felmérés nagyon rugalmas. Gyakran használnak vizuális technikákat (pl.: térképek, diagrammok, ábrák, idővonalak) az olyan lehetséges akadályok leküzdése, mint az írástudatlanság vagy az önbizalom hiánya, és a kreatívabb gondolkodásmód ösztönzése érdekében.

Közösségi részvétel: eszköztár - technikák, módszerek, esettanulmányok, elérhetőségek

Az információ elemzése és értelmezése

Az összegyűlt adatokat elemzik és értelmezik. Ez a folyamat általában három lépcsőből áll: összehasonlítás, összegzés és értelmezés.

- **Összehasonlítás.** Hasonlítsuk össze az interjúk, fókuszcsoportok és megfigyelések során nyert elsődleges adatokat a másodlagos adatokkal, és jegyezzünk fel minden ellentmondást (ha szükséges, kezdeményezzünk további kutatást) valamint határozzunk meg széles kategóriákat.
- **Összegzés.** Összegezzük az adatokat minden kategóriában, hogy azokat felhasználva minden kérdésre tömör megállapításokat alkothassunk, majd a kutatócsoport tagjaival történt egyeztetést követően helyezzük azokat az információs piramis különböző egységeibe.
- **Értelmezés.** Az összegyűlt adatokat értelmezve soroljuk fel a közösséget érintő fő kérdéseket.

Áttekintés és visszajelzés

A következő lépés az összegyűlt információk elemzésének és értelmezésének bemutatása a fő adatközlők számára, hogy eldönthessék a megállapított kérdések és problémák prioritását, melyhez rangsorolást vagy más a prioritások meghatározásához használatos módszert alkalmaznak.

Tanulmány és ajánlások elkészítése

Az elemzés, értelmezés, áttekintés és a visszajelzések alapján egy olyan tanulmány készül, amely összegzi az összegyűlt információkat és értelmet ad azoknak, valamint ajánlásokat fogalmaz meg a jövőbeni döntések meghozatalához és az akciókhoz. Speciális beavatkozások javaslatok, ennek a folyamatnak számos tényezőt kell figyelembe vennie, beleértve az átfogó összefüggéseket, az egészség és a fenntarthatóság alapelveit, valamint a rendelkezésre álló kapacitást és erőforrásokat.

Kapcsolat az akciótervezési ciklus más szintjeivel

A gyors, részvételen alapuló felmérés nyilvánvalóan a szükségletek és képességek felmérése kategóriába tartozik, de a módszer hozzájárulhat az akciótervezési ciklus más szintjeihez is, mint például a megvalósulás elképzeléseinek és terveinek elkészítése, a végrehajtás, valamint az ellenőrzés és értékelés biztosítása.

Szükséges erőforrások

- A gyors felmérésben jártas közösségi fejlesztő vagy vele egyenértékű szakember, a folyamat koordinálására.
- Megfelelő helyszínek a tanulmánycsoport értekezleteihez és közösségi találkozókhoz.
- Anyagi források képzésre, adatgyűjtésre és -elemzésre, valamint a tanulmány elkészítésére.
- Az előkészületek után minimum 10 nap.

Elérhetőségek

- Institute of Development Studies, University of Sussex, Brighton BN1 9RE, United Kingdom
Tel: +44 (0)1273 606261
E-mail: jasv@ids.ac.uk or ids@ids.ac.uk
Web: www.ids.ac.uk
- International Institute for Environment and Development Resource Centre (collection on participatory learning and action), 3 Endsleigh Street, London WC1H 0DD, United Kingdom
Tel: +44 (0)207 288 2117
E-mail: resource.centre@iied.org
Web: www.iied.org
- Scottish Participatory Initiatives (SPI), 38 Queen Charlotte St, Edinburgh EH6 6AT, United Kingdom
Tel: +44 (0)131 553 2138
E-mail: 101234.2170@compuserve.com or hugh@napiers.demon.co.uk

Kiadványok és egyéb forrásanyagok

Annett, H. & Rifkin, S.B. *Guidelines for rapid participatory appraisals to assess community health needs: a focus on health improvements for low-income urban and rural areas*, Geneva, World Health Organization, 1995 (document WHO/SHS/DHS/95.8).

Esettanulmány A3

Pula, Metkovic és Rijeka (Horvátország) - gyors felmérés alkalmazása városi egészségképek és városi egészségtervek létrehozásához

Háttér

Azon elvárásnak eleget téve, hogy az Egészséges Városok készítsék el városi egészségképüket és egészségtervüket, a Horvát Egészséges Városok Hálózat elindított egy mintaprogramot a gyors felmérés egy módosított módszerére. A három kiválasztott város (Pula, Metkovic, Rijeka) teljesen különbözőek voltak, azonban két dologban megegyeztek: legalább 5 éves tapasztalattal rendelkeztek az Egészséges Városok munkájában, valamint a háború nem sújtotta őket közvetlenül, hanem a háború következményei közvetett módon hatottak rájuk.

A döntés, hogy a gyors felmérést használják, figyelembe vette egy olyan módszer kidolgozásának igényét, melyet a háború utáni Horvátország városai szívesen használnak, valamint amely viszonylag gyorsan és olcsón megvalósítható. Emellett hitelesnek (tudományosan megalapozott), érzékenynek (képes kifejezni a helyi sajátosságokat), részvételen alapulónak (politikusok, szakemberek és a lakosság bevonása) kellett lennie. Ezen kívül azonnali és fenntartható akciókat kellett eredményeznie (érdekelte felek bevonása a leendő együttműködésbe).

Célok

A módosított gyors felmérési technika céljai, hogy hozzájáruljanak a következőkhöz:

- az egészségi helyzet felmérése, az eredményekre alapozva városi egészségkép elkészítése,
- jövőbeni prioritást élvező akcióterületek kiválasztása, és megfelelő munkacsoportok kialakítása,
- városi egészség akcióterv létrehozása.

Afolyamat

A feladatnak 4 fő fázisa volt, melyet minden résztvevő városban 1996 során valósítottak meg.

Az első előkészítő fázis a következőkből állt: helyi kutatási koordinátor kinevezése, kulcsfontosságú adatközlők kiválasztása, írott dokumentumok áttekintése és releváns adatok gyűjtése - és az egészségről szóló esszék és fényképalbumok gyűjteményét eredményezte a városban, az adatközlők megfigyeléseire alapozva.

A második előkészítő fázis az adatok előkészítéséből (meglévő írott dokumentációk, esszék és megfigyelések használatával) és egy konszenzus értekezletre való technikai felkészülésből állt.

A konszenzus értekezlet egy olyan kétnapos rendezvény volt, ahol tematikus csoportmunka keretében 5 városi prioritást határoztak meg, ezekhez kapcsolódóan konkrét cselekvési javaslatokat fogalmaztak meg (célok és munkaterv meghatározása) és elkészítették a városi egészségterv tervezetét.

A befejezés során tematikus csoportok fejlesztették tovább az akcióterveket és megalkották a két fő dokumentumot - a városi egészségképet és a városi egészségtervet. A dokumentumokat minden résztvevő és releváns intézmény számára megküldték, ajánlásokkal és a jövőbeni együttműködésre szóló felkéréssel.

Bár felmerültek közös témák, a gyors felmérési folyamat eredménye minden városban kimutatta a lakosság eltérő elképzeléseit - beleértve a lakosság és a városi apparátus közötti kommunikációt, a munkahelyteremtést és a fenntartható városfejlesztést.

Értékelés és észrevételek

A gyors felmérési módszer megfelelőnek bizonyult Horvátország, háború utáni környezetében, és céljait sikeresen elérte. Emellett, segítségével nőtt az egészség láthatósága, fokozódott a projektek fenntarthatósága és javult a közösségi részvétel.

A minta-felmérések eredményeként, a módszert ajánlják mind az új tagvárosoknak (az Egészséges Városok folyamat elindításának egyik segítő eszközeként), mind pedig a régebbi tagvárosok számára (az értékelés, megszilárdítás és reví-

talizáció egyik eszközeként).

Azonban ennek a módszernek is megvannak a saját korlátai, pl.: lehetnek a megfelelő információ közlők kiválasztása (fontos, hogy a kiválasztást meghatározott szempontok szerint végezzük) valamint, hogy a módszer nem képes a meghatározott problémák volumenét meghatározni (a gyors felmérés bizonyos esetekben ki kell egészíteni összetettebb kutatási technikákba való beruházással).

Elérhetőség

Selma Sogoric, National Network Coordinator, Croatian Healthy Cities Network, Andrija Stampar

School of Public Health, Medical School, University of Zagreb, Rockefellerova 4, HR-10000, Zagreb, Croatia

Tel: +385 1 4684440

Fax: +385 1 4684213

E-mail: ssogoric@snz.hr

Sogoric, S. *Creating the rapid city health profile and city action plan for health* (www.who.dk/healthy-cities/pdf/croatia.pdf, pp.1-5). Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 1998 (accessed 16 September 2001).

Sogoric, S. *One year later - evaluation of the rapid assessment programme* (www.who.dk/healthy-cities/pdf/croatia.pdf, pp. 6-9). Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 1998 (accessed 16 September 2001).

Sok módszer tartalmazza a szükségletek felmérése, valamint a megvalósítás elképzeléseinek és terveinek elkészítése elemeit is.

Ezek közül négyet mutatunk be az alábbiakban: futurológiai munkacsoportok, irányított vizualizáció, jövő kutatások és az „Európai tudatosság” munkacsoport. Számos országban vannak a jövőképekre, futurológiára és szociális innovációra szakosodott szervezetek. Az ismertebbek a könyv végén a hasznos források és elérhetőségek részben találhatóak.

B. Jövőkép meghatározása

Bevezetés

A jövőkép meghatározása minden stratégiai tervező folyamatnak az alapja. Ahogy a Fakutya mondta Aliznak: „Ha nem tudod, hogy hova akarsz menni, egyáltalán nem számít, hogy melyik úton indulsz el”! Mind a Local Agenda 21, mind az Egészséges Városok program elmélete és gyakorlata kiemeli a szervezett formában, különböző közösségekkel együttműködve annak érdekében, történő munka fontosságát, hogy meghatározzunk egy közös jövőképet arról, hogy az emberek milyennek szeretnék a jövőjüket.

Számos módszer létezik jövőkép meghatározására. Némelyikük kombinálja egy átívelő jövőkép meghatározását az adalékos jövőkép megalkotásával, amely sokkal pragmatikusabb és földhöz ragadtabb.

B1. Futurológiai munkacsoportok

Cél

A futurológiai munkacsoport célja, hogy hangot adjon kirekesztett csoportoknak, segítve problémáik, igényeik és kívánságaik kifejezését, valamint kreatív ötleteik és a lehetséges megoldások és egy jobb társadalom felé vezető út jövőképeinek meghatározását. Jungk & Müllert (77) a következőket írták:

... megpróbálni ellenállni valaminek, csak a történet egyik része. Elengedhetetlen, hogy az emberek tudják, hogy mi az amért harcolnak, és nem csak azt, hogy mi ellen.

Bemutató

A futrológiai munkacsoport Németországból és Ausztriából származik, ahol Robert Jungk és Norbert Müllert vezette be ezt a módszert az 1960-as években. A munkacsoport az emberi gondolat és cselekvés két pólusa közti kölcsönhatásra épít - logika és érvek szemben az érzelmekkel és megérzésekkel. Négy fő szakasza van: előkészület, bírálat, fantázia, végrehajtás.

Előkészítő fázis

Az előkészítő fázis a következőkből áll:

- **Kezdet.** A folyamat kezdete, döntés a munkacsoport témájáról vagy fókuszáról.
- **Előkészítés.** Résztvevők meghívása, munkacsoport megtervezése, beleértve a megfelelő helyszínt és a munkacsoport anyagok összeállítását.
- **Megnyitó.** Kellemes légkör teremtése a munkához, egyértelmű alapszabályok meghatározása.

Bírálati fázis

A bírálati fázis a következőkből áll:

- **A probléma bemutatása.** A probléma meghatározása és bemutatása.
- **Kulcsponthatározása.** A ötletbörze technikát alkalmazva a résztvevőket arra ösztönzik, hogy határozzák meg és fejezzék ki a problémákat és fenntartásaikat - felszínre hozva az választott témával kapcsolatos összes negatív tapasztalatot és sérelmet.
- **Kulcsponthatározása és csoportosítás.** Érdekltség szerint kiválasztják a kulcsponthatározásból a prioritásokat (pl. pontozással) és csoportosítják őket. Minden csoportot rövid összegezéssel látnak el.
- **Csoportok kiválasztása.** Kiválasztanak pár csoportot vagy összegzést, fő vitapontoknak.

Fantázia fázis

A fantázia fázis a következőkből áll:

- **Célok kialakítása.** A kiválasztott csoportokat vagy összegzéseket újraírják pozitív célokként.

- **Bemelegítés.** Valamilyen „jégtörő” vagy bemelegítő játékot használnak a fantáziát támogató légkör megteremtéséhez.
- **Brainstorming.** Az ötletbörze módszert használják a jövőre vonatkozó ötletek, vágyak, fantáziák és alternatív nézetek feltárásához és kiváltásához.
- **Prioritások kijelölése az ötletek és javaslatok közül.** Az ötleteket megbeszélik és prioritásként jelölik meg azokat, melyek a legnagyobb potenciállal esnek latba.
- **Ötletek csoportosítása és projektek kialakítása.** A kapcsolódó ötletek összegyűjtése és kidolgozása munkacsoportokban, hogy kreatív megoldásokká és lehetséges „utópisztikus” projekteké fejlődjenek.

Amegvalósítási fázis

A végző megvalósítási szakasz - melyben a résztvevők a jelenre koncentrálnak, erőviszonyaival és kényszerrel - a következőkből áll.

- **A fantázia eredmények bemutatása.** Az ötletek bemutatása vagy előadása, valamint módosítása a visszajelzések alapján.
- **Ötletek kiválasztása és megvalósíthatóság mérlegelése.** Megvalósítandó ötletek kiválasztása, a megvalósíthatóság esélyeinek kritikai felmérése, fő akadályok meghatározása.
- **Akció megtervezése.** Képzelt, de pragmatikus cselekvési terv felvázolása.

Kapcsolat az akciótervezési ciklus egyéb részeivel

A futrológiai munkacsoport elsődlegesen a jövőkép meghatározásának módszere, de kapcsolódik a jelenre is, ötleteket és terveket indukálva, a végrehajtás módjaira koncentrálna.

Szükséges erőforrások

- Egy vagy több, képzett facilitátor (csoportvezető).
- Egy kényelmes és tágas helyiség, valamint általános munkacsoport anyagok.
- Egy vagy két nap.

Esettanulmány B1

Az újonnan független államok: „Futurologiai munkacsoport” módszer használata a közösségek bevonására egy közös jövőkép és azonnali gyakorlati akció kialakítására, a városi egészség fejlesztésére, közepes méretű városokban

Háttér

A WHO Egészséges Városok tréninggel és kapacitásfejlesztéssel foglalkozó Együtműködő Központja felvállalta az Egészséges Városok mozgalom elősegítésének, előmozdításának és támogatásának speciális feladatát a volt szovjet utódállamokban, a WHO Európai Regionális Iroda Városi Egészség Központjának útmutatásával. Az egyik módszer melyet használtak, a tapasztalat-cserét célzó, városok közötti együttműködés volt. A módszer célja, olyan jó gyakorlati modellek kidolgozása volt, melyeket elterjeszhetnek az Egészséges Városok nemzeti hálózatainak városaiban, a volt szovjet utódállamokban.

Cél

A munka célja a városi egészségfejlesztést segítő olyan demokratikus folyamatok elindítása, melyek a politikai elkötelezettséget, egy helyi támogató-rendszer létrehozását és egy interdiszciplináris személyzettel rendelkező, átlátható szervezet kialakítását tekintik a folyamat fókuszának. A folyamat hosszú távú képzésekből, csoportvezetői képzésekből áll, párhuzamos stratégiát alakít ki a hosszú távú akciótervezés és a gyakorlati, konkrét akciók kombinálásával. A cél elérésének előfeltétele a valódi közösségi részvétel.

Afolyamat

A bemutatott gyakorlati példánkat a futurologiai munkacsoport módszer alkalmazására, gyermekek és fiatalok egészségének fejlesztése céljából, Ukrajna egy városában valósították meg. A kétnapos munkaülés résztvevői a helyi hatóságok, az egészségügyi rendszer szakemberei, a régió

közegészségügyi intézményeinek képviselői, bölcsődék, civil szervezetek és az üzleti szféra tagjai voltak.

Az utódállamok városainak pénzügyi korlátai mindig lefoglalták a résztvevők gondolkodását a munkaülés kezdetén, de interaktív módszerrel rövid idő alatt sikerül elérni, hogy szinte mindenki megadja magát, és részt vegyen egy eredményes párbeszédben.

A fiatalabb generáció egészsége és jóléte fontos ügy mindenki számára, mivel a Szovjetunió felbomlása, az utódállamok lakosságát a régi morálok elutasítása és az új viselkedési formák elfogadása közti légüres térbe helyezte. Ezért elengedhetetlen, hogy a fejlesztéseket kézben tartásuk, és ne a fejlesztések tartják kézben az embereket.

A munkacsoport résztvevői úgy döntöttek, hogy a családi körülményekre, életmódra, szabadidős lehetőségekre, környezeti nevelésre és körülményekre összpontosítanak - minden témakör a gyermekek és a fiatalok egészségéhez kapcsolódik. A munkaülést végrehajtási tervvel zárták, a felelősségi területek személyekre történő delegálásával, beleértve a szervezet vezetőjének készítendő jelentések rendszerét is.

Értékelés

A demokratikus folyamat támogatása során néhány nyilvánvaló akadályt le kell küzdeni az utódállamokban.

A legjellemzőbb akadályok az inaktív lakosság, bizalmi szakadék a helyi hatóságok és az állampolgárok között, a régiók közti együttműködés tradíciójának hiánya, láthatatlan és zárt döntéshozási rendszer, valamint a számos, a helyi önkormányzatok által elismert társadalmi szervezet erőfeszítéseinek koordinációs hiánya.

A futurologiai munkacsoport módszer értékes eszköznek bizonyult ezen akadályok csökkentésében.

A szervezőnek tisztában kell lennie azzal, hogy a régiók közti együttműködés tradíciójának hiánya, nem mindig teszi lehetővé a szakmák optimális megjelenítését a munkaülések csoportjaiban. Ez biztonság kérdése a résztvevők számára, aminek

nincs jelentős hatása a munkaiülése eredményére. Ennek a módszernek a használata megköveteli a munkaiülés lehetőségeinek korlátozását, így a résztvevők a jövőképet (a végső célt) gyakorlati, konkrét cselekvéssé alakíthatják, melynek megvalósítása azonnal megkezdődhet, ahogy a munkacsoport befejeződik. Ellenkező esetben a munkacsoport számos nyilatkozattal és nem gyakorlati akcióval végződik, mely csak tovább növeli a bizalmi szakadékot a helyi hatóságok és a lakosság között.

Elérhetőségek

WHO Collaborating Centre for Healthy Cities
Training and Capacity Building
Nørretorv 2
P.O. Box 189
DK-8700 Horsens
Denmark
Tel: 45 7560 2182
Fax: +45 7562 8060
E-mail: horsens.who.collab@get2net.dk
Web: www.healthinternational.dk

Elérhetőségek

Sok országban vannak a jövőképekre, futurológiára és szociális innovációra szakosodott szervezetek. Az ismert szervezetek a könyv végén, a hasznos források és elérhetőségek részben találhatóak.

Kiadvány

Jungk, R. & Müllert, N. *Future workshops: how to create desirable futures*. London, Institute for Social Inventions, 1987.

B2. Irányított vizualizáció

Cél

Az irányított vizualizáció célja, egy közös jövőkép kialakítása - arról, hogy egy egészséges és/vagy fenntartható társadalomnak milyennek kéne lennie - a stratégiai tervezési folyamat irányításának eszközeként.

Bemutató

Az irányított vizualizáció egy egyszerű szöveg használatából áll, melynek segítségével az embereket egy képzeletbeli jövőutazásra viszik. A technika használható önmagában vagy egyéb technikákkal együtt egy hosszabb távú akciótervezési folyamat részeként. A legjobb eredményt kis vagy közepes méretű csoportokkal érhetjük el, de használható a közös jövőkép kialakítására nagyobb csoporttal is, ha több csoportvezető is rendelkezésre áll. Számos formában használható, de a folyamat rendszerint 5

lépcsőből áll: előkészítés, a jelen feltérképezése, irányított vizualizáció, a látomások feljegyzése és bemutatása, a cselekvés prioritásainak meghatározása.

Előkészítés

A csoportvezető felvázolja, hogy mi fog történni, megegyezik a résztvevőkkel az irányelvekben vagy alapelvekben.

A jelen feltérképezése

Ha a folyamatot nem előzte meg a szükségletek felmérése, hasznos egy kis időt a jelenlegi ügyek megvitatására és feltérképezésére, esetleg egy képzeletkép használatára szánni. A képzeletkép (vagy spidergram) során ötletbörzét tartanak a problémák és/vagy megoldások feltárására, egy nagy diagramm felrajzolásával, mely az összes csoport résztvevői által felvázolt kérdések közötti kapcsolatot mutatja.

Irányított vizualizáció

A csoportvezető megkéri a csoportot, hogy helyezkedjenek el kényelmesen, csukják be a szemüket és relaxáljanak, majd lassan felolvasson egy 10-15 perces szöveget. A szöveg általában a csoport időbeli utazásáról szól - például 20 évre előre - és a közösségükbe vagy városukba egy hőlégballonban érkeznek meg. Majd végig kalauzolják őket egy átlagos napon és megkéri, hogy vázoljanak fel képeket a jövőről, úgy ahogy látni szeretnék - a hangsúly egy pozitív jövőkép kialakításán van. Végül lassan és óvatosan visszahozzák őket a jelenbe.

Alátomások feljegyzése és bemutatása

Amikor mindenki visszaérkezett a jelenbe, megkérlik őket, hogy mindenki jegyezze fel a látomásait - akár szavak, akár képek formájában - mielőtt megosztaná azokat egy másik résztvevővel, majd egy kisebb csoporttal. Ezek után a kis csoportok megosztják egymással látomásaikat, és elkezdődik az egész csoport közös jövőképének kialakítása. Hasznos a mozgatható papírcímkék használata, a különböző képek mozgatására, így kialakítható és bemutatható a közös jövőkép.

A cselekvés prioritásainak meghatározása

A következő lépés a jövőkép kialakításától, a megvalósítás módjainak és terveinek felvázolásához vezet, figyelembe véve a való világot és potenciált, valamint az aktuális akadályokat. Ez megvalósítható akár a félnapos program keretében, akár azon kívül, vagy egy hosszabb időszak alatt, kiegészítő technikák alkalmazásával, mint például a *Valóságtervezés*.

Kapcsolat az akciótervezési ciklus egyéb részeivel

Ahogy a fentiekben jeleztük, az irányított vizualizáció folyamata gyakran az igények felmérésével kezdődik, majd cselekvést célzó ötleteket és terveket hoz létre.

Szükséges erőforrások

- Egy vagy több képzett, az irányított vizualizációban jártas csoportsegítő.
- További egy vagy több képzett csoportsegítő, a folyamat irányításának segítésére.
- Kényelmes és tágas helyiségek.
- Minimum fél nap - az idő hosszúsága attól függ, hogy az irányított vizualizáció egy hosszabb távú akciótervezési folyamat része e.

Elérhetőségek

Sok országban vannak a jövőképekre, futurológiára és szociális innovációra szakosodott szervezetek. Az ismert szervezetek a könyv végén, a hasznos források és elérhetőségek részben találhatók.

Kiadványok és egyéb forrásanyagok

Centre for Community Visions. *Resource pack*. London, New Economics Foundation.
Toolkit of facilitation skills. Cheltenham, Vision 21.
 Ashton, J., ed. *Healthy cities - concepts & visions*. Liverpool, Department of Community Health, University of Liverpool, 1988.

Esettanulmány B2

Topped Mountain (Észak-Írország): irányított vizualizáció alkalmazása egy együttes közösségi jövőkép kialakításához

Háttér

Topped Mountain a vidéki Enniskillen terület északkeleti részén fekszik Észak-Írországban. A környéken születettek nagyfokú lokálpatriotizmus jellemezte, mely kisebb mértékben a mai napig létezik. A Topped Mountain Történelmi Társaság új kihívásokkal nézett szembe és be akarta vonni a helyi döntéshozókat a terület jövőjének meghatározásába.

A civil szervezetek általános problémája egy közös jövőkép hiánya. A Topped Mountain Történelmi Társaság elhatározta, hogy felvállalja a közös jövőkép kialakításának kihívását, a Fenntartható

Észak-Írország Program támogatásával.

Célok

A folyamat célja nemcsak egy közös jövőkép létrehozása és az ötletek konkrét, gyakorlati akciókká való alakítása volt, hanem minden egyes résztvevő egyéni megerősítése és a csoport összetartásának és kapacitásának fejlesztése, a hatékony csoportmunka érdekében. Továbbá úgy gondolták, hogy ez a folyamat hozzájárulhat a Local Agenda 21 kidolgozásához is.

Afolyamat

A közösségi jövőkép folyamat bevezető találkozókkal és egy vizualizációs nappal kezdődött, és akciótervezési napokkal végződik. A találkozók és a folyamat megtervezésében a csoport kulcsszereplői vettek részt.

A vizualizációs napon az irányított vizualizációs módszert használták, melynek segítségével a csoportot időutazásra vitték 2025-be. A csoport-

vezető felolvasott egy szöveget, mely segítette a résztvevőket, hogy koncentráljanak egy napjukra a jövőben, valamint ösztönözte a vizualizációt, hogy érezzék és érzékeljék, vajon milyen lehet. A időutazás a csoport tagjainak többségénél működött, mint az ötletek előidézésének technikája. Ezután az ötleteket papírokra jegyezték és a falra ragasztották. Ezáltal mindenkinek lehetősége volt elolvasni az összes ötletet, és az egész folyamatnak hatásos vizuális kezdetét jelentette. A feladat eredményeként számos kulcsfontosságú téma kezdett kirajzolódni. A témák mindenkit érintettek és ez volt a közös jövőkép kialakításának kiindulópontja.

Ezek a közös témák szolgálták az akciótervezési munka alapjául - a folyamat következő lépcsőjeként, melyet a csoport döntő fontosságúnak tartott, a vizualizációs feladat során létrejött ötletek megvalósítása szempontjából. A csoport egy háromlépcsős akciótervezési megközelítést dolgozott ki - a számukra legkényelmesebb munkamódszerrel - és az akciótervezési munka végére nagy hatással volt rájuk, hogy ilyen rövid idő alatt, milyen sok munkát végeztek el. A kicsoportokban történő munka előnyei világossá váltak, amikor felismerték, hogy a csoport rendelkezik a szükséges képességekkel és tehetséggel a munka elvégzéséhez.

A harmadik ülésen a Fenntartható Észak-Írország Program és a csoport megragadta az alkalmat, hogy megfogalmazzák a munka eredményeit. Ezen kívül megbizonyosodtak, hogy a kidolgozott akciók fenntarthatóak-e. Egy zár szöveget használva, a csoport megvizsgálta egy forgatókönyvet a közösség különböző kulcsszereplőinek szemszögéből - egy fiatal, egy üzletember, egy helyi lakos, egy munkáltató. A kihívás a konszenzus kialakítása volt. A feladat illusztrálta, hogy a csoport - már két ülés után - tudatában volt, hogy egy olyan folyamat, melyben minden vélemény egyenlő, elengedhetetlen a sikeres, minden kulcsszereplő számára

elfogadható eredmény eléréséhez.

Emellett a csoport feltárhatta, hogyan vegyék figyelembe a társadalmi, gazdasági és környezeti ügyeket egyenlő mértékben - a jövőre vonatkozó döntések meghozatalában.

Értékelés és észrevételek

A „Topped Mountain” közösségi vizualizációs folyamat, melyet az irányított vizualizáció módszerével valósítottak meg, eredményesnek bizonyult mind a csoport, mind a Fenntartható Észak-Írország Program számára. A csoport számára a folyamat lehetőséget biztosított, hogy részt vegyenek a jövőre vonatkozó közös ügyek meghatározásában, erősítsék az összetartást és fokozzák azt. A Fenntartható Észak-Írország Program részére lehetőséget kínált egy demoprogram tesztelésére - megfigyelni mi működik és mi nem - valamint a módszer továbbfejlesztésére, amely rugalmas és alkalmazható más közösségi csoportoknál is, akár vidéki, akár városi környezetben.

A folyamat fő eredményei: - közös jövőkép nyilatkozat, - a jövőképhez kapcsolódó pályázati projektek, - akcióterv, - a folyamat irányításának érzése a csoport részéről. A jövőkép alapján, a csoport számos projektet dolgozott ki, és a Topped Mountain terület az egész közösség információs és oktató forrásául szolgálhat.

Elérhetőségek:

Sustainable Northern Ireland Programme, 75A Cregagh Road, Belfast, BT6 8PY, Northern Ireland, United Kingdom

Tel: +44 (0)28 90507850

Fax: +44 (0)28 90507851

E-mail: tara@sniponline.org

Web: www.sniponline.org

B3. Az európai tudatosság forgatókönyv műhely

Cél

Az európai tudatosság forgatókönyv műhely célja, a jövőbeni fenntartható városi élet forgatókönyveinek létrehozása, a kulcsszereplők közti irányított párbeszéd során.

Bemutató

Az európai tudatosság forgatókönyv műhely módszerét Dániában fejlesztették ki, a dán Technológiai Tanács tapasztalatira építve. Az R&TD Eredmények Elterjesztésének és Hasznosításának Osztálya, az Európai Bizottság Információs Társadalom Főosztályának Technológiai Transfer és Innováció részlege ezt a módszert alkalmazta az európai innovációt támogató szociális környezet fejlesztése, valamint a városok közös eszközzel való ellátására. Megállapodtak, hogy a módszer kifejlesztésének teszt-programjában a városi környezetre összpontosítanak. Diagnosztikus és megismertető fázisok során, az „európai tudatosság forgatókönyv műhely módszert” a Környezetvédelmi, Nukleáris Biztonsági és Katasztrófavédelmi Főosztályokkal együttműködve tesztelték és optimalizálták. A programban részt vett még a Fenntartható Városok Mozgalom is (www.sustainable-cities.org). Ez igazolta a technika hasznosságát és rugalmasságát, és a módszert alkalmazó második generációs programokhoz vezetett, az egészség, közlekedési és információs technológiák témakörökben.

Az európai tudatosság forgatókönyv műhely egy 1-2 napos találkozó, melyen általában 24 vagy 32 fő vesz részt, 4 kulcsszereplő csoport képviselőiben - helyi lakosok, döntéshozók, technikai szakértők, magánszektor és a két nap során különböző szinteket érintenek.

Bevezetés

A műhely a helyi önkormányzat rövid előadásával kezdődik a város jelenéről és a jövőjét érintő fejlesztési tervek és ügyek jelenlegi állásáról.

Forgatókönyvek létrehozása

A résztvevőket szerepeik szerint 4 kulcsszereplő csoportba osztják (lakosság, döntéshozók, technikai

szakemberek, magánszektor). Dupla interjúval felvázolják a legkedvezőbb és legkedvezőtlenebb forgatókönyveket a jövőbeni fenntartható városra vonatkozóan, melyek tükrözik mind a bevezető előadás gondolatait, mind saját személyes tapasztalataikat. Majd ezeket a forgatókönyveket kerekasztal beszélgetés formájában megvitatják, és a fenntartható jövő fő célkitűzéseit egy plakáton rögzítik.

Az ötletek bemutatása és megvitatása

Az első nap általában a 4 csoport plakátjainak bemutatásával és az ötletek megvitatásával végződik.

Az eredmények tematikus megbeszélése: mit kéne tenni?

A második nap az ötletek megvalósításának lehetőségeivel foglalkozik. A résztvevőket 4 csoportba osztják, minden csoport más-más témával foglalkozik (mint például: életkörülmények vagy energia). A résztvevők cselekvési javaslatokat fogalmaznak meg, melyeket felírnak saját kártyáikra, majd megvitatják minden egyes javaslat megvalósíthatóságát és az eredményeket egy plakáton rögzítik.

Az ötletek kiválasztása és értékelése

A poszttereket bemutatják az egész csoportnak, majd közösen megszavazzák a cselekvés prioritásait.

Végző lépések

A műhely befejezéseként a résztvevők fontolóra veszik, hogy a prioritásként megjelölt akciókat ki és milyen módon valósíthatja meg.

Megismertetés

A műhely ötleteit és javaslatait bemutatják a helyi önkormányzatnak, egyéb hivataloknak, a közvéleménynek és a sajtónak.

Kapcsolat az akciótervezési ciklus egyéb részeivel

Bár a módszer a jövőre vonatkozó forgatókönyvek és elképzelések kidolgozásának és hasznosításának eszköze, kapcsolódik a tervezés következő fázisához is - a megvalósítás terveinek és elképzeléseinek kidolgozása, valamint a végrehajtás módszereinek átgondolása is részét képezi.

Szükséges források

- A módszerben jártas, képzett koordinátorok és csoportvezetők.
- A résztvevő kulcsszereplőket reprezentáló tervező csoport.
- Kényelmes és tágas helyiség, a szükséges eszközökkel.
- Két nap.
- Megfelelő költségvetés az előkészületekre, a szervezésre és az eredmények megismerésére.

Elérhetőségek

Látogassa meg az európai tudatosság forgatókönyv műhely honlapját (www.cordis.lu/easw/src/monitors/htm), ahol megtalálhatja a következő országok anyagait: Ausztria, Dánia, Finnország, Franciaország, Németország, Görögország, Írország, Hollandia, Portugália, Spanyolország, Svédország, Egyesült Királyság, Amerikai Egyesült Államok.

Látogassa meg a Fleximodo honlapját (www.cittadellascienza.it/fleximodo/partners.htm), ahol információkat találhat a Fleximodo Project dán, olasz, holland és portugál partnerszervezeteiről.

Kiadványok és egyéb forrásanyagok

Számos információ, útmutató és tréning anyag található az európai tudatosság forgatókönyv honlapján (www.cordis.lu/easw). A letölthető anyagok listája a következő cím alatt tekinthető meg: www.cordis.lu/easw/src/download.htm.

Az Európai Unió által finanszírozott Fleximodo Projectről - mely kiterjesztette az európai tudatosság forgatókönyv műhely módszerét a városi mobilitás, városi információ és kommunikáció, városi egeneráció témakörökre - a www.cittadellascienza.it/fleximodo/fleximodo.html címen találhatunk információkat.

Esettanulmány B3

Göteborg, Svédország: A Jövő Napjai

Háttér

Göteborg városa európai szinten is aktívan részt vesz környezeti együttműködésben. Az együttműködések egyike egy Fenntartható Városok Forgatókönyv project, 13 város részvételével, az Európai Unió finanszírozásában. A „Jövő Napjai” a project göteborgi része, melyet a város Agenda 21-gyel kapcsolatos munkájának, és a göteborgi Környezeti Stratégiai Hivatal és egy helyi kerület, Bergsjön közti együttműködési kezdeményezés részeként dolgoztak ki és szerveztek meg.

Célok

A kezdeményezés célja, hogy a fenntartható életre vonatkozó, ökológiailag megalapozott jövőkép forgatókönyveket dolgozzanak ki, a kulcsszereplők párbeszédén keresztül.

Afolyamat

A „Jövő Napjai” kezdeményezés az európai tudatosság forgatókönyv műhely technikát alkalmazza. A műhelymunka megkezdése előtt, egy munkacsoport a módszert és a folyamatot megvitatta, valamint a helyi körülményekhez és igényekhez igazította. A csoport kb. 20 alkalommal ülésezett.

A résztvevőket 3 bevezető találkozóra hívták meg. 24 résztvevő volt, akiket 4 kulcsszereplő csoportból választottak ki:

- döntéshozók és politikusok
- szakemberek
- a területen élő emberek
- magáncégek.

Mivel a „Jövő Napjai” kezdeményezés egy a pozitív változásokra koncentráló, folyamatban lévő munka részét képezte a helyi kerületben, megegyeztek, hogy a műhelymunka során számos, az egészségesebb életkörülményeket támogató programot fognak kihangsúlyozni:

- várostervezés és ökológiailag biztonságok épületek
- ipar és foglalkoztatás
- környezeti információk és környezeti nevelés
- interszektoriális együttműködés és helyi demokrácia.

A műhely első napján a résztvevők mind a négy kulcsszereplő csoportban, ötletbörzék segítségével a jövőre vonatkozó ötleteket, vágyakat, fantáziákat, képeket alakítottak ki és tártak fel. A második nap folyamán minden csoport kiválasztott öt ötletet, melyet a többi csoport résztvevőinek kellett bemutatni. Az összes ötlet meghallgatása és megvitatása után, a résztvevők meghatározták az ötletek közti prioritásokat.

A műhelymunka után a helyi kerület Agenda 21 irodája felelős a végrehajtási munka irányításáért - biztosítva a résztvevők közti folyamatos párbeszédet, valamint a műhelymunka során létrehozott ötletek és az új ötletek felhasználását.

A jövőben a program részeként hírlevelet hoznak létre, valamint ellenőrző üléseket tartanak.

Értékelés és észrevételek

A helyi kerület jövőjére vonatkozó forgatókönyvek kialakítása, az ötletek létrehozása és a megvalósítás prioritásainak kiválasztása mellett, a különböző kulcsszereplő szektorok találkoztak egymással, és új hálózatokat alakítottak ki. Mindez értékes lehet a jövőben a kerületben folyó munka során.

Elérhetőségek

Ms Marianne Hallbert, Healthy Cities Project Coordinator, Healthy Cities Project, City Office, S-404 82 Göteborg, Sweden

Tel: +46 31 611078

Fax: +46 31 7740263

E-mail: marianne.hallbert@stadshuset.goteborg.se

Web: www.folkhalsa.goteborg.se

B4 . Jövőkutatás

Cél

A jövőkutatás célja, egy közös jövőkép kialakítása a különböző kulcsszereplők között, és ezáltal a változást célzó akciók kidolgozása.

Bemutató

A jövőkutatás egy közösségből vagy szervezetből a kulcsszereplőket nagy számban vonja be a munkába, mely öt fázisból áll. Célja egy közös jövőkép kialakítása és a jövőre vonatkozó cselekvés meghatározása. Egy ideális jövőkutató konferenciának 64 résztvevője van, akiket 8 kulcsszereplő csoportból választanak ki - melyek tükrözhetnek társadalmi csoportokat (pl.: fiatalok, nők), földrajzi területeket vagy közös ügyeket (pl.: egészség vagy közlekedés). A folyamat a következő részekből áll: a múlt áttekintése, a jelen felfedezése, ideális jövőbeni forgatókönyvek készítése, közös jövőkép meghatározása, akciótervek elkészítése.

Amúlt áttekintése

Időszalagokat használva minden résztvevő meghatározza a saját, a közösség és a világ történelmének általa kulcsfontosságúnak ítélt eseményeit.

Ajelen felfedezése

A gondolattérkép technika alkalmazásával megtörténik, a közösséget érintő ügyek és trendek, valamint kapcsolataik meghatározása. Minden kulcsszereplő csoport megállapodik abban, hogy melyek a legfontosabb trendek, megvitatja, hogy mit szeretnének tenni azokkal kapcsolatban, és megbeszéli, hogy mire büszkéek és mi szomorítja el őket a közösségükben.

Ideális jövőbeni forgatókönyvek készítése

Vegyes csoportok kidolgoznak és előadnak egy jövőképet, és meghatározzák az akadályokat.

Közös jövőkép meghatározása

Először a kis csoportok, majd az egész csoport megállapodik egy közös jövőképben, kidolgozza, hogy milyen projektek segítségével valósítható az meg, és felold minden nézeteltérést.

Akciótervek készítése

Szabadon kialakuló akciócsoportok projektet terveznek és nyilvánosan elkötelezik magukat az akciók mellett, melyekben megállapodtak.

Kapcsolat az akciótervezési ciklus egyéb részeivel

A jövőkutatás felöleli mind az igények és szükségletek felmérésének, mind a megvalósítás ötleteinek és terveinek kidolgozása elemeit.

Szükséges erőforrások

- Képzett csoportvezető.
- A résztvevő kulcsszereplőket reprezentáló tervező csoport.
- Kényelmes és tágas helyiség, ami elég nagy 64 ember 8 asztal körüli elhelyezéséhez, előadásokhoz és flip chartok és egyéb anyagok bemutatásához.
- Minimum 2 nap.
- Viszonylag nagy költségvetés.

Elérhetőségek

SearchNet, Resources for Human Development Inc.,
4333 Kelly Drive, Philadelphia, PA 19129, USA
Tel: +1 800 9516333
Fax: +1 215 8497360
E-mail: fsn@futuresearch.net
Web: www.futuresearch.net

Sok országban vannak a jövőképekre, tervezésre és szociális innovációra szakosodott szervezetek. Az ismert szervezetek a könyv végén, a hasznos források és elérhetőségek részben találhatóak.

Kiadványok és egyéb forrásanyagok

Centre for Community Visions. *Resource pack*. London, New Economics Foundation.

Weisbord, M. et al. *Discovering common ground - how future search conferences bring people together to achieve breakthrough innovation, empowerment, shared vision, and collaborative action*. San Francisco, Berrett-Koehler, 1992.

Weisbord, M. & Janoff, S. *Future search: an action guide to finding common ground in organizations & communities*. San Francisco, Berrett-Koehler, 1995.

Esettanulmány B4

Milwaukee, Wisconsin: jövő kutatás népegészségügyi kontextusban

Háttér

A Wisconsin állambeli Milwaukee, hasonlóan sok más amerikai városhoz, az elmúlt 4 évtized során többoldalú változásokat tapasztalt meg, melyek nagy hatással voltak a lakosság egészségére és biztonságára. Az 1990-es jóléti reform idején, a faji és etnikai egyenlőtlenségek az egészségi mutatókban - mint például a csecsemőhalálozás és a város választójoggal nem rendelkező lakosságának kirekesztettségi érzése, egyre fokozódott.

1993-ban egy kis csoport - mely a központi városi kórház, közegészségügyi és közösségi javaslattevők, családok és alapítványok tagjaiból állt - fontolóra vette a jövő kutatás alkalmazásának lehetőségét a csecsemőhalálozás csökkentése céljából. Ezek a kezdeti tanácskozások a „Milwaukee Common Ground” megalakulását eredményezték. Szintén 1993-ban a Wisconsin-i Anya és Gyermekek Egészségi Program - mely az állam Egészség és Család Szolgálatok Főosztályán kapott helyet, Madisonban - öt alapvető határozott meg, törekvéseik irányadójaként a gyermekek és családok egészségének és biztonságának támogatása terén.

A jövő kutatás alapszabályainak alkalmazása a Milwaukee Common Ground szervezeten keresztül, és az öt alapvető megvalósítása az államban mindenütt rendkívül megfelelőnek bizonyult.

Célok

A jövő tervezési folyamat céljai a következők voltak:

- a csecsemőhalálozás csökkentése
- az egyenlőtlenségek csökkentése a város lakosságának csoportjai között
- a rendszeres faji megkülönböztetés kihívásainak kezelése.

A folyamat

A Milwaukee Common Ground szervezet a következő kulcsszereplőkből áll: orvostudomány,

gondozás, népegészségügy, alapítványok, oktatás, egyház, közösségi vezetők, kormányzati hivatalnokok, jóléti reform, családok. Azzal a céllal, hogy csökkentsék a városban a magas csecsemőhalálozást - mely aránytalanul érintette a színesbőrű családokat - a Common Ground jövő kutatási konferenciákat szponzorált 1994-ben, 1995-ben és 2000-ben.

Az 1994-es első jövő kutatás során felmerült egyik kérdés a faji alapú elidegenedés és kizártság érzése volt. A folyamat sikeresnek bizonyult egy nagyon érzékeny téma nyílt és őszinte megbeszélésének elősegítésében. A konferenciát követően, a Common Ground további megbeszéléseket támogatott, melyek a rendszeres faji megkülönböztetés hatalmas kihívását hangsúlyozták.

Az 1995-ös második jövő kutatás során a folyamatot kiterjesztették a fiatalokra, az állami iskola-rendszerre, és vallási vezetőkre, mint kulcsszereplőkre, spanyol és hmong tolmácsokra, valamint az házi gyermekgondozás kiemelt erőfeszítéseire, és a közlekedésre - a családok folyamatba való bevonása érdekében. Emellett a képzett jövő kutató csoportvezetők között szerepelt egy közösségi vezető és egy egyedülálló apa is. Ezek a jellemzők demonstrálták a megnövekedett elkötelezettséget a közösség tagjainak bevonására. A konferencia a hosszú távú gondolkodást és az egyének fontosságát is kiemelte, valamint hogy a szervezetek tanulják meg a jövő kutatás módszereinek beillesztését saját munkájukba vagy szolgáltatásukba. Így a Common Ground figyelmét a különféle megközelítések felfedezésére, fenntartására, támogatására és megismertetésére fordította, azzal a céllal hogy a jövő kutatás módszerét életben tartsa.

1998-ban a Milwaukee Egészséges Kezdetek Project - mely a Szövetségi Egészséges Kezdet Program keretében jött létre - elhatározta, hogy koordinálja és személyzettel is segíti a Common Ground szervezetet, valamint szponzorálja a harmadik jövő kutató konferenciát 2000-ben. A Milwaukee Egészséges Kezdetek Project kedvezményezettje a Wisconsin-i Feketék Egészsége Koalíció - egy közösségi bázisú szervezet, mely azzal büszkélkedhet, hogy valamennyi tevékenység-

gének alapja a családok részvétele és bevonása. A Milwaukee Egészséges Kezdetek Project befektetése a Common Ground szervezetbe, biztosítékok jelentett a jövőkutatási folyamat hosszútávon történő folytatásához.

A harmadik, 2000 júniusában megtartott jövőkutatási konferenciát, az 1995-ös támogatók közül ketten segítették, valamint egy fő a Milwaukee Egészséges Kezdetek Project részéről és egy 21 éves anyuka a közösségből, akik mindketten a konferencia előtt két hónappal végezték el a jövőkutatási tréninget. A harmadik jövőkutatási konferenciát sok, a Common Ground számára új ember bevonása jellemezte - egy fordító szolgálat, mely lehetővé tette, hogy a latin kulcsszereplők nagyobb szerepet kapjanak, és olyan egyensúlyi szint jöjjön létre, mely jelentős fejlődést mutat az első, 1994-es konferencia óta.

1993-ban - ugyanabban az évben, amikor a Milwaukee Common Ground megalakult - a Wisconsin Anya és Gyermekek Egészségi Program öt irányadó alapelvet határozott meg: családközpontú ellátás, közösségi vezetés, rugalmasság, kapcsolat az ellátottakkal és kulturális kompetencia. Az alapszabályok a közösségek központi szerepébe, a gyermekeket és családokat támogató rendszerekbe, valamint a méltóság alapvető emberi értékeinek megerősítésébe fektetett hitet tükrözik és azokat az egészség sarokpontjaiként tisztelik. Ezek az alapelvek jelentősen egybevágnak a jövőtervezési folyamat során alkalmazott és felmerült értékekkel.

Értékelés és észrevételek

A Common Ground eredményei sokrétűek, a következőket tartalmazzák:

- olyan környezet kialakítása, mely támogatja a családközpontú és kulturálisan kompetens népegészségügyi stratégiákat, melyek a közösségek és családok bevonását, valamint felhatalmazását prioritásként kezelik,

- progresszív szolgáltatásnyújtás fejlesztése, mely fogékony a milwaukee-i nők, gyermekek és családok sajátos szükségleteire, valamint elkötelezett az állampolgári részvétel magas szintjei mellett,
- jelentős, új kommunikációs csatornák megnyitása az emberek és szervezetek között, valamint az egyetértés növekedése,
- konszenzus a Wisconsin Népegészségügyi Főosztályon, az afro-amerikai csecsemőhalálózást célzó új kutatási minta szükségességét illetően, amely közösségi irányítású, bevonja a családokat, közösségi vezetőket és javaslattevőket - mint a tanulmány elkészítésének és végrehajtásának kulcsszereplőit - valamint inkább a pozitívumokra koncentrálnak, mint a negatívumokra.

Összefoglalva a jövőkutatás elindított egy olyan folyamatot, amely rendelkezik a kellő bátorsággal, a nehéz, szervezeti ügyek leküzdéséhez - melyek egyben sok más egészségi egyenlőtlenség és hiányosság alapvető tényezőit jelentik az Egyesült Államok egészség-megközelítésében. Milwaukee-ban kb. 200 ember sajátította el a társadalmi igazságosság és béke elérését célzó, beható szervezeti változásokhoz szükséges technikákat.

Elérhetőségek

Richard A. Aronson, Chief Medical Officer for Family and Community Health, Wisconsin Division of Public Health, 1 West Wilson Street, P.O. Box 2659, Madison WI 53701-2659, USA

Tel: +1 608 2665818

Fax: +1 608 2663125

E-mail: aronsra@dhfs.state.wi.us

C. A megvalósítás ötleteinek és terveinek létrehozása

Bevezetés

A közösségi részvétel nemcsak a szükségletek meghatározásában, az erősségek felmérésében és egy közös jövőkép kialakításában hasznos. Nagyban hozzájárulhat a megvalósítást célzó konkrét ötletek és tervek létrehozásához is. Ha az embereket aktívan bevonjuk az építő elemek létrehozásába, azok összerakásába való elkötelezettsége, nagyban hozzájárulhat a teljes tervezési folyamat minőségéhez, fenntarthatóságához és tulajdonosi érzéséhez.

Az Egészséges Városok program kihangsúlyozta a közösségi részvétel fontosságát, a városi egészségfejlesztési tervek kidolgozásában. A Local Agenda 21 mozgalom szintén a helyi közösségek bevonását szorgalmazza, a stratégiai tervezési folyamat minden szintjén.

Számos módszer használható a közösségek bevonására a megvalósítás ötleteinek és terveinek létrehozásába, melyek közül néhány a szükségletek és erősségek felmérésének szempontjait is tartalmazza. Az alábbiakban három módszert mutatunk be.

C1. Modellezés és szimuláció: Valóság-tervezés®

Cél

A Valóságtervezés® célja, a közösségek bevonása területük jövőjének tervezési folyamataiba.

Bemutató

A szimulációs és modellező módszereket már régóta használják a tervező szakemberek és a leendő használók közti kommunikáció elősegítésére, valamint szélesebb értelemben az emberek bevonására az épített környezet megtervezésébe (46,47,48). A módszerek sora kis- és nagy méretarányú modellezést tartalmaz, hivatalos laboratóriumokban és nem hivatalos környezetben egyaránt. Az ilyen modellekről azt állították (79):

nem fenyegetőek, játékosak. Eredményükként olyan minőség és tárgyalássorozatok jönnek létre, melyeket nehéz lenne más, elvontabb módszerekkel elérni . . .

Egy speciális módszer a Valóságtervezés®, mely az emberek figyelmének felkeltésével kezdődik, és a döntéshozás adott sorrendjéhez vezet - gyakorlati akciók érdekében. A megközelítés olyan technikákat és anyagokat tartalmaz, melyek lehetővé teszik a helyi közösségek részvételét környezetük tervezésében és fejlesztésében - a jövőre vonatkozó ötleteiket egy nagy modell formájában mutatják be.

A módszert Tony Gibson fejlesztette ki az 1970-es években, és a Neighbourhood Initiatives Foundation (mely a védjegy tulajdonosa) végezte annak promócióját az Egyesült Királyságban. A Valóságtervezés® módszer számos a legjobb gyakorlati eljárás nemzeti és nemzetközi díjat nyert el, az aktív és innovatív megbeszélések elősegítőjeként alkalmazható. Ez kapcsolódhat akár a környezet általános megújításához vagy regenerációjához, vagy akár speciális javaslatokhoz, például a lakások, játszóterek vagy a közlekedés területén. Használható egyéb kiegészítő technikákkal együtt is, mint például a közösségi kép készítés és az irányított vizualizáció.

A Valóságtervezést® a hagyományos megbeszélési technikákban (pl.: közösségi találkozók) rejlő problémák kezelésének módszereként fejlesztették ki. A Valóságtervezés® és számos más modellező és szimulációs technika vizuális, aktív és dinamikus eszközöket biztosít, melyek nem fenyegetőek és nem formálisak. A Valóságtervezés® részletes útmutatója a Neighbourhood Initiatives Foundation (United Kingdom) által készített információs csomagokban érhető el. A Valóságtervezés® speciálisan a különböző országokhoz igazított csomagjait szintén Tony Gibson fejlesztette ki, együttműködve a megfelelő nemzeti szervekkel és a United Kingdom Centre for Research and Innovation in Social Policy and Practice szervezettel.

A Valóságtervezés® folyamata a következő részekből áll: előzetes találkozó megtartása, a modell felépítése, a modell bemutatása, nyílt találkozók megtartása, a beszámoló, és akcióterv elkészítése.

Előzetes találkozó megtartása

Ha a Valóságtervezést® egy speciális megbeszélés módszereként kívánjuk használni, előzetes találkozót kell tartani a helyi lakosok és a környéken dolgozók részvételével. Ez lehetőséget nyújt a módszer elmagyarázására, a kérdések megválaszolására és a munka folyamatának megbeszélésére.

A modell felépítése

A 7-10 napig tartó szakasz során egy képzett Valóságtervezés® csoportvezető dolgozik együtt a helyi közösség embereivel - általában a helyi lakosok, tanulók és mások csoportjával. Először felméri a terepet, az épületek és telkek használatának feltárásával, saját ismereteik felhasználásával és a problémák meghatározásával. Aztán általában kész anyagok felhasználásával, felépítik a környék nagy méretarányú (kb. 1:200), háromdimenziós modelljét. Ez a méret lehetővé teszi, hogy az emberek könnyen azonosítsák saját házukat és találkozó helyeiket. Az utca neveket feltüntetik, a föld kiszínezhető a füves területek jelzésére. Minden helyi jellegzetesség kiemelhető - például a nemkívánt szemetet jelezhetjük gyufaszálakkal és alufóliával. A modellt több részletben készítik el, általában kb. 1m²-es darabokból, így egyszerű a mozgatása és újra összeállítás. A modell felépítése olyan módon történik, hogy közben az emberek a részeket mozgathatják, kipróbálhatnak különböző ötleteket és láthatják a speciális változtatások hatásait.

A modell kiállítása

A folyamat publicitásának növelése érdekében, az összeállított modellt különféle feltűnő közösségi helyeken (könyvtárban, iskolában, mosószalonban, vallási találkozó helyeken, közösségi központokban, esetleg áruházak és üzletek előtt) vagy speciális közösségi eseményeken állítják ki. Hasznos lehet a kiállítások helyszínének és időpontjának a helyi médián keresztül, vagy szóróanyagok háztartásokba való eljuttatásával történő reklámozása.

Közösségi rendezvények használata és nyílt találkozók megtartása

A közösségi rendezvények és nyílt találkozók során a modellt a vita és megbeszélés középpontjaként használjuk. A rendezvények némelyikén az egész földrajzi közösség részt vesz, némelyikén pedig speciális csoportok jelennek csak meg (mint például: fiatalok, nők, idősek). Szakembereket és külső szakértőket hívnak meg vendégként, az ötlet- és

Esettanulmány C1

A Valóságtervezés® használata az aktiváló tervezési folyamatban, Potsdam-Babelsbergben

Háttér

1993-ban elhatározták, hogy egy városi regenerációs program kifejlesztése szükséges a Németország keleti részén fekvő Babelsberg városában. Babelsbergben rengeteg történelmi épület található, de némelyikük nagyon rossz állapotban volt, valamint a város egyes részei is sürgős felújításra szorultak. A lakosság ezt, az 1990-es újraegyesítés strukturális változásainak jelentős hatásai miatt, nem tudta megfizetni. A lakosság nagy része már hosszú ideje munkanélküli vagy idős volt. Így a társadalmi-gazdasági fejlesztés egy szélesebb körű megközelítése vált szükségessé.

Célok

Egy NOWA elnevezésű, széles körű regenerációs programot indítottak el, mely főként az önszervezésre

és a lakosság egyéb egyéni erőforrásaira összpontosított, megcélozva a terület lakásügygel, életminőséggel és munkanélküliséggel kapcsolatos problémáit. A program részeként a Valóságtervezés® technikáját használta a Förderverein Böhmisches Dorf Nowawes und Neuendorf e.V., a Technologie-Netzwerk Berlin e. V. felügyelete mellett. A helyi önkormányzatok meghívást kaptak a találkozókra, de nem vettek részt hivatalos partnerként a folyamatban.

A folyamat

Első lépésként, a módszert két közösségi találkozó alkalmával mutatták be, melyre számos csoportot (közösségi és magán szervezetek) és a helyi lakosságot hívták meg. Egy találkozót tartottak reggel, egyet pedig este, hogy növeljék a részvétel lehetőségét. Emellett munkacsoportot hoztak létre az érdeklődő emberek részére, a kérdések megvitatására.

Kb. 50 érdeklődő felépítette a terület modelljét. A modell 4x4 méteres volt, és papírból, kartonból és habzivacsból készült. Befejezőként, a modell festését és dekorálását a helyi gimnázium tanuló végezték el. A modell felépítése 4 hetet vett igénybe,

ugyanazon a helyen (a kulturális központban), de különböző napszakokban. Az időpontokat mind meghirdették a helyi újságban, valamint plakátok, röplapok és személyes meghívók segítségével. A mozgáskorlátozott gyermekek iskoláját bevonták a munkába, és a folyamat során nyilvánvalóvá vált, hogy az iskola ki volt zárva a mindennapi életből.

Már a modellkészítés időszaka alatt, a lakosok elkezdtek a területtel kapcsolatos véleményükről, megérzéseikről és a jövőbeni fejlesztésekről, megoldásokról beszélgetni. Strukturális problémaként olyan mindennapi problémákat állapítottak meg, mint például a kerékpárutak rossz minősége és a liftek hiánya a helyi vasútállomáson. Ezek után a modellt a város különböző helyein állították ki. Három hét alatt, 9 különböző helyet használtak, többek között: piacon, vasútállomáson, központi buszpályaudvaron, gimnáziumban, idősek otthonában. Összesen kb. 450 embert vontak be az őket érintő ügyek és igények megvitatásába. Ez 100 városi szervezet, klub, csoport és 100 tanuló bevonását jelentette.

A mindennapi élet szempontjai (friss gyümölcs és zöldség vásárlási lehetőségének hiánya) és környezeti kérdések (játsszóterek állapota, rövid áthaladási idő a gyalogátkelőhelyeknél) szerepeltek a megvitatott kérdések között. Az összes véleményt írásban rögzítették.

A Valóságtervezés® irányadó folyamata mellett, következő lépésként egy környéksegítő felmérést végeztek el, a közösség tagjainak kölcsönös segítése érdekében.

A lakosokat megkérdezték, hogy milyen fajta segítség tenné könnyebbé az életüket, és miben tudnának segíteni másoknak (barkács munkák, iskola támogatása, fűrészelés, bevásárlás, festés, dekorálás, gyermekfelügyelet). Arról is megkérdezték őket, hogy szerintük szükség van-e szakemberek támogatására egy ilyen segítő szolgálat létrehozásához.

Ezt követően, egy nyílt találkozót tartottak, melyen kb. 70 ember vett részt. A kezdeményezés összes eredményét nyilvánosan bemutatták. További szakértőket és képviselőket hívtak meg a helyi önkormányzat részéről. A találkozó fő célja a javaslati kártyák segítségével a város, modell alapján történő fejlesztésének megvitatása volt. A

kategóriák a következő témákhoz kapcsolódtak: épületek és lakáshelyzet, közlekedés, vállalkozások és üzletek, segítő szolgálat, találkozó helyek, zöld területek és parkok, lakásfejlesztés, gyermekek és fiatalok, sport csoportok és lehetőségek, utcák. A javaslati kártyák elősegítették a bekapcsolódást és inspirálták a beszélgetéseket.

A következő lépésben kijelölték a változást célzó javaslatok közül a prioritásokat, aszerint hogy mit éreztek szükségesnek rövid, közép és hosszú távon. Az azonnali akciók a következők voltak: közlekedési tervezés mozgáskorlátozott és ép emberek részére, a Weber Tér felújítása, lakáskörülmények fejlesztése, mozgáskorlátozott- és családbarát Babelsberg támogatása. Ezután a modellt ismét kiállították és az eredményeket tartalmazó röplapokat osztottak szét. Emellett számos információs rendezvényt is tartottak.

Az érdeklődő lakosokból a fenti témákkal foglalkozó munkacsoportokat hoztak létre. A folyamat során új témák merültek fel, így új munkacsoportok is alakultak.

Eredmények

A projectet időtartama során közösségi technikai találkozókat tartottak különböző témákról. Bár a Valóságtervezés® technikát alkalmazták, a területek fejlesztése nem csupán fizikai jellegű volt, hanem az életminőség javítását célzó interszektoriális megközelítésre összpontosított. Különleges prioritást kapott az új munkahelyek teremtése. Végül 16 projectet valósítottak meg, például: időseket támogató rendszerek kiépítése, friss élelmiszerek vásárlásának lehetősége közvetlenül a termelőktől, szociális és jogi ügyekkel foglalkozó tanácsadó irodák, használt ruha és bútor üzletek. Környezeti változtatásokra vonatkozó javaslatokat fogalmaztak meg a helyi önkormányzat felé, és a zöld területek minőségének fejlesztése azonnal megkezdődött.

Elérhetőségek

Technologie-Netzwerk Berlin e.V.,
Wiessenstr. 29, D-13357 Berlin, Germany
Tel: +49 (0)30 4612409
E-mail: technet@t-online.de

információcsere biztosítására. Javaslati és választási kártyák kerülnek kiosztásra (néhányikük üres, némelyikükön képek és szavak vannak), melyek különböző témákat tartalmaznak, mint például: közlekedés, helyi lehetőségek, egészség, környezet. A találkozói résztvevői a kártyák segítségével tehetik meg javaslataikat, majd a javaslatokat csoportosítják és összegezik.

Abeszámoló és akcióterv elkészítése

Az elkészült beszámoló összegzi a közösségben kialakult véleményeket, kiemeli a prioritást élvező ügyeket, valamint meghatározza a szükséges rövid, közepes és hosszú távú akciókat.

Kapcsolat az akciótervezési ciklus egyéb részeivel

Bár a valóságtervezés módszere egyértelműen a cselekvés ötleteinek és terveinek létrehozása részbe tartozik, bevonja a közösségeket környékük szükségleteinek és erősségeinek felmérésébe, valamint hozzájárulhat egy közös jövőkép kialakításához is.

Szükséges erőforrások

- A Valóságtervezésben® képzett csoportvezető.
- Helyiségek a modell felépítésére és kiállítására, valamint nyílt találkozók megtartására.
- Költségvetés a reklámozásra és a beszámoló elkészítésére.
- Egy Valóságtervezés® készlet.

Elérhetőségek

Neighbourhood Initiatives Foundation,
The Poplars, Lightmoor, Telford TF4 3QN,
United Kingdom
Tel: +44 (0)1952 590 777
Fax: +44 (0)1952 591 771
E-mail: nif@cablenet.co.uk

CENTRIS (Centre for Research and Innovation in Social Policy and Practice),
Suite 1.0 St. Mary's Centre, Oystershell Lane,
Newcastle upon Tyne, NE4 5QS,
United Kingdom

Kiadványok és egyéb forrásanyagok

Parks, M. *Good practice guide to community planning and development*. London, London Planning Advisory Committee.

Planning for Real pack. Telford, Neighbourhood Initiatives Foundation.

Planning for Real video. Telford, Neighbourhood Initiatives Foundation.

C2. A munkafüzet módszer

Cél

A munkafüzet módszer célja, bevonni a közösségeket a tervezőkkel folytatott párbeszédbe, valamint lehetővé tenni, hogy aktívan részt vegyenek a környezetük fejlesztésével kapcsolatos döntések meghozatalában.

Bemutató

A munkafüzet módszert (Arbeidsbok-metoden) Johannes Oraug fejlesztette ki Norvégiában, az 1970-es években. A cél minél több ember bevonása egy helyi földrajzi területről, a területet érintő fejlesztésekkel kapcsolatos döntésekbe - eredetileg a környék felújításába és az úthálózat tervezésbe.

A munkafüzet módszer a közösségi részvételt célzó, strukturált, interaktív technika. A közösségek ötleteket és prioritásokat fogalmaznak meg a területükre vonatkozóan, melyeket a folyamat különböző fázisaiban pontosítanak. Az egyes fázisok eredményeiről visszajelzést kapnak a lakosok, további megfontolás és hozzászólások céljából. Néhány esetben a lakosság az ötletek és javaslatok megvalósításában is aktívan részt vesz. Egyéb esetekben, amikor a javaslatok túlmutatnak a lakosság hatáskörén, a közösség ötleteit az önkormányzat illetékes osztályainak továbbítják. A módszer ezáltal lehetővé teszi az együttműködést egy adott terület lakosai, valamint a lakosság és az önkormányzat között.

A folyamat gerincét általában két munkafüzet alkotja. Az első egy interaktív kérdőív, mely kikéri a résztvevők véleményét arról, hogy milyen fejlesztéseket tartanak szükségesnek és hol, valamint feljegyzi a válaszaikat. A kitöltött munkafüzetek információi alapján elkészül és kiosztásra kerül a résztvevők között a második munkafüzet. Ez részletesen bemutatja az első szakaszban meghatározott kulcsfontosságú ügyeket és megoldási alternatívákat kínál.

A közösségek bevonásával az ügyek meghatározásába, valamint a prioritások kiválasztásába és kijelölésébe a megoldások közül, a munkafüzet

Esettanulmány C2

Sundsvall, Svédország: a munkafüzet módszer használata a helyi Agenda 21 elkészítéséhez

Háttér

Sundsvall elhatározta, hogy a munkafüzet módszert alkalmazza a Környezet az Egészségért elnevezésű programja keretében, melynek célja mind a lakosság, mind az önkormányzati dolgozók bevonása a környezet és a helyi Agenda 21 elkötelezettségeinek fejlesztésébe. Sundsvall, ipari örökségének és fekvésének eredményeként, számos környezeti problémával küzd.

Célok

A projectnek három célja volt:

- A helyi Agenda 21 elkészítése a munkafüzet módszer használatával,
- A munkafüzet módszer helyi környezeti munkához való igazítása,
- A biztonságos környezet és azon keresztül a közegészségügy fejlesztése érdekében végzett munka integrálása.

Afolyamat

A hat fázisból álló munka Sundsvall két lakóterületén folyt - egy társasházi lakásszövetkezetben, 1033 háztartással a központi Bosvedjan kerületben, valamint Indal, egy kb. 800 háztartásból álló közösségében, a városközpont mellett.

1. fázis: Egyeztetéseket folytattak a munka koordinálásával kapcsolatban. Bosvedjanban egy koordinátort alkalmaztak, aki felelőséggel tartozik a lakásszövetkezetnek. Indalban munkabizottságot hoztak létre.

2. fázis: A project támogatottságát személyes kapcsolattartás, közösségi találkozók, hírlevelek által, valamint helyi politikusok és köztisztviselők bevonásával alapozták meg.

3. fázis: Kérdőív segítségével felmérték a lakosság véleményét, azzal kapcsolatban, hogy hogyan szeretnék megváltoztatni környezetüket. Dosved-

janban 275 háztartás válaszolt, Indalban 80. Emellett gyermekeket és fiatalokat kérdeztek meg iskolákban és ifjúsági központokban.

4. fázis: A kérdőív eredményei alapján elkészült az első munkafüzet, amely visszajelzést kért a benne megfogalmazott javaslatokkal és a jövőbeni részvétellel kapcsolatban. A munkafüzet kiosztásra került Bosvedjan lakosai körében. 300 háztartás reagált a bemutatott ötletekre, és majdnem mindegyikük kifejezte érdeklődését a további részvétel iránt.

5. fázis: A második munkafüzet a lakosság, javaslatokkal kapcsolatos álláspontjait fogja összegezni (új ötletek és nézőpontok), valamint meg fogja határozni a cselekvésre vonatkozó prioritásokat. A munkafüzet kiosztásra kerül, de nem gyűjtik őket össze, a lakosokat meghívják a munkacsoportokba és tanulmánycsoportokba. Cél: javaslatok megfogalmazása a cselekvésre vonatkozóan vagy akciók kivitelezése.

6. fázis: A harmadik munkafüzet egy beszámolót és a cselekvésre vonatkozó javaslatokat tartalmaz. Az önkormányzat illetékes bizottságaihoz juttatják el, azzal a céllal, hogy reagáljanak azokra a kérdésekre, melyekről a lakosság egyedül nem tudott dönteni. Ebben a fázisban, a javaslatok a helyi Agenda 21 munka alapját fogják képezni.

Értékelés és észrevételek

A részvétel Bosvedjanban meglehetősen magas volt, azonban Indalban nehezebb volt az emberek bevonása a munkába, ahol a földrajzi tényezők korlátozták az információáramlást, és a lakosok kevésbé azonosították magukat a környezetükkel. Számos potenciális környezeti és egészségi fejlesztést határoztak meg.

Hosszabb távon, felismerték, hogy a környezetileg fenntartható fejlődés alapfeltétele a jó egészségnek. Rövidebb távon, a projectnek érezhető hatása van az emberek életkörülményeire. A másokkal való együttműködés már önmagában fontos eszköze a társadalmi hálózat fejlesztésének, és ezáltal a jóléti érzés növelésének. Továbbá számos konkrét intézkedést mutattak be a munkafüzetben, melyek az egészségkárosító tényezők (balesetek, allergiás

megbetegedések, kábítószerrel való visszaélés) megelőzését szolgálják.

Sundsvall tapasztalatai azt mutatják, hogy a munkafüzet módszer valószínűleg hatásosan alkalmazható a helyi Agenda 21 kifejlesztésére. A sikeres alkalmazás előfeltételei a következők:

- Nagyfokú tudatosság és elkötelezettség a környezeti kérdésekkel kapcsolatban,
- Műveltségi szint, mely lehetővé teszi, hogy a lakosok kifejtsek és kifejezzék gondolataikat a munkafüzetben,
- Megfelelő hit abban, hogy a project kezdeti lendülete fennmarad és az önkormányzat megfelelő hozzáállással fog reagálni a felmerült ötletekre.

Elérhetőségek

Bosvedjan district
Ylva Jakobsson, Sundsvall Environment and Health Office
Tel: +46 60 191194

Indal district
Carina Sandgren, Sundsvall Environment and Health Office
Tel: +46 60 191180

módszer lehetővé teszi egy olyan fejlesztési terv vagy akcióprogram megalkotását, mely tükrözi a résztvevők véleményét és akaratát.

Kapcsolat az akciótervezési ciklus egyéb részeivel

A cselekvés ötleteinek és terveinek létrehozása mellett, a munkafüzet módszer használható a közösségek bevonására környezetük igényeinek felmérésében, valamint akciók támogatására mind a lakosság, mind a hatóságok által.

Szükséges erőforrások

- Koordinátor és/vagy koordinációs bizottság.
- Költségvetés a munkafüzet módszerre vonatkozó tréningre és tudatosság növelésre.
- Költségvetés reklámozásra, a munkafüzetek elkészítésére, szétosztására és elemzésére.

Kiadványok és egyéb források

Case study: City of Sundsvall, Sweden (www.who.dk/healthy-cities/sundsvall.htm#Full). Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, updated 4 December 1998 (accessed 16 September 2001).

C3. Lakossági esküdtszék

Cél

A lakossági esküdtszék célja a helyi önkormányzat, egészségügyi hatóságok és egyéb hivatalok elszámoltathatóságának növelése, a közösségek bevonásával az ötletek létrehozásába, valamint adott ügyek javaslatok és tervek megvitatásába és értékelésébe.

Bemutató

A lakossági esküdtszék a közösségi részvétel egy viszonylag formális módszere, mely a bírósági folyamatot tükrözve, kijelöl egy reprezentatív csoportot a bizonyítékok meghallgatására és értékelésére. A módszer nagyfokú elkötelezettséget feltételez a döntéshozók részéről, a közösség véleményének meghallgatására és leereaglására, ezáltal növelve felelősségüket - akár felújítási terveket, szolgáltatások nyújtását, vagy akár egy adott ügygel kapcsolatos munka fejlesztését illetően.

A lakossági esküdtszék szakaszai a következők: előkészítés, az esküdtszék felállítása, bizonyítékok meghallgatása és értékelése, beszámoló.

Előkészítés

Az előkészítő szakasz a következőkből áll: A támogató szerv felismeri a közösségi részvétel szükségességét egy bizonyos ügygel vagy döntéssel kapcsolatban, valamint biztosítja a politikai és végrehajtási elkötelezettséget a folyamat irányába.

Az esküdtzsék felállítása

Ebben a szakaszban a támogató szerv meghatározza a megvitatandó kérdéseket, összegyűjti az információkat, kijelöl egy külső moderátort a folyamat segítésére, kiválasztja a tanúkat (akik lehetnek köztisztviselők, külső szakértők, kulcsszereplők vagy a közösség tagjai) valamint felállítja az

esküdtzséket (jellemzően 16 ember, akik kor, nem, etnikai hovatartozás, foglalkozás és egyéb jellemzők alapján reprezentálják a közösséget).

A bizonyítékok meghallgatása és értékelése

Az esküdtzsék általában több napon keresztül ülésezik, meghallgatja az ügy mindkét oldalát

Esettanulmány C3**Rennes, Franciaország: lakossági esküdtzsék az öngyilkosság megelőzésére*****Háttér***

A lakossági esküdtzsék módszerét Franciaországban, a közösségi részvétel hitelt érdemlő eszközének tekintik egy 1998-as nemzeti konzultációs program óta (Etat Généraux de la santé). Minden régió felállított egy esküdtzséket ajánlások megfogalmazására - Brittany-ban az idősek egészségére összpontosítottak.

Célok

Rennes városában egy tíz civil és öt hivatalos szervezetből álló csoport, lehetőséget kívánt nyújtani a közvélemény számára, hogy terjesszenek elő javaslatokat és fogalmazzanak meg egyszerű, gyakorlati ötleteket az öngyilkosságok megelőzésére. Egyszerűsített lakossági esküdtzsék alkalmazása mellett döntöttek.

Afolyamat

Az esküdtzsék a kulcsszereplő csoportok eddig kevésbé aktív tagjaiból áll össze. A résztvevőknek, két előkészítő ülés alkalmával, lehetőségük nyílik ismereteik bővítésére az öngyilkosságok megelőzésével kapcsolatban, majd bemutatgatják nézeteiket egy nyilvános ülésen, melyet február 5-én, a Nemzeti Öngyilkosság Megelőzési Napon tartanak.

Az esküdtzsék tagjait élőszóval és a helyi újságokban - 4 hónappal az esemény előtt - megjelenő cikkekkkel toborozták. Minden érdeklődőnek egy egyoldalas kérdőívet küldtek, mely az elérhetőségekre, korra, foglalkozásra, klubtag-

ságra, játékonysági szervezetben való tagságra vonatkozó kérdéseket tartalmazott, valamint megkérdezte, hogy az illető miért kíván részt venni a programban.

Tíz főt választottak ki, reprezentálva a háttér és az életkor változatosságát. Legtöbbjüket érdekelte az öngyilkosságok megelőzése, mivel ismertek valakit, aki már megpróbált véget vetni az életének. A két előkészítő ülés alatt az esküdtzsék tagjait tájékoztatták a kezdeményezés céljáról. Hozzáférhettek dokumentumokhoz, meghallgathattak szakértőket, kérdéseket tehettek fel és megoszthatták tapasztalataikat.

A nyilvános találkozáson több mint 250 fő vett részt. Az esküdtzsék minden tagja előadta nézeteit és ajánlásait. Ezután helyi közegészségügyi szakértők mondtak beszédet, majd végezetül hozzászólásokra és vitára volt lehetőség.

Értékelés és észrevételek

Ez a folyamat lehetővé tette, hogy a közösség tagjai előterjesszék nézeteiket a hivatalos szervek jelenlétében. Három beszámoló készült el:

- Használt módszerek,
- Ajánlások a kormányzat és egyéb hivatalos szervek részére,
- Összefoglalás készítése a közvélemény számára (újságíró segítségével).

Elérhetőségek

Sophie le Bris, Ville de Rennes, Service communal d'hygiène et de santé, 14 rue saint yves, F-35000 Rennes, France

Tel: +33 299678562

Fax: +33 299678597

bemutató tanúkat, kérdéseket tesznek fel nekik és megvitatják a bizonyítékokat (néha egy esküdtszéki tanácsadó segítségével). Ezután az esküdtszék egy konszenzus-építő megközelítést alkalmaz következtetések felvázolására és ajánlások megfogalmazására.

Beszámoló

Általában a külső moderátor felelős a beszámoló elkészítéséért, melyben felsorolják az esküdtszék megállapításait és következtetéseit. Miután az esküdtszék elfogadta a beszámolót, azt benyújtják a támogató szervnek, aki felelős a szélesebb körben való elterjesztésért, valamint az ajánlások végrehajtásáért vagy nyilvánosan meg kell magyaráznia, hogy miért nem tettek így.

Kapcsolat az akciótervezési ciklus egyéb részeivel

A lakossági esküdtszék módszer elsődlegesen az ötletek és tervek létrehozásának eszköze, olyan különféle akciókkal kapcsolatban, melyek a szolgáltatásnyújtást, környezetfejlesztést, valamint olyan ellentmondásos ügyeket céloznak meg, mint a bűncselekmények, kábítószer, genetikailag módosított élelmiszerek kérdése. Azonban az értékelés eszközeként is használható, mivel lehetővé teszi a közösség képviselőinek számára, a bizonyítékok értékelését és egy konkrét tervezési vagy felújítási javaslat elbírálását.

Szükséges erőforrások

- Független, külső moderátor és lehetséges esküdtszéki tanácsadó.
- Megfelelő helyiség 20-30 fő részére.
- Meglehetősen nagy költségvetés a moderátor, tanácsadó, az esküdtszék és a tanúk tiszteletdíjára.

Elérhetőségek

- Local Government Association (LGA), Local Government House, Smith Square, London SE1P 3HZ, United Kingdom
Tel: +44 (0)20 76643000 or 766643131
Fax: +44 (0)20 76643030
E-mail: info@lga.gov.uk
Web: www.lga.gov.uk

- Institute for Public Policy Research, 30-32 Southampton Street, London WC2E 7RA, United Kingdom
Tel: +44 (0)207 4706100
Fax: +44 (0)207 4706111
E-mail: ippr@easynet.co.uk
Web: www.ippr.org.uk
- Les États Généraux de la santé en France: an example of a citizens' jury
Mme Schaeltzel, ENSP, avenue du Professeur Léon Bernard CS 74312, F-35043 Rennes Cédex, France
Tel: +33 02 99 022 842
Tel: +33 02 99 022 623
E-mail: fschaetz@ensp.fr

Kiadványok és egyéb forrásanyagok

- Hall, D. & Stewart, J. *Citizens' juries in local government*. London, Local Government Management Board, 1997.
- Coote A. & Lenaghan J. *Citizens' juries: theory into practice*. London, Institute for Public Policy Research, 1997.
- Delap C. *Making better decisions: report of an IPPR symposium on citizens' juries and other methods of public involvement*. London, Institute for Public Policy Research, 1998.

D. Végrehajtás biztosítása

Bevezetés

Az Egészséges Városok és a Local Agenda 21 mozgalmakban központi kérdés a közösségi részvétel, a közösségek aktív bevonása az igények és erősségek felmérésébe, a jövőkép meghatározásába, a megvalósítás ötleteinek és terveinek létrehozásának folyamatába, valamint egy akció tervének konkrét létrehozásába. Ezen kívül még a konkrét akciókat célzó erőforrások biztosításával foglalkozik. Az akció:

- Felmerülhet mind civil, mind hivatali szervezeteken belül - az utóbbi a szervezetfejlesztésben játszik szerepet, mely a közösségek felé fogékonyabb hivatali struktúrák, folyamatok és kultúrák kialakítását célozza (41).

- Megvalósítható akár a közösség tagjai, akár szakemberek által, eleget téve a közösség által létrehozott ötleteknek és terveknek.
- Számos alakot ölthet, az érdeklődéstől, motivációtól, ügyektől és hatáskörtől függően.

A közösségfejlesztés jellemzője, hogy konkrét célú kezdeményezés, egy szélesebb közösségi akció katalizátoraként szolgálhat, mivel ezen keresztül megtörténik a lakosság felhatalmazása, magabiztosabbá, tudatosabbá és képzetesebbé tétele.

Ez a rész nem kívánja minden részletre kiterjedően áttekinteni a létező közösségi bázisú akciók széles skáláját. Helyette, három technikát mutat be, melyek számos módon használhatók, különböző akciók támogatására, erőforrások biztosítására, valamint hatásosságuk és jelentőségük bizonyítására. Az esettanulmányok bemutatják, hogyan használhatók ezek a technikák a gyakorlatban, adott típusú közösségi bázisú akciók kifejlesztésére és támogatására.

D1. Közösségi hálózatok

Cél

A hálózatépítés, mint egy általános megközelítés, alapvető fontosságú a közösségi részvétel megvalósításához a helyi egészségfejlesztésben és fenntartható fejlődésben. Konkrétabban, a közösségi hálózatok célja, lehetővé tenni a közösségek számára, hogy megosszák gondolataikat és tapasztalataikat, tanuljanak egymástól, valamint a kölcsönös segítségnyújtással hatékonyabb közösségi akciók megvalósítását eredményezzék.

Bemutató

Ahogy a 2. fejezetben bemutattuk, a közösségi részvétel stratégiai megközelítéséhez elengedhetetlen a közösségek és a szakemberek támogatása a hálózatok számára. A hálózatépítés fő célja, hogy az emberek közti kapcsolatokon keresztül megosszák az ötleteket, ismereteket, tapasztalatokat és erőforrásokat. Emellett a hálózatépítés fontos szerepet játszik az akadályok leküzdésében és a szervezeteket összekapcsoló hidak felépítésében, valamint kölcsönös segítő rendszerek kifejlesztésében.

A hálózatépítés folyamata általában a következő

részekből áll: előkészítés, a hálózat megalapítása, a hálózat fejlesztése, közösségi akciók támogatása.

Előkészítés

Az előkészítő szakasz a következő részekből áll:

- a hálózat létrehozásának elhatározása, akár a közösségek, akár a velük dolgozó emberek kezdeményezésére,
- politikai és szervezeti támogatás megnyerése a kulcsfontosságú hivataloktól,
- kezdőlépések megtétele az emberek vagy közösségi csoportok bevonására.

A hálózat megalapítása

Ezen a szinten hasznos egy kis tervezőcsoport bevonása a konkrét erőforrások biztosításába (pl.: közösségfejlesztők ideje, költségvetés) a hálózat felállítása és fejlesztése céljából. A fő kezdőlépések lehetnek:

- hálózati találkozó megtartása, számos közösséget érintő kérdéstről (pl.: közlekedés, élelmiszerek, szolgáltatások),
- hírlevél elkészítése.

A hálózat fejlesztése

Ha a hálózat megalakult, fontos a további fejlesztésének támogatása. Ez a következőket jelenti:

- a cselekvés prioritásainak meghatározása: a tagok támogatása a prioritások megfogalmazásában és megvitatásában, konszenzus a központi akciók kiválasztásában,
- hálózatépítő eszközök meghatározása: döntés a hálózatnak megfelelő eszközökről (pl.: rendszeres hírlevél, adatbázis, elektronikus kommunikáció, műhelymunka),
- támogató források meghatározása: döntés a hálózatépítési folyamat és a közösségi akciók támogatására legalkalmasabb forrásokról (pl.: közösségi adomány, támogató munkások, irodahelyiség, közlekedés, alkalmasság-fejlesztő tréning).

Közösségi akciók támogatása

Ahogy a hálózat fejlődik, egyre jobban bekapcsolódik a közösségi akciók támogatásába és elősegítésébe. Ez irányulhat lefelé lakossági kezdeményezések akcióinak támogatása, és felfelé - törvényhozási szinten folyó munka, mely biztosítja,

Esettanulmány D1

Preston, Anglia: Helyi Akció, Globális Agenda Hálózat

Hátér

A Helyi Akció, Globális Agenda (LAGA) Hálózatot egy irányító bizottság koordinálja és egy prestoni önkéntes szervezet, a Lancashire Globális Oktatóközpont (LGEC) biztosítja a működését. A szervezet 1997-es megalakulását, szegény mexikói organikus farmerek hatékony, saját irányítású hálózatai inspirálták.

Célok

Hálózat célja a közösségi szervezetek összehozása - az ötletek, tapasztalatok és lelkesedés megosztása céljából - és ezen keresztül a helyi és globális ügyek összekapcsolása, valamint hozzájárulni egy jobb világ kialakításához.

Afolyamat

A Hálózat céljainak megvalósulását egy kéthavonta megjelenő hírlevéllel és rendszeres tréning napokkal segítik elő. A hírlevelet és a tréning napokat, a helyeket érintő adott témák köré szervezik - mint például: élelmiszerek, közlekedés, közterületek, bűnözés, a lakosság bevonása.

A közösségekben rejlő szakértelem elismeréseként, a munkacsoportokra épülő tréningek munkájába, fizetett előadóként, bevonják a közösség tagjait, hogy megosszák tapasztalataikat az adott ügygel kapcsolatban. A tréningeken interaktív feladatokat használnak a megbeszélés ösztönzésére és a helyi-globális kapcsolatok kiaknázására.

A Hálózat középpontjában Julie Downs, az LGEC koordinátorának elmélete áll: „A fejlődés nem valami távoli dolog, hanem valami, ami épp itt történik, és ha a globális igazságosság és fenntarthatóság elérése érdekében munkálkodunk, akkor ez valami olyan, amit itt kell véghezvinnünk . . . ,”

A Hálózat különböző forrásokból részesült kismértékű támogatásokban (központi kormányzat, helyi önkormányzat, helyi egészségügyi hatóságok támogatása) de nagymértékben számíthat tagjai hozzájárulására és lelkesedésére. Szoros együttmű-

ködést alakított ki az Egészséges Preston 21 Irányító Csoporttal, mely a városban folyó, egészséggel és fenntarthatósággal kapcsolatos munkát koordinálja.

Értékelés és eredmények

A Hálózat, céljai elérése érdekében végzett munkája sikeresnek bizonyult. A munka a közösség tagjaival közösen folyt, akik magabiztosságot szereztek munkacsoportok vezetésében és véleményük kinyilvánításában. Akciókat kezdeményeztek közösségi és szervezeti szinten. Ez a folyamat elősegítette és lehetővé tette közösségi bázisú akciók fejlesztését, és ezen keresztül elősegítette a helyi akciók és a globális egészség közötti összefüggések ismeretét. Ezt leginkább az élelmiszer ügyekre, ezen belül az élelmiszeripari szövetkezetek kialakításával lehet szemléltetni.

Az élelmiszeripari társaságok összeálltak az emberekkel, hogy közösen, nagy tételben vásároljanak élelmiszert, így pénzt spóroltak meg és több befolyást nyertek az elfogyasztott élelmiszerek minősége és származása terén. Jelenleg három élelmiszeripari társaság működik Preston területén, mindhárom hátrányos helyzetű környékeken:

- A Clayton Brook Food Társaságot 1996-ban hozta létre nők egy csoportja, akik korábban egy autópálya elleni közösségi kampányban vettek részt, melynek során magabiztosságot és inspirációt nyertek.
- A Moornook Élelmiszer Társaság 1997-es létrehozását egy munkacsoport inspirálta, melyet a Clayton Brook Élelmiszer Társaság mutatott be az első tréningen. A társaság a Clayton Brook Társaság és az LGEC tanácsai és aktív támogatása mellett alakult meg.
- Az Avenham Községi Élelmiszer Társaság 1997-es megalakulását, szintén a fent említett munkacsoport inspirálta. Emellett létrehozását a Moornook és Clayton Brook Társaság, valamint helyi közegészségügyi dolgozók segítették és irányították.

Hírlevelein és tréningjein keresztül, a Hálózat nagyban hozzájárult az élelmiszer társaságok ötletének elterjesztéséhez, lehetővé tette, hogy a három társaság együttműködjön és tanuljon egymástól (és ezáltal legyőzze az akadályokat) valamint elősegítette az egymással összefüggő kezdeményezések összekapcsolását (pl.: közösségi kertek, veteményeskertek).

Továbbá kezdetben támogatta az élelmiszer társaságokat, hogy feltárják az olyan látszólag különböző ügyek közti összefüggéseket, mint például a szociális támogatás, táplálkozási minőség, szegénység, korrekt kereskedelem, a fejlődő országok adóssága, környezeti fenntarthatóság, műtrágya nélküli termesztés, genetikailag módosított élelmiszerek.

Elérhetőségek

Lancashire Global Education Centre
37 St. Peter's Square, Preston PR1 7BX
United Kingdom
Tel: +44 (0)1772 252299
E-mail: lgec@gn.apc.org

Egyéb példák hasonló technikákra és módszerekre

Incluir Network, Seixal, Portugal
Mário Durval or Anabela Soares
Healthy Seixal Project
Tel: +35 21 2212923 or 2271754 or 2271595
Fax: +35 21 2271503 or 2271907
E-mail: mariodurval@mail.telepac.pt or
Seixal.saudavel@mail.telepac.pt
Web: www.seixalsaudavel.com

hogy a döntéshozók meghallgatják a közösségeket, valamint megvizsgálják saját szervezeteiket, és ahol szükséges változásokat eszközölnek.

Kapcsolat az akciótervezési ciklus egyéb részeivel

A közösségi hálózatépítés alapvetően az akciók elősegítésének és biztosításának eszköze, de hatással lehetnek és támogathatják az akciótervezési ciklus egyéb részeit is: szükségletek felmérése, jövőkép kialakítása, a cselekvés ötleteinek és terveinek létrehozása, ellenőrzés és értékelés. Természeténél fogva támogatja a közösségek közti kapcsolatokat, és ezáltal a közösségekben használt megközelítések és technikák kapcsolatát is.

Szükséges erőforrások

A szükséges erőforrások változhatnak a hálózat típusától, szerkezetétől és prioritásaitól függően. Általában azonban a következőkre van szükség:

- közösségfejlesztő vagy vele egyenértékű szakember időráfordítása,
- költségvetés a hálózatépítés folyamatának támogatására,
- irodahelyiség és berendezések, felszerelések.

D2. Közösségi részvétellel foglalkozó tanácsadó csoportok és közösségi testületek

Célok

A közösségi részvétellel foglalkozó tanácsadó csoportok és közösségi testületek célja, széles körű közösségi bevonás és akciók lehetővé tétele, közösségi részvétel folyamatával kapcsolatos tanácsadás kulcs szervezetek részére (pl.: helyi önkormányzat vagy egészségügyi hatóság), közvetítés a közösségek és a hatóságok között, valamint közbenjárás különböző ügyekben.

Bemutató

A közösségi részvétellel foglalkozó tanácsadó csoport vagy közösségi testület, felállítása hasznos módja lehet a közösségi akciók értelmes és hatásos elősegítésének. Az ilyen csoportok számos különböző feladatot elláthatnak, de általában a közvetítést, közbenjárást és támogatást helyezik előtérbe. A közösségi részvételi munka koordinátoraként és felügyelőjeként is hatékonyan működhetnek, az akciótervezési ciklus minden fázisában.

A közösségi részvétellel foglalkozó tanácsadó csoport vagy közösségi testület létezése, a kulcsfontosságú hatóságok elkötelezettségét mutatja, a közösségi

részvételi folyamat iránt. Ezen kívül megerősíti a közösségek hangját, közösségi irányítású akciókat tesz lehetővé, valamint befolyásolja a döntéshozatalt. Egy ilyen csoport hatékonyan hozzájárulhat a közösségi hálózatépítő munkához, formális mechanizmust biztosít, amely eljuttatja a közösségek nézetét a várostervezés és döntéshozatal folyamatába.

A folyamat a következő részekből áll: a létrehozás igénye, a csoport vagy testület megalakítása, a csoport vagy testület kereteinek meghatározása, információ és képzés biztosítása, a csoport vagy testület támogatása, munkájának lehetővé tétele.

A létrehozás igénye

Az első fázis a közösségi részvétellel foglalkozó tanácsadó csoport vagy közösségi testület létrehozásának igénye. A létrehozást maga a közösség is motiválhatja, de elengedhetetlen a kulcsfontosságú hatóságok elkötelezettsége az ötlet és a gyakorlat iránt, valamint egyértelmű mechanizmusokat kell létrehozni, hogy a csoportnak vagy testületnek beleszólása és befolyása legyen.

A csoport vagy testület létrehozása

A második fázis a következőkből áll: a csoport vagy testület által lefedett földrajzi vagy érdeklődési területek kijelölése, a tagság összetételének meghatározása (közösségi képviselők és közösségi munkások), releváns csoportok, hálózatok és szervezetek beazonosítása illetve a kapcsolat felvétele, jelöltállítás kérése, programindító találkozó megszervezése.

A csoport vagy testület kereteinek meghatározása

Miután a csoportot vagy testületet felállították, tisztázni kell kereteit, valamint meg kell határozni célkitűzéseit. Ezek lehetnek a kapcsolattartással, közvetítéssel és tanácsadással kapcsolatos általános célok, vagy kifejezetten egy adott stratégiára vagy tervre összpontosíthat (pl.: Agenda 21, városi egészségterv).

Információ és képzés biztosítása

A következő lépés a képzési és információs igények meghatározása és biztosítása. Ezt befolyásolják a csoport vagy testület keretei, valamint a tagságban rejlő kompetenciák.

A csoport vagy testület támogatása

Az információ és képzés kezdeti igényeinek biztosítása mellett, folyamatos támogatás szükséges, a csoport vagy testület hatékony működéséhez és célkitűzéseinek eléréséhez.

Kapcsolat az akciótervezési ciklus egyéb részeivel

Természetükénél fogva, a közösségi részvétellel foglalkozó tanácsadó csoportok és közösségi testületek ernyőszerzetként működhetnek, az akciótervezési ciklus részeinek felügyeletével és támogatásával.

Szükséges erőforrások

A szükséges erőforrások változhatnak a tanácsadó csoport vagy közösségi testület típusától, szerkezetétől és prioritásaitól függően. Általában azonban a következő részekből állnak:

- közösségfejlesztő vagy vele egyenértékű szakember időráfordítása,
- költségvetés a csoport vagy testület támogatására,
- irodahelyiség és berendezések, felszerelések.

Kiadványok és egyéb forrásanyagok

Waschitz, B. *The Jerusalem Association of Community Councils and Centers - a case study in democratization* (www.who.dk/healthy-cities/pdf/israel.pdf, pp.5-8). Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 1998 (accessed 16 September 2001).

Esettanulmány D2

Jeruzsálem, Izrael: Közösségi Tanácsok és Központok Szövetsége

Háttér

A Jeruzsálemi Közösségi Tanácsok és Központok (JACC) a Jeruzsálemben működő közösségi tanácsok és központok ernyőszervezete. A JACC non-profit szervezetként működik, szoros együttműködésben tevékenykedik az Egészséges Városok Projecttel, valamint kapcsolatban áll Jeruzsálem önkormányzatával és a Közösségi Központok Szövetségével.

Izraelben mind a helyi, mind a központi szinten a kormányzás centralizált, bürokratikus és atyáskodó rendszere alakult ki, mely a párhússágon alapszik. Az önkormányzati képviselőket nem földrajzi kerületek, hanem pártlisták alapján választják. A JACC és a hozzá kapcsolódó struktúrák közvetlen választ jelentenek ezekre a történelmi, kulturális és politikai tényezőkre.

Cél

A JACC célja, Jeruzsálem lakóterületeinek megerősítése, bátorítva és lehetővé téve, hogy a lakosság részt vegyen az életminőség fejlesztésében. A jeruzsálemi Egészséges Városok Project elsődleges eszköze az Egészséget Mindenkinél és az Agenda 21 filozófiájának, alapelveinek és értékeinek megvalósításában a JACC. Vagyis a JACC fontos szerepet játszik a részvétel, felhatalmazás és demokratizálás megvalósításában.

Afolyamat

Jelenleg 29 közösségi központ és tanács működik Jeruzsálemben. Mindegyiket egy demokratikusan megválasztott közösségi testület vezeti. Az egyes központok vagy tanácsok prioritásai eltérnek, de a kulcsfontosságú működési területek meghatározhatók: a közösségi szükségletek felmérése, környezetfejlesztő programok, szolgáltatások és tervezések, konfliktuskezelés, általános kapcsolatok, együttműködés és koordináció.

A JACC számos korábban létező testületből,

közösségi központból és tanácsból alakult ki, az elszegényedett területek Project Megújítás fejlesztési tervének hatására. Az idő multáival a közösségi központok és tanácsok elkezdtek kiterjeszteni szolgáltatásaikat, a hagyományos szabadidős, sport és kulturális tevékenységeken túlra is, elősegítve a lakosság részvételét egészségneveléssel, fenntartható fejlődéssel és szociális változásokkal foglalkozó akciókban. Ennek következtében a nehezen megszerezhető erőforrásokért folyó harcban találták magukat, miközben mindannyian ugyanazokért a célokért küzdöttek. Egy jövőképet meghatározó egyezmény alapján és az önkormányzattal együttműködve, a közösségi központok és tanácsok egyesítették erőiket és létrehozták a JACC-t.

A JACC mind a közösségi, mind a szervezeti szinten tevékenykedik. A szervezeti szinten, elősegíti a szervezetfejlesztést, ösztönözve a jelenlegi gyakorlat megváltoztatását, főként a döntéshozás decentralizálásával és szolgáltatások biztosításával. A közösségi szinten, képessé teszi a lakosságot, hogy vegyék át az irányítást az életüket, egészségüket és jólétüket befolyásoló döntésekben, lehetővé téve részvételüket a környezettervezésben és közösségi kezdeményezésekben, ezáltal új képességeket és erőforrásokat hoznak létre a további akciókhoz.

Az egyenlőség növelése és a társadalmi ki-rekesztettség csökkentése érdekében, a JACC prioritásként kezeli az olyan csoportok perifériára szorulásának leküzdését, mint például a munkanélküliek, egyedülálló szülők, mozgáskorlátozottak.

A jeruzsálemi Egészséges Városok Project és a JACC Szoros együttműködése közösségi bázisú akciók megvalósulását támogatta és tette lehetővé, és ezáltal növelték az Egészséget Mindenkinél és az Agenda 21 alapelveinek megértését is. Ezt az egészségesebb és fenntarthatóbb fizikai környezet létrehozását célzó akció megvizsgálásával szemléltethetjük.

Számos közösségi központ és tanács (Baka-Mekor Haim, A-Tur, Pisgat Zeev, Har Nof és Neve Yaakov)

vesz részt helyi iskolákban folyó egészségnevelési és környezetvédelmi programokban, melyek a gyermek és a szülők tudatosságának növelését célozzák. A gyermekeket bevonták iskolájuk környezetének fejlesztésébe, a környék megtisztításába, helyreállításába és növények ültetésébe.

A Nachlaot Rechavia közösségi tanács nagy részét alkotó idősebb tagok, a környék elüzlésével és biztonsági kérdésekkel (hiányosan megvilágított, kihalt éjszakai utcák) foglalkoztak. A tanács az önkormányzattal együttműködve, rendezési terv határozatban korlátozta a kereskedelmi cégek számát, hogy megővje a környék lakóterület jellegét.

Értékelés és észrevételek

A jeruzsálemi Egészséges Városok Project és a JACC közti szoros kapcsolat lehetővé tette, hogy a JACC megismertesse a város közösségi tanácsait (és azok prioritásai közé emelje) az Egészséges Városok, az Egészséget Mindenkinél és az Agenda 21 alapelveivel. Az Egészséges Városok Project és a JACC közösen, a decentralizációval és a kapcsolódó változásokkal, elérték, hogy megváltozzon az emberek gondolkodása a helyi önkormányzattal kapcsolatban.

Bár nem minden kérdést lehet és kell a közösségi szinten kezelni, ez a megközelítés megtanította a lakosságot a felelősség és hatáskör megosztására közvetlen környezetükkel kapcsolatban. Az Egészséges Városok Projecttel szorosan együttműködve, a közösségi tanácsok hasznos eszközei lehetnek a közösségi részvétel növelésének, az egyenlőség elősegítésének és a lakosság felhatalmazásának.

Elérhetőségek

Batya Waschitz, Coordinator, Healthy Cities Project,
111 Agrippas St., P.O.B. 61442,
Jerusalem, Israel
Tel: +972 26 251778
Fax: +972 26 235129
E-mail: healthyc@mail.internet-zahav.net

Egyéb példák hasonló technikákra és módszerekre

Regional Partnerships, Turku, Finland
Heini Parkkunen, Turku Healthy City Project
Tel: +358 2 2627 249
Fax: +358 2 2627 566
E-mail: heini.parkkunen@turku.fi

Healthy Seixal Forum, Seixal, Portugal
Celeste Goncalves, Mirieme Coelho and Margarida Braga, Healthy Seixal Project
Tel: +351 21 227 1595 or 227 1596
Fax: +351 21 227 1907
E-mail: seixal.saudavel@mail.telepac.pt
Web: www.seixalsaudavel.com

D3. Az elnyomottak színháza

Cél

Az elnyomottak színháza módszer célja a drámán keresztül, az emberek életét befolyásoló tényezők ismeretének növelése, változást célzó lehetőségek elpróbálása és az emberek képessé tétele arra, hogy a való életben is cselekedni tudjanak.

Bemutató

Augusto Boal elnyomottak színháza (80, 81) egy olyan művészeti alapú módszer, mely Freire sok, a felismeréssel és a képességek megszerzésével kapcsolatos ötletét alkalmazza. Freire-hez hasonlóan, Boal is Brazíliában fejlesztette ki módszerét - és ugyanúgy mint Freire, őt is bebörtönözték és egy időre kiutasították az országból forradalmi ötletei miatt. Az

elnyomottak színháza kifejlesztése során Boal felismerte, hogy sok ember könnyebben fejezi ki érzéseit és gondolatait szimbólumokkal, mint szavakkal. Számos technika alkalmazható, beleértve a képzelet színházat, fórum színházat és a törvényhozási színházat.

Képzelet színház

A képzelet színház "szótlan" gyakorlatok sorozatát foglalja magába, melyek ideális esetben egy fórum színház létrejöttéhez vezetnek. A kezdeti hangsúly a szenzori érzékeléseken van - elősegítve, hogy a résztvevők „lássák, amit néznek”, „érezzék, amit tapintanak” és „hallgassák, amit hallanak”. Ezután megtestesítik érzéseiket és tapasztalataikat, saját testüket és egymás testét felhasználva képeket hoznak létre, és időt szánnak arra, hogy felismerjék egymás képeiben a közös tapasztalatokat és elnyomást. Ezeket a mozdulatlan képeket interaktív átalakító gyakorlatok segítségével életre keltik, felfedezik, hogy a jelenlegi helyzeten hogyan tudnának változtatni és ez milyen érzés lenne.

Fórum színház

A fórum színház technikája a közös azonosságtudat felhasználásával - melyet az image színház során alakítottak ki és formáltak cselekvéssé - lehetővé teszi az egyének és közösségek további képességfejlesztését. A közösség közös tapasztalatai és szorongásai alapján, egy rövid darabot adnak elő, amely a közönséget olyan fikciókkal szembesíti, amelyeket már maguk is tapasztaltak vagy valószínűleg tapasztalni fognak. Ezután a darabot megismélik, és megkérlik a közönség tagjait (Boal néző-színésznek hívta őket, aktív részvételük miatt) hogy vegyék fontolóra, hogyan lehetne megváltoztatni a dolgokat. Továbbá bármely pillanatban megállíthatják a darabot, és a főszereplő helyébe lépve új megközelítést vagy beavatkozást vehetnek fel. Ezáltal a néző-színészek nemcsak felismerhetik közös tapasztalataikat és szorongásaikat, de meg is érthetik a felvetett kérdéseket, valamint felkészülhetnek a valóságra. Az interaktív módszer alkalmazása képessé teszi őket, hogy a valóságban is változásokat hozzanak létre, egyéni vagy közösségi cselekvés útján.

Törvényhozási színház

1993-tól 1996-ig Boal Rio de Janeiro önkormányzatának tagja volt. A fórum színház módszerét alkalmazta, hogy a közösségek megfogalmazhassák törvényjavaslataikat. Ezután hivatalos határozati javaslatokat készítettek, melyeket Boal terjesztett elő szavazásra. Ezt a megközelítést törvényhozási színház néven ismerjük.

Kapcsolat az akciótervezési ciklus egyéb részeivel

Bár az elnyomottak színháza alapvetően az akciók támogatásának és elősegítésének eszköze, az akciótervezési ciklus minden szintjén használható. Konkrét kérdésekre összpontosítva (pl.: szolgáltatások nyújtásának minősége) a módszer tökéletesen alkalmazható a szükségletek és erősségek felmérésére, a cselekvés ötleteinek és terveinek létrehozására. A közösséggel való közös munkára használható, a teljes akciótervezési ciklus megvalósítása érdekében.

Szükséges erőforrások

- Képzett, Boal-i technikákban végzett közösségi drámaoktató.
- Próbaterem, előadóterem.

Egyéb elérhetőségek

- Boal Centre du Théâtre De l'Opprimé,
76/80 Rue de Charolais, F-75012 Paris
France
- Augusto Boal, C.T.O. - Boal,
Rua Fancisco Otaviano 185/41, CEP 22080
Ipanema, Arpoador, Rio de Janeiro, RJ,
Brazil
- Theater of the Oppressed Laboratory
(Toplab),
122 West 27th St., New York, NY,
10001-6281, USA
Tel: +1 212 2424201
Fax: +1 212 7414563
E-mail: brecht@people-link.com

Esettanulmány D3

London, Anglia: Papírdoboz Lakosok Színházi Csoport

Háttér

A londoni Papírdoboz Lakosok Színházi Csoport olyan emberekből áll, akik hajléktalanok vagy hajléktalanok voltak valamikor életük során. A project a Londoni Bubble Színházi Társulat (82) keretében indult el.

Célok

Iskolákban és hajléktalanok által látogatott helyeken, a Kartonpapír Lakosok, a fórum színház technikáját alkalmazzák, a hajléktalansághoz kapcsolódó ügyek és a hajléktalanokat érő elnyomás ismeretének növelésére, valamint a változást célzó lehetőségek meghatározására.

Afolyamat

A Papírdoboz Lakosok a „Jelentéktelen Nő” című produkcióval turnéztak különböző helyeken. A fórum színház technikáját alkalmazva, az embereket olyan kitalált ügyekkel szembesítették, melyeket már tapasztaltak, vagy valószínűleg tapasztalni fognak a valóságban is. A *Jelentéktelen Nő* című

darab egy 16 éves hajléktalanná vált lány problémáira épül. Vagyis az alkoholizmussal, prostitúcióval, családon belüli erőszakkal és még számtalan más egészségi és szociális kérdéssel foglalkozott.

A darabot bemutatták a néző-színész közönségnek, akik bármikor megállíthatták a darabot. Beállhattak a főszereplő helyére, hogy új megközelítést vagy beavatkozást vessenek fel - ezt Boal a következőképp nevezte: gyakorlás a valóságra.

Értékelés és eredmények

A darab segítségével, a néző-színészek nemcsak felismerhették közös tapasztalataikat és szorongásaikat, de meg is érthették a felvetett kérdéseket. Az interaktív módszer alkalmazása képessé tette őket, hogy saját életükben is változásokat hozzanak létre.

Elérhetőségek

Adrian Jackson or Katrina Duncan,
Cardboard Citizens, Mary Ward House,
5 Tavistock Place, London WC1H 9SN,
United Kingdom
Tel: +44 (0)20 7387 6688
Fax: +44 (0)20 7387 2069
E-mail: katrina@cardboardcitizens.co.uk
Web: www.cardboardcitizens.com (site under construction)

Kiadványok és egyéb forrásanyagok

- Boal, A. *Theatre of the oppressed*. London, Pluto, 1979.
- Boal, A. *Games for actors and non-actors*. London, Routledge, 1992.
- Boal, A. *Legislative theatre*. London, Routledge, 1998.
- Boal, A. *Hamlet and the baker's son*. London, Routledge, 2001.
- Heaven, S. *Cardboard citizens*. TV programme on video (contact Cardboard Citizens in Case study D3.)
- Morelos, R. *Como quem beber agua*. Video. Augusto Boal and Theatre of the Oppressed in Rio de Janeiro (contact Rod Wissler, Tel: +61 7 38645565, Fax: +61 7 38643672, E-mail: r.wissler@qut.edu.au, Web: www.qut.edu.au/arts/acad/cia/boal3.html)

Schutzman, M. & Cohen-Cruz, J., ed. *Playing Boal: theatre, therapy, activism*. London, Routledge, 1994.

E. Ellenőrzés és értékelés

Bevezetés

Mivel a közösségi részvétel valóban jelentős és hatékony az egészségfejlesztésben és a fenntartható fejlődésben, nemcsak az akciótervezési ciklus előző szakaszaiban, de az ellenőrzés és értékelés során is prioritásként kell kezelni.

A *Collins szótár* alapján az *értékelés* jelentése „valami megítélése vagy értékének felmérése”, az *ellenőrzés* jelentése „valamilyen tevékenység, valami teljesítésének vagy minőségének megfigyelése vagy feljegyzése”. Számos technika használható a

közösségi részvétel növelésének elősegítésére az ellenőrzés és értékelés folyamatában - projectek, programok és javaslatok értékelésében, valamint a szolgáltatásnyújtást és az egészségfejlesztést és a fenntartható fejlődést célzó teljes folyamat ellenőrzése. Továbbá, ha az elkötelezettség a közösségi részvétel felé, központi része a helyi egészségfejlesztési és fenntartható fejlődési munkának, fontos a folyamat, a részvétel hatásainak és eredményeinek ellenőrzése és értékelése. Ezt kihangsúlyozza az Egészséges Városok ellenőrző, értékelő és beszámoló rendszere (MARI) (83), mely magában foglalja a részvételhez kapcsolódó folyamatok és eredmények felmérését is.

Széles körben elfogadott, hogy az ellenőrzést és értékelést nem az tervezési folyamat mellékes részeként kell kezelni, hanem az adott project vagy program szerves részeként. Annak felismerése is egyre nő, hogy a folyamatoknak nemcsak átfogóknak, következeteseknek és szisztematikusoknak kell lenniük, de részvételen alapulóknak is - bemutatva az összes kulcsszereplő, főként a kevésbé dominánsak, véleményét és nézőpontját is (41, 84). Az ilyenfajta részvételen alapuló értékelés, fontos szerepet játszik a képességnövelés folyamatában és hozzájárul a közösség kapacitásfejlesztéséhez is (85).

Az alábbiakban két eltérő technikát mutatunk be: a történet-párbeszéd technikák, amely projectek és programok értékelésére használható, valamint a közösségi mutatókat (indikátorokat), melyek használhatók mind az egészségfejlesztést és fenntartható fejlődést célzó folyamatok, mind a közösségi részvételi folyamat ellenőrzésére.

E1. Történet-párbeszéd módszer

Cél

A módszer célja a történetmesélés és irányított párbeszéd használata, azon célból, hogy reagálhassanak a gyakorlati kérdésekre, tanuljanak belőlük és értékeljék azokat, mind a gyakorló szakemberek, mind a közösségi tagok ismeret alapjának növelésével.

Háttér

Labonté & Feather (86) írja le a hagyományos történetmesélésből eredő történet-párbeszéd mód-

szert. A módszert egy olyan projecten tesztelték, amely az egészségnevelés ismereteinek megosztását célozta. A projectet a kanadai Egészségnevelési Kutató Központ Prairie Regionális Irodája koordinálta. Mivel a történetek és elbeszélések már régóta fontosak a világ kultúráiban és figyelembe véve a történetek egyre gyakoribb felbukkanását olyan területeken, mint a nemzetközi fejlesztések, női mozgalmak, közoktatás (57), a történetekben meg van a lehetőség, hogy hasznosak legyenek az egészségnevelési gyakorlatban is.

A módszer többet jelent a történetek egyszerű meghallgatásánál, bevonja mind a történetmesélőt, mind a hallgatóságot, a visszatükröző szerkesztett párbeszéd eszközein keresztül, melyek magukba foglalják a leírást, a magyarázatot, az összefoglalást és a cselekvést is. A technika számos módon használható, pl.: problémamegoldásra, tervezésre, ismeretfejlesztésre és értékelésre.

A módszer

Akár problémamegoldásra, ismeretfejlesztésre vagy programértékelésre használjuk, a történet-párbeszéd módszer a következő fázisokból áll: téma kiválasztása, esetek leírása, a történet megosztása (a szerkesztett párbeszéd), betekintő kártyák készítése, a módszer használata egy kiválasztott cél érdekében.

Ösztönző téma kiválasztása

A módszer hatékony működéséhez, a történet középpontjában álló témának vagy kérdésnek kapcsolódnia kell mind a történetmesélőhöz, mind a közönséghez. Egy ösztönző téma kiválasztása - mely gyakran egy olyan ellentmondásos kérdés, ami élénk vitát eredményez - lehetővé teszi, hogy a történetek mélyebb elemzést és megértést idézzenek elő.

Az eset leírása

A módszer sikere az esetleírás minőségétől is függ. A történetet egyes szám első személyben kell megírni, megerősítve, hogy az egyén személyes tapasztalatáról szól, valamint ha lehetséges, előzetesen kell elkészíteni, lehetőséget adva a történetmesélőnek új dimenziók és jelentések felfedezésére.

Esettanulmány E1

Saskatoon District Health, Kanada: a közösségfejlesztési gyakorlat kerettervének és jelzőrendszerének létrehozása

Háttér

A közösségfejlesztő gyakorlat értékét elismerve az egészségfejlesztésben és az egészség fenntartásában, 1993-ban megalakult a Saskatoon Területi Közösségfejlesztő Csoport. A kutatási programot a közösségfejlesztési gyakorlat világos elméletének, valamint értékelésének és elszámoltathatóságának hiánya felismeréseként indították el. A kutatás során szándékosan olyan módszereket használtak, melyek etikailag és elméletileg egybevágnak a közösségfejlesztéssel - kezdve a történet-párbeszéd módszerrel (87), majd kiegészítve az irodalom áttekintésével, megbeszélésekkel és fókusz csoportokkal.

Célok

A kutatás célja, egy olyan keretterv létrehozása, mely:

- megfogalmazza a közösségfejlesztő gyakorlat elméletét, létező elméletekre és a gyakorlatra építve
- felvázolja az értékeket, az ismeretet és a gyakorlati jelzőrendszereket,
- bemutatja a közösségfejlesztés várható eredményeit
- olyan szervezeti feltételeket fogalmaz meg, melyek támogatják a közösségfejlesztési gyakorlatot

Afolyamat

A folyamat kezdéseként, közösségfejlesztő szakemberek egy csoportja meghatározta és megnevezte az ösztönző témákat - olyan számos ismétlődő kihívást, melyekkel a mindennapi munka során találkozottak. További fejlesztés és kutatás céljából a következő témákat választották ki:

- szerepünk ismerete a sikeres közösségfejlesztésben,

- hatalom és etika a közösségfejlesztő munkatársak és a közösségi csoportok kapcsolatában
- hatalom és etika a közösségi csoportok és az egészségügyi intézmények kapcsolatában
- biztosítani, hogy a munka a legrászorulóbbakat támogassa
- szembeszállás a rasszizmussal: pártfogolás vagy hidak építése
- kérdések kiválasztása közösségfejlesztő támogatáshoz.

Ezután a közösségfejlesztő csoport a témákhoz kapcsolódó eseteírásokat készített. Minden történet a leírás, magyarázat és reagálás elemeit tartalmazta. Ezeket a történeteket egy kétnapos munkacsoportülésein mutatták be, más közösségfejlesztő szakembereknek, akik kérdéseket feltéve bekapcsolódtak a párbeszédbe. Ennek eredményeként bővítették a leírást, hozzájárultak a magyarázathoz, összefoglalták az ismereteket, és a cselekvésre vonatkozó következtetéseket vontak le. Ezáltal a folyamat elmozdította a megvitatást az adott történettől, az általa szemléltetett általános meglátások felé.

A meglátásokat ezután kategóriákba rendezték és átfogó elméleti feljegyzésekké alakították, a különböző részek összekapcsolásával. Ezt összefoglalták az irodalmi áttekintés eredményeivel, hogy egy kerettervet hozzanak létre a gyakorlatra - mely a gyakorlatra vonatkozó viszonyítási pontokat és a várható eredményeket tartalmazta.

A viszonyítási pontokat az értékekhez, ismerethez és gyakorlathoz kapcsolódóan alakították ki - a felelőségre vonhatóság növelésének, valamint a gyakorlat folyamatos ellenőrzésének és értékelésének eszközeként.

A logikai modell a közösségfejlesztő szakember munkájáról, a hangsúlyt a közösségi csoportokra és a szélesebb közösségre helyezte - a szakemberek munkájának sikerességének értékelésére használható mutatók és a kapcsolódó eredmények bemutatásával.

A keretterv érvényességének biztosítása érdekében, gyakorlott szakemberekkel vitatták meg, elvégezték a szükséges módosításokat, és a helyi csoport 4 hónapon át használta munkájuk ellenőrzésére, valamint a viszonyítási pontokkal való összehasonlítására. A viszonyítási pontokat újrafogalmazták és korszerűsítették, a közösségi csoportok tagjaiból álló fókuszcsoporthal történő további megbeszélések és a végső változtatások előtt.

Értékelés és észrevételek

A történet-párbeszéd megfelelőnek és hatékonynak bizonyult a közösségfejlesztés elméletének és gyakorlatának kutatásában, valamint egy átfogó keretterv létrehozásának elősegítésében, mely az

ellenőrzésben és értékelésben használt viszonyítási pontokat, mutatókat és eredményeket tartalmazza (85).

Elérhetőségek

Lorraine Khachatourians, Prairie Region Health Promotion Research Centre, University of Saskatchewan, 107 Wiggins Road, Saskatoon SK S7N 5E5, Canada
Tel: +1 306 966 7939
Fax: +1 306 966 7920
E-mail: khachatourl@sask.usask.ca

Az esetleírás megosztása - az irányított párbeszéd

A következő lépés a történet megosztásával kezdődik, a hallottakra való reagálással folytatódik a hallgatók részéről, majd konkrét párbeszédhez vezet. Nyitott kérdések négy kategóriáját használják, az irányított párbeszéd ösztönzésére:

- leírás: mit látunk, mi történik?
- magyarázat: mit gondolunk, miért történik?
- összefoglalás: mit tudtunk meg?
- cselekvés: mit tehetünk?

Véleménykártyák készítése

Abban az esetben, ha a módszer formális célokhoz (pl.: értékelés) használjuk, az irányított párbeszédből eredő véleményeket hasznos feljegyezni további reagálás, értelmezés és összefoglalás céljából. Ennek egyik módja a véleményeket kártyák készítése, a kérdések négy kategóriájához kapcsolódóan.

A módszer használata egy adott cél érdekében

Az utolsó lépés, a módszer alkalmazása problémamegoldásra, tervezésre, ismeretfejlesztésre vagy értékelésre.

A módszer használata értékelésre

A történet-párbeszéd módszer egy hasznos technika az értékelések során a közösségi részvétel biztosítására és megerősítésére. A módszer különbséget

tesz esetleírások és esettanulmányok között.

Az esetleírás egyes szám elsőszemélyű elbeszélés - egy személyes önminterjú, amely az egyén személyes tapasztalatára épül, egy adott témával vagy kérdéssel kapcsolatban, a leírás, a magyarázat és a reagálás elemeit tartalmazza, valamint megosztják másokkal.

Az esettanulmány egy összetettebb eszköz, amely növeli az érvényességet, hitelességet és általánosíthatóságot az értékelési folyamatban. Ez számos egyéni esetleírás összekapcsolásával jön létre, melyek építőelemeit egyéb forrásokkal (pl.: beszámoló, emlékeztetők, résztvevők, megfigyelők feljegyzései) egyesítik.

Egy esettanulmány értékelésére a történet-párbeszéd módszer használata három fő lépésből áll: leírás, magyarázat és szintézis.

Leírás

Az esettanulmány részeként, az egyéni esetleírásokat vagy önminterjúkat egyesítik, kiegészítik a történéseket leíró részekkel, és kibővítik a közösségi szervezetek részleteinek és az adott téma vagy kérdés eddigi tapasztalatainak egyesítése céljából.

Magyarázat

Ezen a szinten az a cél, hogy minél több embert, és ezáltal nézőpontot vonjanak be, így az esettanulmányban található minden egyes esetleírásnak sokszínűséget és gazdag jelentést adnak, egyúttal

megnövelve a módszer értékelő eszközként való hitelességét.

Szintézis

A leíró és magyarázó szakaszt követően, szintetizálni kell a tapasztalatokat és a véleményeket, a vélemény kártyák alapján és azokra reagálva, valamint jegyzetek írva azokról az elképzelésekről, melyek megmagyarázzák mi általánosítható ezekből a kategóriákból. Ez lehetővé teszi, hogy értékes megfigyeléseket tegyünk, és tanulságokat szűrjünk le egy adott projectből vagy programból, melyeket más helyzetekben is alkalmazhatunk.

Kapcsolat az akciótervezési ciklus egyéb részeivel

Mint a fentiekből kiderül a történet-párbeszéd módszer egy általános technika, melyet számos cél elérése érdekében használhatunk. Az egyik alkalmazási terület, az értékelés, de emellett használható a közösségi részvétel megerősítésére és biztosítására az akciótervezési ciklus egyéb részeiben is.

Szükséges erőforrások

- A történet-párbeszéd módszerében jártas segítő vagy kutató.
- Helyszín, amely elég nagy az irányított párbeszéd találkozásihoz.
- Költségvetés reklámra, anyagokra és az elterjesztésre.

Egyéb elérhetőségek

- Health Promotion Development Division, Research & Program Policy Directorate, Health Promotion and Programs Branch, Room 468, Jeanne Mance Building, Postal Locator 4904A2, Health Canada, Ottawa, Ontario, Canada
- Center for Development and Innovation in Health, PO Box 57, Northcote, Victoria 3070 Australia
- UK Health for All Network, Ltd., PO Box 101, Liverpool L69 5BE, United Kingdom
Tel: +44 (0)151 2314283
E-mail: ukhfan@livjm.ac.uk

Kiadványok

Labonté, R. & Feather, J. *Handbook on using stories in health promotion practice.* Saskatoon, Prairie Region Health Promotion Research Centre, University of Saskatchewan/Health Canada, 1996.

E2. Közösségi mutatók

Cél

A közösségi mutatók célja, a fontos kérdésekről szóló információk felmérésének és kommunikálásának leegyszerűsítése, az ellenőrző folyamat, valamint az egészséges és fenntartható közösségeket eredményező a akciók ösztönzésnek eszközeként.

Bemutató

Mind az Egészséges Városok project, mind a Local Agenda 21 kihangsúlyozta a közösségi mutatók használatának értékességét. A mutatók olyan jelzők (markerek), melyeket a szakemberek már régóta használnak meghatározott célokra irányuló folyamatok eredményességének mérésére. A közösségi mutatók annyiban újak, hogy aktívan bevonják a helyi embereket a fontos kérdések meghatározásába, a közösség egészségét és fenntarthatóságát illetően, valamint az ezen kérdésekhez kapcsolódó információk leegyszerűsítését, mérését és kommunikálását célzó mutatók kiválasztásába.

A közösségi mutatók elsődleges célja, egy helyzet ellenőrzése - ellenőrizni, hogy a dolgok javulnak vagy rosszabbodnak, nyomon követni az egészséget és fenntarthatóságot célzó folyamatokat. Emellett a kérdések meghatározásának és a mutatók kiválasztásának folyamata, növeli a tudatosságot, jövőképet hoz létre és közösségi akciókat ösztönöz.

A mutatókat számos módon csoportosíthatjuk: elsődleges, másodlagos és provokatív, valamint presszionáló, állapot vagy válasz.

A másodlagos mutatók, speciális értékek, melyek részletes információkat közölnek (pl.: különböző típusú bűncselekmények száma). Az elsődleges mutatók általában a másodlagos mutatók összevonásai (pl.: bűncselekmények teljes száma). A provokatív mutatók, ezzel ellentétben, az adott kérdéshez kapcsolódó szociális mintákat mérik (pl.: részvétel a közösségi akciókban és hálózatokban).

A presszionáló mutatók az egészséggel vagy fenntarthatósággal kapcsolatos problémák eseteit mérik (pl.: levegőtisztaság). Az állapot mutatók az ilyen megpróbáltatások hatásait mérik (pl.: légzőszervi problémák). A válasz mutatók az akciók hatását mérik, melyek az adott kérdéshez kapcsolódó változásokat célozzák (pl.: autóhasználat korlátozása a városközpontokban).

Természeténél fogva, a mutatók kialakításával kapcsolatos munka, folyamatosan fejlődik - tapasztalatai korlátozottak. Mindazonáltal számos lépést tartalmaz: előkészítés, kulcskérdések meghatározása, mutatók kiválasztása, információgyűjtés, információközlés, cselekvés ösztönzése.

Előkészítés

Az előkészítés a következő részekből áll: elkötelezettség biztosítása a megközelítés felé, a project reklámozása, ismertségének növelése, a teljes folyamat mechanizmusainak létrehozása.

Kulcskérdések meghatározása

A következő lépés a folyamat elősegítése, mely által a közösség fontolóra veszi, megvitatja, meghatározza az egészségüket, fenntarthatóságukat és életminőségüket befolyásoló legfontosabb kérdéseket. Számos különböző módszer használható, pl.: találkozók, fókuszcsoportok, kérdőívek.

Mutatók kiválasztása

A kulcskérdések meghatározása után, a következő feladat a mutatók kiválasztása a kérdésekhez. Számos lehetséges mutatót javasolhatunk, melyek majd meghatározott feltételrendszer alapján megvitatásra kerülnek. Ez a különböző helyzetektől függően, nagyon eltérő lehet, de általában a mutatóknak a következő feltételeknek kell megfelelniük: releváns, érvényesség, megbízhatóság, jelentőség, érzékenység és reprezentativitás. Ezután kiválasztásra kerülnek a mutatók, lehetőség szerint egy-egy témához kapcsolódó, kisebb csoportokban.

Információgyűjtés

A mutatók kiválasztása után, az információforrások meghatározása és az információgyűjtés következik, mely egy képet ad a jelenlegi helyzetről, valamint a folyamat további ellenőrzésére használható.

Információközlés

El kell gondolkodni azon, hogy az egyes mutatókhoz kapcsolódó információk, hogyan tehető elérhetővé egy szélesebb közösség számára (pl.: helyi médián, kiállításokon, hirdetésekben keresztül). Emellett meg kell határozni, a helyzet ellenőrzésének gyakoriságát, a folyamatos beszámoltathatóság és észrevételek biztosítása érdekében.

Cselekvés ösztönzése

A közösségi mutatóknak nem passzív eszközként kell szolgálniuk, hanem a tudatosság növelésének, az emberek bevonásának, valamint a közösségi és hatósági akciók ösztönzésének módszereként.

Kapcsolat az akciótervezési ciklus más részeivel

A mutatók elsődleges célja, az egészséggel, fenntarthatósággal és életminőséggel kapcsolatos folyamatok ellenőrzése. Emellett, hatékony lehet a közösségi prioritások felmérésében, a jövőképek kialakításában és a megvalósítást célzó tervek ösztönzésében.

Szükséges erőforrások

- Közösségfejlesztő szakember, vagy más, a folyamat segítésében jártas személy.
- Helyiség az egész csoport és az alcsoportok találkozási számára.
- Költségvetés a reklámra, nyomtatásra és terjesztésre.

Elérhetőségek

- New Economics Foundation, Cinnamon House, 6-8 Cole Street, London SE1 4YH, United Kingdom
Tel: +44 (0)207 407 7447
Fax: +44 (0)207 407 6473
E-mail: participation@neweconomics.org
Web: www.neweconomics.org

Kiadványok és egyéb forrásanyagok

- Born, M. *Signposts for a Sustainable Bremen - Sustainable Community Indicator Project*. Bremen, Econtur, 2000 (Econtur Positionen, Vol. 7).

- MacGillivray, A. et al. *Communities count! A step by step guide to community sustainability indicators*. London, New Economics Foundation, 1998.
- MacGillivray, A. & Zadek, S. *Signals of success: a users' guide to indicators*. London, World Wide Fund for Nature and New Economics Foundation, 1997.

Webster, P. & Price, C., ed. *Healthy Cities indicators: analysis of data from cities across Europe* (www.who.dk/healthy-cities/hcpub.htm#Indic). Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 1997 (accessed 16 September 2001).

Esettanulmány E2

Bremen, Németország: Jelzőtáblák egy Fenntartható Brémáért - a Fenntartható Közösség Indikátorai Project

Hátér

Egy olyan város jólétét, mint Bréma sokféleképpen felmérhetjük. A hagyományos felmérések, gyakran az adott kérdést csak önmagában vizsgálják, mint pl.: az új munkahelyek száma. Az új felmérések: a fenntartható közösség indikátorai, olyan információkat nyújtanak, melyek a hosszú távú fenntartható fejlődés gazdasági, ökológiai és társadalmi aspektusai közti kapcsolatot ismertetik és erősítik.

A „Jelzőtáblák egy Fenntartható Brémáért - a Fenntartható Közösség Indikátorai Project”, városlakók és szakemberek önkéntes hálózata, akik elkötelezettek a fenntartható fejlődés folyamatának mérésére szolgáló mutatók kialakítása iránt. A Projectet egy irányítóbizottság koordinálja és az Econtur, a Fenntartható Projectek Nemzetközi Irodája támogatja. A Project 1998-ban kezdődött, a brémai Local Agenda 21 folyamat részeként.

Célok

A Project küldetése, olyan közösségi szinten történő megbeszélések, akciók és kezdeményezések elősegítése és támogatása, melyek előremozdítják a várost, a fenntartható jövő felé. A Project reményei szerint, a felmérés beszámolóját, az ismeretszerzés és a kulcsszereplők és lakosok általi akciók eszközeként fogják használni. A project egyéb céljai:

- A fenntarthatósággal kapcsolatos kérdéseket a közösségi vita egy magasabb szintjére emelni, a vita központi kérdésének meghatározásával.

- Olyan oktatási eszköz biztosítása, amit egyaránt igénybe vehetnek tanárok, a magán és állami szektor döntéshozói, valamint közösségi szervezetek is.
- A fenntarthatóságot és az életminőséget befolyásoló kérdések, akciók és törvények ellenőrzése, megfelelő alapot teremtve a törvényhozás, tervezés és közösségi folyamatok befolyásolására.
- A gazdasági, társadalmi és ökológiai mutatók közti kapcsolatok bemutatása.

Afolyamat

A Project a Local Agenda 21 folyamat részeként indult el. Két év konzultációt követően, különböző munkacsoportokból, szakemberek egy csoportja megkezdte a fenntartható fejlődés helyi mutatóinak kifejlesztését. 1998-ban különböző témákhoz kapcsolódóan munkacsoportüléseket tartottak, helyi cégek, szervezetek, szövetségek és a polgármesteri hivatal szakembereinek részvételével. Az ülések után a résztvevők megegyeztek abban, hogy a fenntartható fejlődés céljaitól függően számos mutatót használhat. A mutatókat a Local Agenda 21 folyamat fő kérdései alapján csoportosították, pl.: erőforrások használata, fenntartható gazdaság, a munka jövője, fenntarthatóság oktatása, közlekedés, egészség, stb.

A mutatókhoz kapcsolódó adatok nagy része rendelkezésre állt nyilvános adatforrásokból, de néhány új mutatónak nem voltak adatai. Ez azt jelentette, hogy új adatok gyűjtésére volt szükség. A Local Agenda 21 folyamat témaköreihez kapcsolódóan kb. 100 mutatót határoztak meg, majd ezt a számot 17-re szűkítették 12 kategóriában. Minden mutatót leírással, definiálással, értelmezéssel, értékeléssel, célokkal, a cselekvést célzó kapcsolatokkal és lehetőségekkel együtt mutattak be. A fenntartható közösségi mutatók rendszerének

teljes keretterve rugalmas, és rendszeresen korszerűsíthető. A mutatók használatával értékelték a jelenlegi helyzetet, és kidolgozták a város fenntartható fejlődéshez kapcsolódó célkitűzéseket, szoros összhangban a Local Agenda 21 akcióterv megbeszéléseivel. 2002-re a fenntartható közösség kb. 40 mutatóját határozták meg. A már kifejlesztett mutatókat minden releváns használó számára elérhetővé fogják tenni.

Értékelés és észrevételek

A Project keretében elkészítették a fenntartható közösség mutatóiról szóló beszámolót (88). A kezdeményezés meghatározta a fenntartható alapmutatókat. Ezek a mutatók segíteni fogják a Local Agenda 21 folyamat kulcsszereplőit, az élhetőbb közösséget célzó fejlődés ellenőrzésében, és a jövőbeni akciókkal kapcsolatos prioritások meghatározásában. De még sok feladat vár megoldásra. A Projectnek ki kell alakítania a mutatók közösségi és vezetői támogatását, szervezetet kell kijelölnie vagy megalkotnia a különböző mutatókhoz kapcsolódó adatok gyűjtésére és fenntartására, új felméréseket kell elvégeznie, és stratégiát kell kifejlesztenie az mutatók közlésére.

A project egyik fő erőssége, a mutatók kiválasztásának jól megszerkesztett és a kulcsszereplőket bevonó folyamata. A lakossági részvétel és a közösségi mutatók kulcselemek a fenntartható fejlődés elérésében. A project egy speciális feltételrendszert használt a mutatók kiválasztására, a kb. 100 lehetséges közösségi mutatóból. A mutatóknak szorosan kell kapcsolódnuk a fenntarthatósághoz és Bréma közösségéhez, valamint érthetőnek kell lenniük a közvélemény számára. Emellett a mutatókat a bevont kulcsszereplők nagy részének el kell fogadnia.

A project bemutatta, hogy a fenntartható közösség mutatói kérdéseket vehetnek fel a köztudatban, és növelhetik egy adott probléma ismertségét. A gyermek allergia, mint egészségi mutató, érdekes vitát váltott ki ennek a mutatónak a valódi helyzetéről és adatkezeléséről. Az egyik legfőbb probléma az adatok hiánya néhány fenntartható mutató esetében.

Ez azt bizonyítja, hogy ezek a mutatók nem hatékonyak, vagy további adat- és információgyűjtésre van szükség?

A mutatók önmagukban nem okoznak változást. A project beszámolója a fenntartható közösség mutatóiról (88) nem egy stratégiai akcióterv, hanem egy hasznos információforrás az ilyen irányú tervezéshez, különösen ha a folyamatot olyan módon valósítják meg, hogy elősegítse a politikai elkötelezettséget. Mivel a mutatók nem befolyásolják a változásokat, a fenntartható társadalom elérését célzó átfogó stratégia részeként kell ellenőrizniük a folyamatot.

Egy másik probléma, hogy az ilyen jellegű projectek eredményei hogyan illeszthetők a kormányzati és fenntartható tervezésbe. A project beszámolójának a fenntartható közösség mutatóiról, - melynek rendszeres megjelentetését tervezik - alapvető információforrásként kell szolgálnia a fenntartható közösségben, és segítenie kell a döntések irányítását.

Néhány általános alapszabályt figyelembe kell venni az ilyen jellegű projecteknél. Hosszú távú, átfogó és stratégiai kerettervre van szükség, mely a kérdések széles körét leli fel és bevonja a közösség minden kulcsszereplőjét. A türelem nagyon fontos. A fenntartható mutatók kifejlesztése, részvételen alapuló megközelítéssel, sok időt vesz igénybe. Ne akarjuk a mutatókat egy hátsó szobában, tervezők és szakértők egy csoportjával meghatározni. A folyamatnak átláthatónak, nyitottnak kell lennie, és elengedhetetlen a közösség széleskörű részvétele.

Elérhetőségek

Manfred Born, Econtur - International
Agency for Sustainable Projects, Am
Gütpohl 9, D-28757 Bremen, Germany
Tel: +49 421 669 7090
or +49 421 230011-14 (direct call)
Fax: +49 421 669 70959
E-mail: born@econtur.de
Web: www.econtur.de

Egyéb példák hasonló technikákra és módszerekre

Sustainable Seattle, 514 Minor Avenue,
Seattle, WA 98109, USA

Tel: +1 206 622 3522

Fax: +1 206 622 3611

E-mail: sustsea@halcyon.com

Web: www.sustainableseattle.org

Sustainable Calgary, 201-1225a

Kensington Rd. NW, Calgary, Alberta,
T2M 3P8 Canada

Tel: +1 403 270 0777

Fax: +1 403 270 8672

E-mail: sustcalg@telusplanet.net

Web: www.telusplanet.net/public/sustcalg

4. Fejezet

Közösségi részvétel: észrevételek

Bevezetés

Ahogy azt a 2. fejezetben is jeleztük, a hatékony és jelentős közösségi részvétel megvalósítása nem egyszerű, és sikeressége számos előfeltételt követel meg. A különböző technikák és módszerek felvázolását követően, most tekintsük át a teljes folyamatot.

Különösen fontos a gyakorlatra figyelmet fordítani, valamint tanulni a közösségi részvétel illetve a közösségfejlesztés tapasztalataiból és történetéből, annak érdekében, hogy ugyanazokat a hibákat ne kövessük el többször.

Dilemmák és buktatók

Az alábbi kérdések a korábbi fejezetekben megtárgyaltakhoz kapcsolódva, tárják fel és mutatják be a dilemmákat és buktatókat, melyekkel a közösségi részvétellel és közösségfejlesztéssel foglalkozók szembe találhatják magukat.

Hogyan biztosítható a valódi közösség bevonása?

Az egyik felismert dilemma, hogy a közösség önjelölt és lehangadóbb tagjain kívül, hogyan valósítható meg a tényleges közösség széleskörű bevonása. Számos tényezőt hasznos itt megjegyezni. Először is, a "nem részvétel" kultúrája, melynek során a

hatóságok és szakmai csoportok kisajátították a hatalmat és a közösség nevében döntöttek. Ennek a gyakorlatnak a megváltoztatása sok időt vesz igénybe. Másodsor, a közösség számos tagjának nincs önbizalma, képessége és erőforrása, hogy részt vegyen, amit a szakemberek általában természetesnek vesznek. Harmadsor, sok szakember és politikus kritizálja a képviselet hiányát, miközben az egyéni közösségi képviselőkkel való munkát választják - általában nagyobb önkéntes csoportok képviselői, akik egyre szakmaibbá és vitathatóan kiváltságossá válnak - ahelyett hogy a szükséges erőforrásokat befektetnének, egy szélesebb csoport és közösségi részvétel lehetővé tételére (48). Ez az utolsó pont különösen fontos a hátrányos helyzetű és gyakran kirekesztett csoportok bevonásának biztosításához.

Az ellenőrzés és értékelés rendkívül fontos a bevonás szintjeinek felmérésében és a közösségi részvételi folyamat működésének biztosításában (lásd: a 3. fejezet ellenőrzés és értékelés részében).

Így tehát a közösségfejlesztést egy hosszú távú folyamatként kell kezelni, mely a következőkből áll:

- kölcsönös bizalom és tisztelet kialakítása a szakemberek és a közösség tagjai között,
- a felhatalmazás és hatalomátvitel közép-pontba állítása,
- elkötelezettség a közösség nézeteinek meghallgatása és figyelembevétele iránt,
- erőforrások biztosítása a közösség bevonására és cselekvésének támogatására,
- különböző módszerek alkalmazása a közösségi projektek és programok népszerűsítésére,

- számos különböző technika alkalmazása, beleértve vizuális és képzőművészeti módszereket is, annak biztosítására, hogy a részvétel elérhető legyen a közösséget alkotó emberek széles rétege számára.

Hogyan kezelhetik az Egészséges Városok és a Local Agenda 21 programok koordinátorai kettős felelősségüket?

A legtöbb Egészséges Városok és Local Agenda 21 koordinátor személyes elkötelezettséget vállal a jelentős közösségi részvétel iránt, valamint megfelelő szakértelemmel és képességekkel rendelkezik. Azonban ez nem jelenti azt, hogy akikkel együtt dolgoznak - akár szakemberek, akár politikusok - azok is ugyanazzal a hozzáállással, képességekkel és jártassággal rendelkeznek. Sőt, dilemmák alakulhatnak ki a felelősséggel kapcsolatban, hiszen a koordinátorok és egyéb munkatársak (pl.: közösségfejlesztők) felelősséggel tartozhatnak mind a közösség, mind pedig az őket foglalkoztató irodák felé. Ez számos helyzetben feszültséget eredményezhet, különösen, ha az alapító szervezetek úgy vélik, hogy a közösség által megvalósítandó akció érdekeikkel szemben áll, vagy "túl radikálisnak" tartják. A közösségfejlesztési gyakorlat történetének áttekintése során a kutatók ezt a kérdést központi és visszatérő dilemmaként emelték ki (55, 89). Ez a következők fontosságát hangsúlyozza:

- tudatosság- és kapacitásfejlesztő tréningek szervezése politikusok és felsővezetők számára, széleskörű képességek és szakértelem kifejlesztése, az irodákban kialakult félelmek és gyanúk leküzdése érdekében,
- a helyi hatóságok, egészségügyi hatóságok és egyéb irodák egyértelmű elkötelezettségének biztosítása, mely szerint nemcsak meghallgatják, de figyelembe is veszik a közösség véleményét, és ha szükséges, felismerik, hogy saját érdekeik másodlagosak,
- a koordináló szerepet vállaló egyéneket támogató rendszerek értékének elismerése.

Hogyan biztosítható a közösségfejlesztés iránt hosszú távú folyamatként való elkötelezettség megértése és a folyamat?

Számos a dilemma a közösségi részvétel és a közösségfejlesztő munka megalapozásához, illetve időtartamához kapcsolódóan.

Először is, sok országban a részvételnek nincs jól megalapozott kultúrája, főként a volt Szovjetunió utódállamaiban. Ilyen helyzetben egyértelműen prioritásként kell kezelni a szervezettefejlesztést és a kapacitásfejlesztést, a feltételek és az elkötelezettségek megerősítése érdekében, a különböző irodákon belül illetve irodák között, nemzeti, regionális, valamint helyi szinteken.

Másodszor, a felsővezetők és politikusok a közösségi részvételt, a munkamódszerek feltehetően gazdaságos alternatívájaként tekinthetik. Bár a közösségi részvétel hosszú távon egyértelműen költséghatékony - mivel biztosítja, hogy a megszületett döntések figyelembe vegyék a közösség véleményét, és megfeleljen a közösség igényeinek - azonban nagy valószínűséggel meg fog bukni, ha elsődlegesen egy költségkímélő lehetőségként kezeljük, ahol a közösség tagjai ingyen biztosítják szolgáltatásaikat. Robertson & Minkler szerint (59):

... a hatalom gyakorlóinak mindig figyelniük kell arra, hogy a közösségi részvételt, ne a szakmai és közvetlen szolgáltatások költségvetés csökkentésének érveként használják.

Harmadszor, a közösségi részvétel és fejlesztő projektek sokszor rövidtávú és bizonytalan forrásokkal rendelkeznek, gyakran demo megközelítéseket és ötleteket terveznek. Ez ösztönözheti az irodákat, a "kerülőutak" lerövidítésében és kézzelfogható eredmények elérésében, mivel ameddig nincs hosszabb távú forrásbiztosítás és elkötelezettség a folyamat felé, addig nem lehetséges a megtanult alkalmazása.

Negyedszer, a támogató testületek megkövetelhetik az irodáktól, hogy a közösségi részvételi folyamat kezdete előtt határozzák meg a használni kívánt megközelítéseket, valamint az elérendő eredmé-

nyeket. Ez azonban veszélyezteti a közösségfejlesztő munka többféle megoldást lehetővé tevő és alulról építkező természetét, mivel arra kényszeríti a munkatársakat, hogy egy megadott irányvonal mentén dolgozzanak, ahelyett hogy együtt dolgoznának a közösségekkel, az általuk prioritásként kezelt ügyekben.

Hogyan biztosíthatja a közösségfejlesztés, hogy gyakorlata inkább felszabadító és felhatalmazó, mint irányító és befolyásoló legyen?

Az egyik fontos kihívás biztosítani, hogy a közösségfejlesztés gyakorlata felszabadítja, illetve felhatalmazza az embereket, és nem az irányítás valamint befolyásolás eszközeként szolgál. A közösségfejlesztés történetében felmerül ez a dilemma, és számos kutató ír erről (55, 59, 89). A kulcsfontosságú kérdések: hatalmi viszony a szakemberek és közösségek között, a közösségi részvételi programok nem várt negatív következményei, a közösségfejlesztés alkalmazása a hatalmon lévők által a társadalmi kontroll eszközeként, diszkriminatív és elnyomó közösségi akciók előtérbe helyezésének veszélye.

Hogyan kerülhetők el az irreális elvárások?

A közösségi részvételi és fejlesztési munka egyik klasszikus veszélyét a közösségekben felmerülő irreális elvárások jelentik. Mivel gyakran le kell küzdeni a bizalmatlanságot és gyanút a közösség tagjainak a részvételi folyamatba való bevonásához, fontos hogy ne hagyjuk, hogy becsapottnak érezzék magukat, ami csak növelné a helyi önkormányzat, egészségügyi hatóságok és egyéb irodák negatív érzékelését. Ennek kikerülésére számos lehetőség létezik:

1. A közösségi részvételt a tervezési folyamat minden részében prioritásként kell kezelni, és nemcsak a kezdeteknél. Nagyon gyakran a közösségeket felkérlik, hogy vegyenek részt a szükségletek és erősségek felmérésében, valamint a

jövőkép kialakításában, de a következő lépésekből - ötletek kidolgozása, ellenőrzés, értékelés - kihagyják őket, valamint nem kapnak forrást és támogatást, hogy bekapcsolódhassanak közösségi vezetésű akciókba.

2. A hatóságoknak fel kell ismerniük és meg kell érteniük a felhatalmazás folyamatát. Az Egészséges Városok és a Local Agenda 21 programok által megkívánt részvétel formái, a közösségi részvétel létrájának tetején helyezkednek el (Lásd: 1. ábra) - megkövetelve, hogy a hatóságok lemondjanak hatalmuk egy részéről, valamint befektessenek azokba a folyamatokba, melyek az önbizalom, a képességek, a magabiztosság építését célozzák a közösségeken belül. Kizárólag ezzel a megközelítéssel biztosítható, hogy a közösségek ne csak részt vegyenek a tervezési folyamat minden részében, de ha kell, szálljanak szembe a helyi önkormányzattal, egészségügyi hatóságokkal és egyéb irodákkal - döntésekkel és hamis ígéretekkel kapcsolatban.

3. Fel kell ismerni, hogy a valódi felhatalmazás felé vezető út se nem gyors, se nem könnyű folyamat. A politikusok a részvételi demokráciát fenyegetőnek érezhetik, a szakemberek pedig vonakodhatnak tudásuk demisztifikálásától, valamint az egészség és fenntarthatóság terén megállapított meglátásaik érvényesítésétől.

A peremterületekről a főáramvonalba

Jelen könyv bemutatta a Local Agenda 21 és az Egészséges Városok által biztosított összefüggéseket, feltárta, hogy mi a közösségi részvétel és miért fontos, számba vette a hatékony részvétellel szükséges előfeltételeket, kiemelt számos technikát és módszert, melyek a részvétel elősegítésére használhatók a tervezési folyamat különböző szintjein, valamint megvilágított néhány dilemmát és buktatót, melyekkel a területen dolgozók szemben találhatják magukat.

Bár a jelentős közösségi részvétel elősegítésének folyamata rendkívüli kihívást jelent, nagyon izgalmas és kifizetődő munka is egyben. Erősítheti a demokráciát, felhatalmazhatja az embereket, mozgósíthatja az erőforrásokat és az energiát, teret

nyújthat a kreatív és innovatív gondolkodásnak, illetve döntéshozásnak, valamint biztosíthatja az intézkedések és programok tulajdonjogát és fenntarthatóságát. A fentiekben bemutatott dilemmák és buktatók, kiemelik az ellenőrző és értékelő mechanizmusok beépítésének fontosságát az Egészséges Városok, a Local Agenda 21 és egyéb kapcsolódó programokba, a részvételi folyamatok szintjének és minőségének felmérése érdekében.

Az új évezred felé közeledve, a Local Agenda 21 és az Egészséges Városok mozgalom valódi lehetőségeket nyújt a közösségi részvétel elmozdítására a peremterületekről a fő áramvonalba. Mindkét program átfogó stratégiai tervezési kereteket kínál, melyek kiemelik a közösségek aktív bevonásának fontosságát a szükségletek meghatározásába, a prioritások kijelölésébe, az akciók végrehajtásába, a programok értékelésébe, valamint az egészségfejlesztést illetve a fenntartható fejlődést célzó folyamat ellenőrzésébe.

72 Irodalomjegyzék

1. Kahssay, H.M. & Oakley, P., ed. *Community involvement in health development: a review of the concept and practice*. Geneva, World Health Organization, 1999 (Public Health in Action, No. 5).
2. *The global strategy for health for all by the year 2000*. Geneva, World Health Organization, 1981.
3. Alma-Ata 1978. *Primary health care*. Report of the International Conference on Primary Health Care, Alma Ata, USSR, 6-12 September 1978. Geneva, World Health Organization, 1978.
4. *Health for all in the 21st century*. Geneva, World Health Organization, 1998. (document WHA51/5).
5. *World Health Declaration*. Geneva, World Health Organization, 1998.
6. *Health 21 - the health for all policy for the WHO European Region* (www.who.dk/cpa/h21/h21long.htm). Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 1999 (European Health for All Series, No. 6) (accessed 16 September 2001).
7. King M. Health is a sustainable state. *Lancet*, **336**: 664-667 (1990).
8. Russell, W. & de Viggiani, N. Promoting sustainable health: integrating health promotion and sustainable development. *Journal of contemporary health*, **6**: 48-52 (1997).
9. *Environment and health. The European Charter and commentary*. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 1990 (WHO Regional Publications, European Series, No. 35).
10. *Sundsvall Statement on Supportive Environments for Health, 9-15 June 1991, Sundsvall, Sweden*. Geneva, World Health Organization, 1991 (document WHO/HED/92.1).
11. WHO Commission on Health and Environment. *Our planet, our health*. Geneva, World Health Organization, 1992.
12. *Environmental Health Action Plan for Europe*. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 1994 (document EUR/ICP/CEH212(A)).
13. *Declaration on Action for Environment and Health in Europe*. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 1994 (document EUR/ICP/CEH212).
14. Ottawa Charter for Health Promotion (www.who.dk/policy/ottawa.htm). Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 1986 (accessed 16 September 2001).
15. *Jakarta Declaration on leading health promotion into the 21st century*. Geneva, World Health Organization, 1997 (document WHO/HPR/HEP/4IChP/BR/97.4).
16. *United Nations, Earth Summit - Agenda 21*. New York, United Nations Department of Public Information, 1993.
17. World Commission on Environment and Development. *Our common future*. Oxford, Oxford University Press, 1987, p. 43.
18. *Rio Declaration on Environment and Development*. New York, United Nations, 1992.
19. *Twenty steps for developing a Healthy Cities project* (www.who.dk/healthy-cities/hcppub.htm#Steps). 3rd ed. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 1997 (document EUR/ICP/HSC644(2)) (accessed 16 September 2001).
20. *The Milan Declaration on Healthy Cities: April 6, 1990*. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 1990 (document CHDV 03.01.01/BG4).
21. Fudge, C. Summary report of the International Healthy and Ecological Cities Congress, Madrid 22-25 March 1995. In.: Price, C. & Tsouros, A., ed. *Our cities, our future: policies and action plans for health and sustainable development* (www.who.dk/healthy-cities/hcppub.htm#Our_Cities). Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 1996, pp. 21-260 (document EUR/ICP/HCIT9401/MT04(A)) (accessed 16 September 2001).
22. *Strategic plan: urban health/ Healthy Cities programme (1998-2002) - phase III of the WHO Healthy Cities project* (www.who.dk/healthy-cities/hcppub.htm#Strategy). Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 1998 (document

- CHDV 03.01.01/BG4) (accessed 16 September 2001).
23. Draper, R. Et al. *WHO healthy cities project: review of the first five years (1987-1992). A working tool and a reference framework for evaluating the project*. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 1993 (document EUR/ICP/HSC644).
 24. *WHO Healthy Cities project phase III: 1998-2002. The requirements and the designation process for WHO project cities*. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 1997.
 25. *Athens Declaration for Healthy Cities* (www.who.dk/healthy-cities/hcppub.htm#Declaration). Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 1998 (document CHDV 03.01.01/BG3E) (accessed 16 September 2001).
 26. *City health planning: the framework*. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 1996 (document EUR/ICP/HCIT9401/MT06/7).
 27. *City planning for health and sustainable development*. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 1997 (document EUR/ICP/POLC06 03 05B, European Sustainable Development and Health Series, No. 2).
 28. *City health development planning: concept, process, structure and content*. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, in press (document, WHO Healthy Cities project).
 29. Barton, H. & Tsouros, C. *Healthy urban planning*. London, Spon Press, 2000.
 30. *Towards a new planning process. A guide to reorienting urban planning towards Local Agenda 21* (www.who.dk/healthy-cities/hcppub.htmbook3). Copenhagen WHO Regional Office for Europe, 1999 (document EUR/ICP/POLC 06 03 05C, European Sustainable Development and Health Series, No. 3) (accessed 16 September 2001).
 31. Crombie, H. *Sustainable development and health*. Birmingham, Public Health Trust, 1995.
 32. Hancock, T. Planning and creating healthy and sustainable cities: the challenge for the 21st century. In: Price, C. & Tsouros, A., ed. *Our cities, our future: policies and action plans for health and sustainable development* (www.who.dk/healthy-cities/hcppub.htm#Our_Cities). Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 1996, pp. 65-88 (accessed 16 September 2001).
 33. Labonté, R. Econology: integrating health and sustainable development. Part 1. *Health promotion international*, **6(1)**: 49-65 (1991).
 34. Labonté, R. Econology: integrating health and sustainable development. Part 2. *Health promotion international*, **6(2)**: 147-156 (1991).
 35. Labonté, R. A holosphere of healthy and sustainable communities. *Australian journal of public health*, **17**: 4-12 (1993).
 36. Price, C. & Dubé, P. *Sustainable development and health: concepts, principles and framework for action for European cities and towns* (www.who.dk/healthy-cities/hcppub.htm#sustdev). Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 1997, pp. 45-47 (document EUR/ICP/POLC060305a, European Sustainable Development and Health Series, No. 1) (accessed 16 September 2001).
 37. Dooris, M. Healthy Cities and Local Agenda 21: the UK experience - challenges for the new millennium. *Health promotion international*, **14(4)**: 365-375 (1999).
 38. Tsouros, A. Healthy cities man community action. *Health promotion international*, **5(3)**: 177-178 (1990).
 39. *Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters* (www.mem.dk/aarhus-conference/issues/public-participation/ppartikler.htm). Copenhagen, Ministry of Environment and Energy, Denmark, 21 April 1998 (accessed 16 September 2001).
 40. *Declaration of the Third Ministerial Conference on Environment and Health* (www.who.dk/London99/dece.htm). Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 1998 (accessed 16 September 2001).

41. Smithies, J. & Webster, G. *Community involvement in health: from passive recipients to active participants*. Aldershot, Ashgate, 1998.
42. Walter, C. Community building practice: a conceptual framework. In: Minkler, M., ed. *Community organizing and building for health*. Piscataway, NJ. Rutgers University Press, 1998, pp. 68-83.
43. Boutilier, M. et al. Community as a setting for health promotion. In: Poland, B. et al., ed. *Settings for health promotion*. Beverly Hills, Sage, pp. 250-279.
44. de Leeuw, E. Commentary - beyond community action: communication arrangements and policy networks. In: Poland, B. et al., ed. *Settings for health promotion*. Beverly Hills, Sage, 1999, pp. 287-300.
45. *Community involvement in health development: challenging health services*. Report of a WHO study group. Geneva, World Health Organization (WHO Technical Report Series, No. 809).
46. Churchman, A. Can resident participation in neighbourhood rehabilitation programs succeed? In: Altman, I. & Wandersman, A., ed. *Neighbourhood and community environments*. New York, Plenum Press, pp. 113-162.
47. Lawrence, R. Simulation and citizen participation: theory, research and practice. In: Marans, R. & Stokols, D., ed. *Environmental simulation: research and policy issues*. New York, Plenum Press, pp. 133-161.
48. Jewkes, F. & Murcott, A. Community representatives: representing the "community"? *Social science and medicine*, **46**(7): 843-858 (1998).
49. Kummeling, I. *Community participation in Healthy Cities*. Dissertation, Maastricht, Faculty of Health Sciences, Maastricht University, 1999.
50. Smithies, J. & Adams, L. *Community participation in health promotion*. London, Health Education Authority, 1990.
51. Bracht, N. & Tsouros, A. Principles and strategies of effective community participation. *Health promotion international*, **5**: 199-208 (1990).
52. Mittelmark, M. Health promotion at the community-wide level: lessons from diverse perspectives. In: Bracht, N., ed. *Health promotion at the community level 2: new advances*. 2nd ed. London, Sage, 1999, pp. 3-27.
53. Marshall, T. Citizenship & social class. In: Marshall, T. & Bottomore, T., ed. *Citizenship and social class*. London, Pluto Press, 1992, pp. 1-51.
54. Van Steenberg, B., ed. *The condition of citizenship*. London, Sage, 1994.
55. Naidoo, J. & Wills, J. *Health promotion: foundations for practice*. 2nd ed. London, Baillière Tindall, 2000.
56. Schuftan, C. The community development dilemma: what is really empowering. *Community development journal*, **31**(3): 260-264 (1996).
57. Freire, P. *Pedagogy of the oppressed*. London, Penguin, 1972/1996.
58. Abbott, J. *Sharing the city: community participation in urban management*. London, Earthscan Publications, 1996, pp. 81-97.
59. Robertson, A. & Minkler, M. New health promotion movement: a critical examination. *Health education quarterly*, **21**(3): 295-312 (1994).
60. Wallerstein, N. & Bernstein, E. Empowerment education: Freire's ideas adapted to health education. *Health education quarterly*, **15**(4): 379-394 (1988).
61. Minkler, M. & Wallerstein, N. Improving health through community organization and community building: a health education perspective. In: Minkler, M., ed. *Community organizing and community building for health*. Piscataway, NJ, Rutgers University Press, 1998, pp. 30-52.
62. Skinner, S. *Building community strengths: a resource book on capacity building*. London, Community Development Foundation, 1997, pp. 1-2.
63. Tam, H. Enabling structures. In: Atkinson, D., ed. *Cities of pride: rebuilding community, refocusing governance*. London, Cassell, 1995, pp. 129-137.

64. Bookchin, M. *urbanization without cities: the rise & decline of citizenship*. Montreal, Black Rose, 1992, pp. 226, 259.
65. Arnstein, S. Eight rungs on a ladder of citizen participation. *Journal of the Institute of American Planners*, **35**: 216-224 (1969).
66. Brager, G. & Specht, H. *Community organizing*. New York, Columbia University Press, 1973.
67. Davidson, S. Spinning the wheel of empowerment. *Planning* 1262 (3 April): 14-15 (1998).
68. *Community participation for health for all*. Liverpool, UK Health for All Network, 1993.
69. Strobl, J. & Bruce, N. Achieving wider participation in strategic health planning: experience from the consultation phase of Liverpool's "City Health Plan". *Health promotion international*, **15**(3): 215-224 (2000).
70. Hoggett, P. Does local government want local democracy? *Town & country planning*, **64**(4): 107-109 (1995).
71. Hancock, T. & Minkler, M. Community health assessment or healthy community assessment: Whose community? Whose assessment? Whose health? In: Minkler, M., ed. *Community organizing and community building for health*. Piscataway, NJ, Rutgers University Press, 1998, pp. 139-156.
72. Minkler, M. Community assesment. In: Minkler, M., ed. *Community organizing and community building for health*. Piscataway, NJ, Rutgers University Press, 1998, pp. 137-138.
73. Dunwoody, M. *A health profile of the Greater Shankill area*. Belfast, North and West Belfast Social Services Trust, 1996.
74. Annett, H. & Rifkin, S.B. *Guidelines for rapid participatory health needs: a focus on health improvements for low-income urban and rural areas*. Geneva, World Health Organization, 1995 (document WHO/SHS/DHS/95.8).
75. Institute for Development Studies, Rapid rural appraisal. special issue. *IDS bulletin*, **12**(4) (1981).
76. Chambers, R. The origins and practice of participatory rural appraisal. *World development*, **22**: 953-969 (1994).
77. Jungk, R. & Müllert, N. *Future workshops: how to create desirable futures*. London, Institute for Social Inventions, 1987.
78. Canter, D. et al. *New directions in environmental participation*. Aldershot, Avebury, 1988.
79. Hardie, G. Community participation based on three-dimensional simulation models. *Design studies*, **9**(1): 56-61 (1998).
80. Boal, A. *Theatre of the oppressed*. London, Pluto, 1979.
81. Boal, A. *Games for actors and non-actors*. London, Routledge, 1992.
82. Beale, S. Real citizens. *Squall*, **12**(spring): 52-53 (1996).
83. de Leeuw, E. *monitoring, accountability, reporting, impact assessment (MARI): a framework for phase III Healthy Cities*. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 1999 (document, Centre for Urban Health).
84. Springett, J. et al. Towards a framework for evaluation in health promotion: methodology, principles and practice. *Journal of contemporary health*, **2**: 61-65 (1995).
85. Coombe, C. Using empowerment evaluation in community organizing and community-based health initiatives. In: Minkler, M., ed. *Community organizing and community building for health*. Piscataway, NJ, Rutgers University Press, 1998, pp. 291-307.
86. Labonté, R. & Feather, J. *Handbook on using stories in health promotion practice*. Saskatoon, Prairie Region Health Promotion Research Centre, University of Saskatchewan/Health Canada, 1996.
87. Saskatoon District Health Community Development Team & Laboné, R. *Working upstream: discovering effective practice strategies for community development in health*. Saskatoon, Saskatoon District Health Community Development/ Prairie Region Health Promotion Research Centre, University of Saskatchewan, 1999.
88. Born, M. *Wegweiser für ein nachhaltiges Bremen - Bericht des Projektes "Nachhaltigkeitsindikatoren" für die Stadt Bremen* (Signposts for Sustainable Bremen - the Sustainable Community Indicator Project). Bremen, Econtur, in press.

89. Minkler, M. & Pies, C. Ethical issues in community organization and community participation. *In: Minkler, M., ed. Community organizing and community building for health.* Piscataway, NJ, Rutgers University Press, 1998, pp. 121-136.

Hasznos forrásanyagok és elérhetőségek

77

A WHO Regionális Európai Irodája nem vállal semmiféle felelősséget a következőekben felsorolt forrásanyagok és honlapok tartalmának pontosságáért/hitelességéért.

Forrásanyagok

- Abbott, J. *Sharing the city: community participation in urban mangement*. London, Earthscan Publications, 1996.
- Bell, D. et al. Approaches to community participation. Leicester, Environ, 1994 (Environ Research Paper 94-3).
- Creating involvement: a handbook of tools and techniques for effective community involvement*. London, Environment Trusts Associates & Local Government Mangement Board, 1994.
- Department of the Environment. *Community involvement in planning development processes*. London, H.M. Stationery Office, 1994.
- Facilitators' toolkit*. Cheltenham, Vision 21. Further information: office@vision 21.demon.co.uk
- Mumby, S. Case studies in community participation for health for all. In: *Health for all resource pack*. Liverpool, UK Health for All Network, 1991.
- Participation works! 21 techniques of community participation for the 21st century*. London, New Economics Foundation, 1998.
- Roundtable guidance: community participation in Local Agenda 21*. London, Local Government Management Boad, 1993.
- Skinner, S. *Building community strengths: a resource book on capacity building*. London, Community Development Foundation, 1997.
- Smith, G. *Community-arianism: community and communityarianism - concepts and contexts* (www.communities.org.uk/greg/gsum.htm). London, UK Communities Online, published 18 September 1996 (accessed 16 September 2001).
- Tsouros A., ed. *World Health Organization healthy cities project: a project becomes a movement - review of progress 1987 to 1990*. Milan, Sogess, 1990.
- Warburton, D., ed. *Community and sustainable development*. London, Earthscan, 1998.
- Wates, N. *Action planning: how to use planning weekends and urban design action teams to improve your environment*. London, Prince of Wales's Institute of Architecture, 1996.
- Wates, N., ed. *The community planning handbook: an A-Z of ways to get involved in shaping your city, town, village or hamlet in any part of the world*. London, Prince of Wales's Institute of Architecture, in press.
- Wilcox, D. *The guide to effective participation* ([www. partnerships.org.uk/guide/index.htm](http://www.partnerships.org.uk/guide/index.htm)). Brighton, Partnership Books, 1994 (accessed 16 September 2001).

78 Honlapok

Local Sustainability: European Good Practice Information Service (EURONET/International Council for Local Environmental Initiatives)

Additional languages: French, German

- cities21.com/egpis/index.htm

EU European Sustainable Cities Project

- euronet.uwe.ac.uk/eurosustcit/project.htm

Campaign Interactive: Sustainable Cities Information System (European Sustainable Cities & Towns Campaign/European Sustainable Cities Project)

- www.sustainable-cities.org/home.html

International Council for Local Environmental Initiatives (ICLEI)

- World Secretariat, Toronto

Additional languages: French, Portuguese, Spanish

- www.iclei.org

- European Secretariat, Freiburg

Additional languages: French, German

- www.iclei.org/europe

Partnership Online: creating online communities

- www.partnership.org.uk

Together Foundation/United Nations Centre for Human Settlements (Habitat): Best Practices for Human Settlements Database

- www.bestpractices.org

UK Communities Online

- www.communities.org.uk

United Nations Department of Economic and Social Affairs: Earth Summit+5 (Special Session of the General Assembly to Review and Appraise the Implementation of Agenda 21, New York, 23-27 June 1997)

- www.un.org/esa/earthsummit

Earth Summit 2002

- www.earthsummit2002.org

World Health Organization

- Regional Office for Europe, Copenhagen

- www.who.dk

- Regional Office for Europe - Centre for Urban Health, Healthy Cities project

- www.who.dk/healthy-cities

- Headquarters, Geneva

- ewww.who.int

Közöségfejlesztő szervezetek

Hollandia

- Kees Stuurop, Landelijk Centrum Opbouwwerk (LCO), P.O.Box 1004, NL-8001 BA Zwolle, the Netherlands
Tel: +31 38 4232112
Fax: +31 38 4230714
E-mail: lco@lcoz.demon.nl

Egyesült Királyság

- Community Development Foundation (CDF), 60 Highbury Grove, London N5 2AG, United Kingdom
Tel: +44 (0)207 2265375
Fax: +44 (0)207 7040313
E-mail: admin@cdf.org.uk
Web: www.cdf.org.uk
- National Council of Voluntary Organisations (NCVO), Regent's Wharf, 8 All Saints Street, London, N1 9RL, United Kingdom
Tel: +44 (0)20 7713 6161
Fax: +44 (0)207713 6300
E-mail: ncvo@ncvo-vol.org.uk
Web: www.ncvo-vol.org.uk
- Powerful Information, 21 Church Lane, Loughton, Milton Keynes MK5 8AS, United Kingdom
Tel: +44 (0)1908 666 275
Fax: +44 (0)1908 666 275
E-mail: powerinfo@gn.apc.org
Web: www.gn.apc.org/powerful-information

A civil társadalommal és fenntartható fejlődéssel kapcsolatos helyi kezdeményezéseket támogatnak, közepes és alacsony jövedelmű országokban, főként Kelet- és Közép-Európában és Afrikában.

Egészségfejlesztéssel és fenntartható fejlődéssel foglalkozó nemzetközi szervezetek

- European Sustainable Cities and Towns Campaign, Rue de Trèves/Trierstraat 49-51, Box 3, B-1040 Brussels, Belgium
Tel: +32 2 2305 351
Fax: +32 2 2308 850
E-mail: office@skynet.be
Web: www.sustainable-cities.org/home.html
- International Council for Local Environmental Initiatives (ICLEI) European Secretariat, Eschholzstrasse 86, D-79115 Freiburg, Germany
Tel: +49 761 36892-0
Fax: +49 761 36892-19
E-mail: iclei-europe@iclei-europe.org
Web: www.iclei.org/europe
Additional languages: French and German
- International Council for Local Environmental Initiatives (ICLEI) World Secretariat, 16th Floor, West Tower, City Hall, Toronto, M5H 2N2, Canada
Tel: +1 416 3921 462
Fax: +1 416 3921 478
E-mail: iclei@iclei.org
Web: www.iclei.org
Additional languages: French, Portuguese and Spanish
- World Health Organization Regional Office for Europe (Centre for Urban Health), Scherfigsvej 8, DK-2100 Copenhagen, ø Denmark
Tel: +45 39 171224
Fax: +45 39 171860
E-mail: ani@who.dk, cmi@who.dk, jfa@who.dk
Web: www.who.dk

Tervezéssel és szociális innovációval foglalkozó szervezetek

Ausztrália

- World Futures Studies Federation (WFSF) Secretariat, c/o The Communication Centre, QUT, GPO Box 2434, Brisbane Q 4001, Australia
Fax: +61 7 864 1813
E-mail: hofman@qut.edu.au
- Future Study Centre, 62 Disraeli Street, Kew, Victoria 3103, Australia
Tel: +61 3 853 7882
Fax: +61 3 853 6380

Ausztria

- International Futures Library, Imbergstrasse 2, Salzburg A 5020, Austria
Tel: +43 662 73206

Finnország

- Finland Futures Research Centre, P.O.Box 110, FIN-20521 Turku, Finland
Tel: +358 2 3383 530
Fax: +358 2 2330 755
E-mail: tutu@tukkk.fi
Web: www.tukkk.fi/tutu

Franciaország

- Foundation for the Progress of Humankind, 38 rue St. Sabin, F-75011 Paris, France
Tel: +33 1 4314 7575
Fax: +33 1 4314 7599
E-mail: paris@fph.fr
Web: www.fph.ch
- International Network for Social Dynamics, La Combe de Ferriere, F-48160 St. Michel-de-Déze, France
Tel: +33 66 4552 43
Tel: +33 66 454013

Németország

- Clearing-house for Applied Futures, Völklinger Str. 3a, D-42285 Wuppertal, Germany
Tel: +49 202 280631, 2806322 or 2806323
Fax: +49 202 2806330
- CAF/Agenda-Transfer, Budapester Str. 11, D-53111 Bonn, Germany
Tel: +49 228 604610
Fax: +49 228 6046117
E-mail: caf@agenda-transfer.de
Web: www.agenda-transfer.de
- Global Challenges Networkkd, Frohschammer Str. 14, D-80807 Munich, Germany
Tel: +49 89 3598 246
Fax: +49 89 3590 456

Litvánia

- Forum of Central and East European Innovations, c/o Lithuania Today, Maironio 13, 2600 Vilnius, Lithuania
Tel: +370 2 222 114
Fax: +370 2 613 086

Hollandia

- Institute for Social Inventions (Instituut voor Maatschappelijke Innovatie), Rapenburg 8-10, NL-2311 EV Leiden, the Netherlands
Tel: +31 71 512 7707
E-mail: info@iminet.org
Web: www.iminet.org

Norvégia

- Stiftelsen Idébanken, PO Box 2126 Grünerlokka, N-0505 Oslo, Norway
Tel: +47 22 034010
Fax: +47 22 364060
E-mail: idebanken@online.no
Web: www.idebanken.no

Oroszország

- Foundation for Social Innovations, 2nd floor, Hotel Yaroslavskay, Yaroslaskaya St, 4 Bldg. 8, 129243 Moscow, Russian Federation
Tel: +7 95 217 6035
Fax: +7 95 217 6021 or 217 6033

Spanyolország

- Ecoconcern, Pca. Catalunya, 9, 4rt, E-08002 Barcelona, Spain
Tel: +34 3 317 8121
Fax: +34 3 317 2691
E-mail: A00476@servicom.es

Svédország

- Swedish Institute for Social Inventions (SISU), Peter Myndes Backe 12, 5tr, SE-118 46 Stockholm, Sweden
Tel: +46 8 772 4587
Fax: +46 8 642 2641
- Vision Centre for Futures Creation (Visionscentret Framtidsbygget), Bror Nilssons gata 5, SE-417 55 Göteborg, Sweden
Tel: +46 31 779 7575
E-mail: visionscentret@framtidbygget.se
Web: www.framtidbygget.se

Svájc

- Foudation Charles Léopold Mayer pour le progrès de l'homme (Foundation for the Progress of Humankind), Longeraie 9, CH-1006 Lausanne, Switzerland
Tel: +41 21 342 5010
Fax: +41 21 342 5011
E-mail: lausanne@fph.ch
Web: www.fph.ch

Egyesült Királyság

- Institute for Social Inventions, 20 Heber Road, London NW2 6AA, United Kingdom
Tel: +44 (0)208 2082853
Fax: +44 (0)208 4526434
E-mail: rhino@dial.pipex.com
Web: www.globalideasbank.org/ISI.html
- New Economics Foundation, Cinnamon House, 6-8 Cole Street, London SE1 4YH, United Kingdom
Tel: +44 (0)207 4077447
Fax: +44 (0)207 4076473
E-mail: participation@neweconomics.org
Web: www.neweconomics.org

Web-based networks

- Futures Community Center
Web: www.planet-tech.com/community/default.asp
- Communities of the Future
Web: www.communitiesofthefuture.org
- Alliance for a Responsible and United World
Web: www.fph.fr